

เจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ต่ออาชีพเกษตรกรรม

ATTITUDE OF MATHAYOM SUKSA 6 STUDENTS UNDER OFFICE OF
CHIANGMAI EDUCATION SERVICE AREA, REGION 3 TOWARDS
AGRICULTURAL OCCUPATION

กิตติภณ สุพรรณกลาง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

ชื่อเรื่อง
เจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ต่ออาชีพเกษตรกรรม

ATTITUDE OF MATHAYOM SUKSA 6 STUDENTS UNDER OFFICE OF
CHIANGMAI EDUCATION SERVICE AREA, REGION 3 TOWARDS
AGRICULTURAL OCCUPATION

โดย
กิตติภณ สุพรรณกลาง

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์กิตติพงษ์ ไตรฤกุล)

วันที่ 19 เดือน ๑-๑ พ.ศ. ๒๕๖๘

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.วิรัชศักดิ์ ปรกติ)

วันที่ ๑๗ เดือน ๑๑-๑๖ พ.ศ. ๒๕๖๘

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.บงกชมาศ กลัณท์)

วันที่ 18 เดือน ๓ พ.ศ. ๕๘

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ)

วันที่ 18 เดือน ๑๑-๑๖ พ.ศ. ๒๕๖๘

โครงการบัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงวุฒิ เพ็ชรประดับ)

รองประธานกรรมการโครงการบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 25 เดือน ๑๑ พ.ศ. ๒๕๖๘

ชื่อเรื่อง	เจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ต่ออาชีพเกษตรกรรม
ชื่อผู้เขียน	นายกิตติภณ สุพรรณกลาง
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	อาจารย์กิตติพงษ์ ไตรธิกุล

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง เจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ โรงเรียนแม่อาววิทยาคม และโรงเรียนไชยปราการ ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบลักษณะส่วนบุคคล เจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมของนักเรียน และ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติของนักเรียน ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 250 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ Chi-square

ผลการศึกษาลักษณะส่วนบุคคล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อาศัยอยู่ในอำเภอฝาง โปรแกรมการเรียนสายวิทย์-คณิต มีเกรดเฉลี่ยภาคเรียนสุดท้ายของปีการศึกษา 2547 เฉลี่ย 2.93 โดยมีเกรดเฉลี่ยสูงสุด 3.93 และต่ำสุด 0.65

ผลการศึกษาภูมิหลังของครอบครัว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว มีสถานภาพครอบครัวอยู่ร่วมกัน มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 51,532.16 บาทต่อปี มีรายได้ในภาคเกษตรกรรมมากที่สุดคือ 500,000 บาทต่อปี และน้อยที่สุดคือ 4,500 บาทต่อปี มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 59,028.49 บาทต่อปี โดยมีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมมากที่สุดคือ 800,000 บาทต่อปี และน้อยที่สุด คือ 2,000 บาทต่อปี มีสมาชิกภายในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 4 คน โดยมีสมาชิกภายในครอบครัวมากที่สุดคือ 11 คน และน้อยที่สุดคือ 2 คน มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เรียนหนังสือเฉลี่ยประมาณ 2 คน โดยผู้ให้ข้อมูล มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือมากที่สุดคือ 6 คน และน้อยที่สุดคือ 1 คน มีหัวหน้าครอบครัวถือครองที่ดินเป็นของตนเองเฉลี่ยร้อยละ 71.60

ผลการศึกษาเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านผลประโยชน์ตอบแทนโดยรวมในระดับปานกลาง และมีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านสังคมในระดับมาก ผลการศึกษานี้ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลต่อเจตคติที่มี

ต่ออาชีพเกษตรกรรมของนักเรียน พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับ
เจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านผลประโยชน์ตอบแทน ส่วนผลการเรียน และรายได้รวมของ
หัวหน้าครอบครัวมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม
ด้านสังคม สำหรับโปรแกรมการเรียน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว อาชีพของหัวหน้า
ครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เรียนหนังสือ การถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัว
พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับเจตคติอย่างมีนัยสำคัญ

Title	Attitude of Mathayom Suksa 6 Students under Office of Chiang Mai Education Service Area, Region 3 towards Agricultural Occupation
Author	Mr.Kittipon Supanklang
Degree of	Master of Science in Agricultural Extension
Advisory Committee Chairperson	Mr. Kittipong Tothirakul

Abstract

This research on the attitude towards agricultural occupation of Mathayom Suksa 6 students in schools under Office of Chiang Mai Educational Service Area, Region 3 was aimed at finding out the students' personal features, attitudes towards agricultural occupation, and factors affecting their attitudes. The respondents were 250 Mathayom Suksa 6 students enrolled in the first semester of the academic year 2005 in three schools: Fang Chanupathum, Mae Eai Witthayakhom, and Chai Prakarn. The tool used to collect data was a questionnaire. The collected data were analyzed by the SPSS for Windows.

The findings revealed that most of the respondents were females, lived in Fang district, studied in a mathematics-science program and had average GPA 2.93, the highest and lowest being 3.93 and 0.65.

In regard to family background, it was found that most of the respondents had fathers as heads of the families, both parents lived together, the fathers had completed primary education, were engaged in agricultural occupation, and had an average of 51,532.16 baht annual income from agricultural sources. The highest and lowest income were 500,000 baht and 4,500 baht per year. Their average annual income from non-agricultural sources was 75,859.60 baht. The highest and the lowest income were 800,000 baht and 2,000 baht per year. Their average number of family members was 4; the highest and the lowest numbers were 11 and 2. The average number of family members with formal education was 2; the highest and the lowest numbers were 6 and 1 and 71.60% of family heads were land owners.

Concerning attitudes, the respondents had a moderate level of attitudes towards agricultural occupation in the aspect of benefits and a high level in the social aspect. Regarding

the relationship between personal factors and their attitudes, gender was found to be significantly correlated with their attitudes towards agricultural occupation in the aspect of benefits; and their GPA and family income, with the social aspect. Their study program, family heads' education and occupation, number of family members with formal education, and land tenure were not found to be significantly correlated with respondents' attitudes.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก อาจารย์กิตติพงษ์ โตธิรกุล ประธานกรรมการที่ปรึกษา พร้อมด้วยอาจารย์ ดร.วิรัชศักดิ์ ปรกติ และอาจารย์ ดร.บงกชมาศ คลัคก์ กรรมการที่ปรึกษา ตลอดจนอาจารย์บุญสม สุขจิตต์ ตัวแทนโครงการบัณฑิตวิทยาลัย ผู้ซึ่งได้ให้ความรู้ คำแนะนำปรึกษา และตรวจแก้ไข งานวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริและคณาจารย์ภาควิชาส่งเสริมการเกษตรทุกท่านที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชา เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การทำวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำแนะนำฝึกฝนถ่ายทอดวิชาการต่าง ๆ ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์จรรยา อภิชาติตรากุล ที่ให้ความช่วยเหลือด้านการจัดทำทศด้อย ตลอดจนทั้งอาจารย์สามารถ ศรีจันงค์ ที่ให้คำแนะนำทางด้านการศึกษากัลยาณมิตรที่ดี

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 คณะครู นักเรียนโรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ โรงเรียนแม่อาววิทยาคม และโรงเรียนไชยปราการ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือการเก็บข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

คุณค่าและประโยชน์แห่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของคุณพ่อคง- คุณแม่ปลาบ สุพรรณกลาง ผู้ล่วงลับไปแล้ว ที่สำคัญคือคุณกึ่งกาญจน์ สุพรรณกลางและลูก ๆ ทุกคนที่คอยช่วยเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา

กิตติภณ สุพรรณกลาง

ตุลาคม 2548

สารบัญเรื่อง

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
Abstract	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญเรื่อง	(8)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาการวิจัย	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
ความหมายและความสำคัญของเจตคติ	7
ความหมาย	7
ความสำคัญของเจตคติ	8
องค์ประกอบของเจตคติ	10
ประโยชน์การศึกษาเรื่องเจตคติ	11
ความเชื่อ เจตคติ และความตั้งใจ	12
ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของเจตคติกับความเชื่อ เจตคติ และความตั้งใจ	13
ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรม	14
การก่อเกิดเจตคติ	14
อิทธิพลของกลุ่ม วัฒนธรรมและครอบครัวต่อการเกิดเจตคติ	18
เจตคติและบุคลิกภาพ	20
ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติ	20

การเปลี่ยนแปลงเจตคติ	22
หน้าที่ของเจตคติ	23
การวัดเจตคติ	24
การประกอบอาชีพของประชาชนในชนบท	29
ความสำคัญของอาชีพเกษตรกรรม	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	33
เจตคติของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต่ออาชีพเกษตรกรรม	33
ปัจจัยที่มีผลต่อเจตคติ	34
ภาคสรุป	40
กรอบแนวคิดในการวิจัย	42
สมมติฐานการวิจัย	43
บทที่ 3 วิธีการดำเนินวิจัย	44
สถานที่วิจัย	44
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	44
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	47
การทดสอบเครื่องมือ	47
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	49
การวิเคราะห์ข้อมูล	49
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	50
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	51
สถานภาพส่วนบุคคล	51
ภูมิหลังของครอบครัวผู้ตอบแบบสอบถาม	54
เจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่ มีต่ออาชีพเกษตรกรรม	62
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม	70
สรุปสมมติฐานการวิจัย	79

	หน้า
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	81
สรุปผลการวิจัย	81
อภิปรายผลการวิจัย	84
ข้อเสนอแนะ	88
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	88
ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป	89
บรรณานุกรม	90
ภาคผนวก	93
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	94
ภาคผนวก ข ประวัติผู้วิจัย	100

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2548 แยกตามสัดส่วนเพศ	45
2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2548 แยกตามสัดส่วนเพศ	46
3 ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	48
4 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามที่อยู่ปัจจุบัน	52
5 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามโปรแกรมวิชาที่เรียน	53
6 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามผลการเรียนภาคเรียนสุดท้ายของปีการศึกษา 2547	54
7 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามบุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัว	54
8 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามสถานภาพทางครอบครัว	55
9 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว	56
10 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามอาชีพของหัวหน้าครอบครัว	56
11 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามรายได้ในภาคเกษตรกรรม	57
12 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามรายได้นอกภาคเกษตรกรรม	58
13 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามรายได้รวม	59
14 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว	60
15 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เรียนหนังสือ	61
16 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน	62
17 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านผลประโยชน์ตอบแทน	63
18 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านสังคม	68

ตารางที่

หน้า

19	ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม	71
20	ความสัมพันธ์ระหว่างโปรแกรมการเรียนกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม	72
21	ความสัมพันธ์ระหว่างผลการเรียนกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม	73
22	ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม	74
23	ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของหัวหน้าครอบครัวกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม	75
24	ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้รวมของหัวหน้าครอบครัวกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม	76
25	ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เรียนหนังสือกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม	77
26	ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัวกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม	78

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ตัวอย่างความสมดุลและความไม่สมดุลของเจตคติ	21
2	เจตคติแบบเส้นตรง ซึ่งอาจเป็นในทางบวกหรือลบ	26
3	กรอบแนวคิดการวิจัย	42

บทที่ 1

บทนำ

(INTRODUCTION)

สิ่งจำเป็นและมีความสำคัญยิ่งต่อมนุษย์อย่างหนึ่ง คือ การประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ที่จะแสวงหาความสำเร็จ ก่อให้เกิดความสุขแก่ตนและครอบครัว อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่เกิดขึ้นมาคู่กับประเทศไทยเป็นเวลายาวนาน ในความหมายที่รู้จักกันโดยทั่วไป คือการทำไร่ทำนา การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ มีงานด้านการส่งเสริมการเกษตรกับงานด้านการศึกษาเกษตรกรรม ดำเนินได้อย่างสอดคล้องกัน ลักษณะดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของอาชีพเกษตรกรรมว่าเป็นอาชีพที่เลี้ยงประชากรในประเทศและเลี้ยงประชากรของโลกด้วย (นพคุณ ศิริวรรณ, 2532: 18) ทั้งในปัจจุบันและอนาคตอาชีพเกษตรกรรมยังจะมีความสำคัญต่อไป ยิ่งเราขวนขวายสร้างอุตสาหกรรมขึ้นเพียงไร เกษตรกรรมยังเพิ่มพูนความสำคัญมากขึ้นเป็นเงาตามตัวใน 3 ประการ คือ 1) เป็นแหล่งที่มาของอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นปัจจัยของการดำรงชีวิตของประชากรของโลก 2) การเกษตรมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยในแต่ละปีนารายได้เข้าประเทศมากมายมหาศาล 3) ช่วยให้ประชากรของประเทศมีงานทำ

ในอดีตที่ผ่านมาการทำการเกษตรประสบปัญหาสำคัญ คือ ความแห้งแล้งเพราะขาดน้ำ ศัตรูพืชและโรคระบาด ปัญหาการจำหน่ายผลผลิต ปัญหาเรื่องพันธุ์ เครื่องมือ เครื่องทุ่นแรง ปัญหาเกี่ยวกับดินและที่ดิน ปัญหาเรื่องแรงงาน และปัญหาเรื่องการให้ความรู้แก่เกษตรกร (วสุธาร ศรีนพรัตน์, 2534: 20) ทั้งนี้เกษตรกรคนรุ่นเก่าโดยเฉพาะในชนบทซึ่งส่วนใหญ่ยังทำเกษตรตามวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ไม่ค่อยยอมรับแนวคิดใหม่ ๆ (ศิลาชัย คำชู, 2540: 32) และลักษณะการทำงานของเกษตรกร เน้นความไว้วางใจแทนที่จะเน้นฝีมือ ใจสู้แต่ไม่ค่อยนึกถึงคุณภาพ มักคิดต้นทุนเป็นส่วน ๆ แทนที่จะคิดต้นทุนโดยรวม และไม่มองการณ์ไกล (นพคุณ ศิริวรรณ, 2532: 116)

การเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ทำให้การดำรงชีวิตของชาวชนบทได้รับความกระทบกระเทือน เพราะการแผ่อิทธิพลแห่งวัฒนธรรมแบบตะวันตกสามารถแทรกซึมเข้าสู่การดำรงชีวิตของคนในชนบทโดยเฉพาะผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรม ต้องคิดและปรับตัวหลายๆ ด้านเพื่อต่อสู้กับคู่แข่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน มีการฝึกและพัฒนาคนในอาชีพเกษตรกรรม ให้มีความรู้และวิสัยทัศน์ในด้านการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการในอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้เรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่ทันสมัย มีผลโดยตรงต่อสินค้าเกษตร หากเกษตรกรไม่มีความรู้ก็ไม่สามารถแข่งขันในตลาดจำหน่ายได้ คุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ต้อง

ผ่านการเรียนรู้และมีตัวอย่างที่ถูกต้องให้เห็นเพื่อหล่อหลอมตั้งแต่ที่อยู่ในวัยเยาว์ ในอันที่จะนำความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับไปพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมของครอบครัวต่อไป การประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ เกษตรกรจะต้องมีลักษณะคือ ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา กล้าเสี่ยง ชอบลองของใหม่มีการศึกษาและเศรษฐกิจดี มีความคิดก้าวหน้า เรียนรู้ได้รวดเร็วตัดสินใจดีและถูกต้อง (บุญสม วราเอกศิริ, 2539: 126)

ขอบเขตของการส่งเสริมการเกษตรประกอบด้วยการส่งเสริมการเกษตรในเขตชุมชน เมืองและในชนบท บทบาทสำคัญของงานส่งเสริมการเกษตรมีทั้งการส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมเทคนิค การพัฒนาเกษตรกร การพัฒนาสถาบันการเกษตร การจัดศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการวิจัย และการจัดบริการพิเศษสำหรับเกษตรกร โดยมีกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ เกษตรกรอาวุโส (adult farmer) แม่บ้านเกษตรกรหรือสตรีเกษตรกร (agricultural woman) ชุมชนเกษตรกร (young farmer) โดยกลุ่มชุมชมเกษตรกรเป็นเกษตรกรที่มีอายุน้อยหรือเป็นรุ่นบุตรของเกษตรกร ซึ่งมีทั้งผู้ที่กำลังเรียนอยู่ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือพ้นวัยเรียน เพื่อปลูกฝังชุมชมเกษตรกรให้มีเจตคติที่ดีและมีใจสร้างงานเกษตร มีความรู้และทักษะทางการเกษตรเพื่อช่วยเกษตรกรและเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ (future farmer) แทนเกษตรกรรุ่นเก่าในอนาคต (สิน พันธุ์พินิจ, 2544: 67) จากการสำรวจในโครงการ ASARRD (Asian Survey on Agrarian Reform and Rural Development) ได้กล่าวว่า ลักษณะของเยาวชนในชนบทเอเชียมีการศึกษาในระดับที่ต่ำมาก เป็นแรงงานในครอบครัวตั้งแต่อายุยังน้อย ไม่สามารถที่จะทำงานร่วมกับบุคคลที่มีการศึกษาสูงกว่าแม้ว่าจะมีอายุใกล้เคียงกัน อีกทั้งไม่มีประสบการณ์หรือความรู้เกี่ยวกับสินค้าทางการเกษตรเลยจึงมีความปรารถนาที่จะหนีพื้นที่ชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำไร่ทำนา (วิรัช ทุ่งกะจันทร์, 2530 ใน บุญสม วราเอกศิริ, 2539: 36)

ดังนั้นจึงเป็นเหตุและผลให้ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่มีความสนใจในอาชีพเกษตรกรรมน้อยลง ทั้งๆ ที่เกิดมาจากครอบครัวเกษตรกร ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจของไทยได้เปลี่ยนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลและการขยายตัวของเอกชน จึงส่งผลให้เศรษฐกิจและการอาชีพไทยในปัจจุบันมุ่งเน้นทางด้านอุตสาหกรรมและบริการเพิ่มขึ้น ส่วนภาคเกษตรกรรมหรือครอบครัวชาวนา (family farming) จะลดลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากลูกหลานของชาวนาที่อยากจนเหล่านี้ต่างอพยพไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะมีรายได้แน่นอนกว่าและมีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายกว่าเดิม (สนิท สมักรการ และสุพรรณิ ไชยอำพร, 2538: 23) ทั้งนี้จากการสำรวจความคิดเห็นและความต้องการของเยาวชนไทยต่อเป้าหมายของการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2541 (จรรยา เศรษฐบุตร, 2541: 98) พบว่าเยาวชนไทยในเขตชนบทมีความสนใจอาชีพเกษตรกรรมเพียงร้อยละ 2.5 เท่านั้น ส่วนอาชีพที่เยาวชนไทยสนใจมากได้แก่ งานบริษัทหรือธนาคาร ครู อาจารย์ ค้าขาย และช่างฝีมือประเภทต่างๆ เป็นต้น

ปัญหาการวิจัย (Statement of the Problem)

อำเภอฝาง อำเภอแม่อาย และอำเภอไชยปราการ เป็นพื้นที่ความรับผิดชอบทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีพื้นที่เหมาะสมที่จะทำการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูก พืชที่ปลูกได้แก่ ข้าว ส้ม ลิ้นจี่ กระเทียม และหอมหัวใหญ่ (คิดเป็นร้อยละ 80) (พัฒนาชุมชนอำเภอฝาง, 2544: 1) การที่จะสามารถยกระดับความสามารถในการผลิตของเกษตรกรให้สูงขึ้นนั้นจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพ ทักษะความรู้ ความสามารถและวิสัยทัศน์ด้านการเกษตรด้วยการเริ่มที่การศึกษาไปพร้อม ๆ กัน ในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับวิถีชีวิต และการประกอบอาชีพ บุตรหลานของเกษตรกรในอำเภอฝาง อำเภอแม่อาย และอำเภอไชยปราการ ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งในปีการศึกษา 2547 โรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ โรงเรียนแม่อายวิทยาคม และโรงเรียนไชยปราการ มีนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสิ้น จำนวน 652 คน และได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี สาขาเกษตรกรรมเพียง 36 คน คิดเป็นร้อยละ 5.52 ของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3, 2547: 2)

ซึ่งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นกลุ่มเยาวชนที่จะไปศึกษาในระดับอนุปริญญา หรือปริญญาตรี ซึ่งจะเลือกสาขาวิชาที่ตนเองชอบหรือจะนำไปประกอบอาชีพในอนาคต ซึ่งจากสถิติดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 3 (อำเภอฝาง อำเภอแม่อาย และอำเภอไชยปราการ) จังหวัดเชียงใหม่ เพียงส่วนน้อยที่สนใจศึกษาสาขาเกษตรกรรม ทั้งที่อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน เป็นอาชีพที่ทุกคนรอบรู้ต้องอาศัยผลผลิตจากอาชีพเกษตรกรรมในการดำรงชีวิต จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่ศึกษาถึงเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต่ออาชีพเกษตรกรรมในด้านผลประโยชน์ผลตอบแทน และด้านสังคม รวมทั้งศึกษาถึงปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้นักเรียนมีความสนใจในอาชีพเกษตรกรรม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลวิจัยไปใช้ในการวางแผนนิเทศกำกับติดตาม ส่งเสริมให้นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพเกษตรกรรมและสมัครใจเข้าศึกษาต่อในสาขานี้มากขึ้น ตลอดจนหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการบริหารและการจัดการหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร พัฒนานุเคราะห์ และการจัดสรรงบประมาณ เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนสนใจศึกษาต่อสาขาเกษตรกรรมมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives of the Research)

งานวิจัยเรื่องเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. ลักษณะส่วนบุคคลของนักเรียน ได้แก่ เพศ โปรแกรมการเรียน ผลการเรียน และภูมิหลัง ของครอบครัว ได้แก่ บุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัว สถานภาพของครอบครัว การศึกษาของหัวหน้าครอบครัว อาชีพของหัวหน้าครอบครัว รายได้ของหัวหน้าครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ และการถือครองที่ดิน
2. เจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548
3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548

ขอบเขตการวิจัย (Scope of the Research)

การวิจัยเรื่อง เจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ต่ออาชีพเกษตรกรรม มีขอบเขตการวิจัยดังนี้ คือ

1. จัดเก็บข้อมูลเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มประชากรดังกล่าวเป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงชั้นที่สถานศึกษา มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีการเลือกศึกษาในวิชาเลือกเสรี สำหรับช่วงชั้นอื่น ๆ ยังมีการเรียนการสอนตามหลักสูตร ตลอดจนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นกลุ่มเยาวชนที่จะไปศึกษาในระดับอนุปริญญาหรือปริญญาตรี ซึ่งจะเลือกสาขาวิชาที่ตนเองชอบหรือจะนำไปประกอบอาชีพในอนาคต โดยทำการศึกษาเฉพาะของโรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ โรงเรียนแม่อาววิทยาคม และโรงเรียนไชยปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นหลัก (คิดเป็นร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมด) ได้แก่ ข้าว ส้ม ลิ้นจี่ กระเทียม และ

หอมหัวใหญ่ โดยมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 665 คน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2548 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 3 เดือน

2. ศึกษาเฉพาะกรณีเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ต่ออาชีพเกษตรกรรม โดยศึกษาเฉพาะปัจจัยที่มีผลต่อเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต่ออาชีพเกษตรกรรม คือ

2.1 ตัวแปรต้น (independent variables) ประกอบด้วย ลักษณะส่วนบุคคลของนักเรียน ได้แก่ เพศ โปรแกรมการเรียน ผลการเรียน และภูมิหลังของครอบครัว ได้แก่ บุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัว สถานภาพของครอบครัว การศึกษาของหัวหน้าครอบครัว อาชีพของหัวหน้าครอบครัว รายได้รวมของหัวหน้าครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ และการถือครองที่ดิน

2.2 ตัวแปรตาม (dependent variable) ประกอบด้วย เจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Results)

จากการวิจัยเรื่องเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ต่ออาชีพเกษตรกรรม คาดว่าผลการวิจัยจะมีประโยชน์ต่อบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจทั่ว ๆ ไป ดังนี้

1. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่สามารถนำผลวิจัยไปใช้ในการวางแผนนิเทศกำกับติดตาม ส่งเสริมให้นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพเกษตรกรรมและสมัครใจเข้าศึกษาต่อในสาขานี้มากขึ้น
2. หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการบริหารและการจัดการหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร พัฒนาบุคลากร และการจัดสรรงบประมาณ เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนสนใจศึกษาต่อสาขาเกษตรกรรมมากขึ้น
3. ผู้ปกครองสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการแนะนำ ส่งเสริมให้บุตรหลานเห็นความสำคัญและเลือกศึกษาต่อในสาขาอาชีพเกษตรกรรมมากขึ้น

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ (Operational Definition of Terms)

นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 ของโรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ โรงเรียนแม่อาววิทยาคม และโรงเรียนไชยปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่

ผลการเรียน หมายถึง ผลจากการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ จากคะแนนเฉลี่ยสะสมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างในภาคเรียนสุดท้ายของปีการศึกษา 2547

โปรแกรมการเรียน หมายถึง แผนการเรียนของโรงเรียนที่เปิดให้นักเรียนเลือกเรียนตามความสนใจ

การศึกษาของหัวหน้าครอบครัว หมายถึง คุณวุฒิขั้นสูงสุดของหัวหน้าครอบครัว จำแนกเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า ระดับปริญญาตรี และระดับสูงกว่าปริญญาตรี

อาชีพของหัวหน้าครอบครัว หมายถึง งานที่เป็นแหล่งรายได้หลักของหัวหน้าครอบครัว ซึ่งได้แก่อาชีพ เกษตรกรรม รับจ้าง กรรมกรก่อสร้าง/โรงงาน ค้าขาย รับราชการ มีกิจการธุรกิจ และอื่น ๆ

รายได้ของหัวหน้าครอบครัว หมายถึง รายได้โดยรวมของหัวหน้าครอบครัวที่เป็นรายได้ในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรมท คิดเป็นบาทต่อปี

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง จำนวนสมาชิกที่มีชีวิตอยู่ในครัวเรือนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างในปัจจุบัน

การถือครองที่ดิน หมายถึง จำนวนไร่ของที่ดินที่บุคคลถือครอง จำนวนที่ดินทั้งหมดที่เกษตรกรมีเอกสารสิทธิรูปใดรูปหนึ่งรับรองกรรมสิทธิ์ของเกษตรกร

เจตคติของนักเรียน หมายถึง ความเชื่อ ความรู้สึก ความคิดเห็น ของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านผลประโยชน์ตอบแทนและด้านสังคม โดยให้กลุ่มตัวอย่างระบุระดับเจตคติออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

(REVIEW OF RELATED LITERATURE)

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาทบทวน แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้กำหนดหัวข้อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

1. ความหมายและความสำคัญของเจตคติ
2. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับเจตคติองค์ประกอบของเจตคติ
3. การวัดเจตคติ
4. การประกอบอาชีพในชนบท
5. ความสำคัญของอาชีพเกษตรกรรม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความสำคัญของเจตคติ

ความหมาย

เจตคติเป็นคำที่บัญญัติขึ้นแทนคำ Attitude ในภาษาอังกฤษ คำนี้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายคนซึ่งขึ้นอยู่กับทัศนะของนักคิดเหล่านั้น นักคิดในยุคแรก ๆ เช่น Gordon Allport ได้ให้นิยามคำ Attitude ว่าเป็น การเตรียมหรือความพร้อมในการที่จะตอบสนอง สำหรับ Allport แล้วเจตคติไม่ใช่พฤติกรรมแต่เป็นเงื่อนไขที่มาก่อนการแสดงพฤติกรรม (Penrod, 1983: 293)

เจตคติ หมายถึง ทำที่หรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2530: 238)

Myers นักจิตวิทยาคนหนึ่งได้ให้ความหมายของคำเจตคติว่าเป็น “ความเชื่อและความรู้สึกที่กำหนดให้คนได้ตอบสนองในทางใดทางหนึ่งต่อวัตถุ คน และเหตุการณ์” (Myers, 1993: 445) ต่อเรื่องนี้ Feldman ได้ให้นิยามคำเจตคติว่าเป็น “ลักษณะที่กำหนดไว้ก่อนที่เรียนรู้ได้ของคนที่จะตอบสนองในทางที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ต่อคน พฤติกรรม ความเชื่อ หรือสิ่งของ”

สุชา จันทน์เอน (2533: 242) ให้ความหมายเจตคติว่าเป็นความรู้สึก หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ เป็นไปในทำนองที่พึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ ในทางจิตวิทยา เห็นว่าเจตคติเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่ฝังตัวอยู่ในจิตใจของบุคคล หากมีสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและเจตคติของเขาแล้วบุคคลจะแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างเดียวกันเสมอไป เจตคติมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นอย่างมาก ผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่อบุคคลใด วัตถุใด หรือเหตุการณ์ใด เขาก็จะไม่รังเกียจสิ่งเหล่านั้น

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2536: 12) ได้กล่าวไว้ว่า เจตคติ หมายถึงการประเมินความสามารถของผู้บริโภคในการใช้ทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะบริโภคและการซื้อ ซึ่งแสดงให้เห็นในรูปที่เป็นเกณฑ์ในการประเมินค่า (evaluative criteria) การประเมินนี้ได้ใช้ข่าวสารที่ผู้บริโภคเก็บรักษาไว้ในศูนย์สั่งการ และผลของการประเมินจะถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ ซึ่งทำให้เจตคติกลายเป็นตัวแปรที่สำคัญมากของศูนย์สั่งการ และสรุปข้อเสนอแนะว่าวิธีการที่จะแก้ปัญหาเกี่ยวกับการทำนายพฤติกรรม อาจจะได้ได้โดยการวัดเจตคติของบุคคลในด้านต่าง ๆ 3 ด้าน คือ ความรู้สึก ความเชื่อ และความตั้งใจที่จะกระทำ

ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2538: 132) สรุปว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งความรู้สึกนั้นอาจจะเป็นไปในทางที่พึงพอใจ หรือไม่พอใจก็ได้

ลักขณา สรวิวัฒน์ ให้ความหมายเจตคติว่า หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะเห็นว่า ความรู้สึกเป็นองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ ความคิดเห็นเป็นองค์ประกอบด้านปัญญาและท่าทีเป็นองค์ประกอบด้านพฤติกรรม (ลักขณา สรวิวัฒน์, 2544: 69)

สรุปได้ว่า เจตคติเป็นนามธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ในชีวิตของบุคคล และเจตคติมีความสำคัญต่อการตอบสนองทางด้านสังคมของบุคคลเป็นอย่างมาก นั่นคือบุคคลมีพฤติกรรมอย่างไร หรือทำสิ่งใดลงไป เจตคติจะเป็นเรื่องกำหนด เจตคติจึงเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของบุคคล และบุคคลมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

ความสำคัญของเจตคติ

ลักขณา สรวิวัฒน์ (2544: 69) สรุปความสำคัญของเจตคติ ดังนี้

1. เจตคติเป็นมโนคติที่ครอบคลุมปรากฏการณ์หลายอย่างได้ เช่น ความรักของบุคคลที่มีต่อครอบครัวก็สรุปรวมถึงพฤติกรรมหลายอย่างของบุคคลได้ ในการใช้เวลากับครอบครัว

มากดูแลสมาชิกในครอบครัว ทำสิ่งต่าง ๆ ให้สมาชิกในครอบครัว ตลอดจนถึงให้การดูแลเอาใจใส่ และปลอบใจสมาชิกในครอบครัว

2. เจตคติเป็นสาเหตุของพฤติกรรม นักจิตวิทยาสังคมจำนวนมากเชื่อกันว่าเจตคติเป็นสาเหตุของพฤติกรรมจึงได้พยายามทำการวิจัยเพื่อแสดงหลักฐานให้เห็น และก็มีหลักฐานมาสนับสนุนพอสมควร แต่ก็ยังมีงานวิจัยที่แสดงว่าพฤติกรรมเป็นสาเหตุของเจตคติได้เช่นกัน การที่มีงานวิจัยเกิดขึ้นก็จะเป็นประโยชน์ต่อนักจิตบำบัด ผู้แนะแนว หรือครูแนะแนวและครูโดยทั่วไป

3. เจตคติมีความสำคัญในตัวเอง ไม่ว่าเจตคติของบุคคลจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของเขาหรือไม่ก็ตาม เช่น เจตคติต่อสถาบันต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นแนวทางที่เขารับรู้ โลกรอบตัวเขาจึงเป็นเรื่องสำคัญน่าศึกษาในตัวเอง

4. เจตคติเป็นเรื่องที่นักจิตวิทยาหลายสาขาสนใจร่วมกัน นอกจากนักจิตวิทยาสังคม ที่สนใจศึกษาเรื่องเจตคติแล้วนักจิตวิทยาสาขาอื่น ๆ ก็สนใจในเรื่องเจตคติเช่นเดียวกัน เช่น นักจิตวิทยาคลินิกอาจสนใจศึกษาเจตคติที่บุคคลมีต่อตนเองเพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในเรื่องอื่น ๆ หรือนักจิตวิทยาบุคลิกภาพก็สนใจว่าการเปลี่ยนเจตคติวิธีใดได้ผลกับบุคคลที่มีบุคลิกภาพเช่นไร เป็นต้น

5. เจตคติเป็นเรื่องที่นักโฆษณาประชาสัมพันธ์สนใจ นักโฆษณาประชาสัมพันธ์สนใจเรื่องเจตคติทั้งในแง่ของการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่อต้านการค้ายาบ้า โฆษณาให้คนไทยนิยมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

6. เจตคติเป็นเรื่องที่นักการตลาดสนใจ โดยมีความสนใจว่าเจตคติของบุคคลมีต่อแง่มุมใดที่เป็นปัจจัยส่งเสริมให้เขาซื้อสินค้านั้น ๆ มาใช้ เช่น เจตคติต่อซื้อสินค้า เจตคติต่อยี่ห้อสินค้า หรือเจตคติต่อตัวสินค้าเอง เป็นต้น

7. เจตคติเป็นเรื่องที่นักรัฐศาสตร์สนใจนักรัฐศาสตร์สนใจเจตคติของประชาชนต่อเรื่องต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อการเมืองการปกครอง เช่น เจตคติของประชาชนต่อการบริหารงานของรัฐบาล เจตคติของประชาชนต่อการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

8. เจตคติเป็นเรื่องที่นักสังคมวิทยาบางสาขาสนใจ คือ สาขาจิตวิทยาสังคม ซึ่งนักสังคมวิทยาบางคนเห็นว่า เจตคติเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมทางสังคมเนื่องจากการถ่ายทอดวัฒนธรรมในเรื่องต่าง ๆ ผ่านเจตคติของบุคคลในวัฒนธรรมนั้น

9. เจตคติในเรื่องที่นักการศึกษาสนใจ นักการศึกษาสามารถใช้ประโยชน์จากเรื่องเจตคติได้มากมายในลักษณะการศึกษาวิจัย ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น นักแนะแนว

อาจสนใจศึกษาเจตคติของนักเรียนต่ออาชีพต่าง ๆ เพื่อนำความรู้ไปเป็นพื้นฐานในการแนะแนวอาชีพให้แก่ นักเรียน ได้อย่างมีหลักเกณฑ์

องค์ประกอบของเจตคติ

นักจิตวิทยาส่วนหนึ่งเห็นด้วยกับแนวคิด ABC Model ซึ่งเสนอว่าเจตคติมีองค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบคือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (affect component) เมื่อบุคคลมีความรู้ในสิ่งใดมาแล้ว และความรู้นั้นมีมากพอที่จะรู้ว่าสิ่งนั้นมีประโยชน์ บุคคลก็จะเกิดความรู้สึก (affective) ชอบสิ่งนั้น แต่ถ้ารู้ว่าสิ่งนั้นไม่ดี บุคคลก็จะเกิดความรู้สึกไม่ชอบ

2. องค์ประกอบทางด้านการพฤติกรรม (behavior component) เมื่อบุคคลมีความรู้ในสิ่งนั้นแล้ว และความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบจะเกิดตามมา บุคคลก็พร้อมที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งลงไป

3. องค์ประกอบทางด้านการคิด (cognition component) การที่บุคคลจะมีเจตคติต่อสิ่งใดนั้น บุคคลจึงต้องมีความรู้ในสิ่งนั้น มีประโยชน์หรือโทษเพียงใด บางคนมีความรู้ในเรื่องนั้นมาเพียงเล็กน้อยก็เกิดเจตคติต่อสิ่งนั้นได้ บางคนต้องรู้มากกว่านี้จึงจะเกิดเจตคติในสิ่งนั้น (Feldman, 2000: 513)

นอกจากนี้ สงวนศรี วิรัชชัย (2527: 61) กล่าวว่าเจตคติที่คนเรามีต่อผู้คนและสิ่งต่าง ๆ จะประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. ความคิดความเข้าใจ (cognitive component) ได้แก่ ความรู้ ความคิด และความเชื่อของเราเกี่ยวกับคน วัตถุ สถานการณ์ ความคิด และสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับของเจตคติ เช่น เจตคติต่ออาชีพครู ก็จะมององค์ประกอบส่วนหนึ่งที่เป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ สถานภาพ และลักษณะของครู

2. ความรู้สึก หรืออารมณ์ (affective component) คือ ความรู้สึกหรืออารมณ์ของเราที่เป็นปฏิกิริยาต่อผู้คน เหตุการณ์ ความคิด และสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับของเจตคติ ความรู้สึกนี้จะ เป็นความรู้สึกเชิงประเมิน เช่น ชอบ-ไม่ชอบ เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ดี-ไม่ดี สบาย-ไม่สบาย เป็นต้น

3. แนวโน้มของพฤติกรรม (behavior component) คือ รูปแบบของพฤติกรรมที่เราคิดจะแสดงออก เพื่อตอบสนองต่อสิ่งที่เป็นที่ยอมรับของเจตคติ ลักษณะพฤติกรรมที่คิดจะแสดงออกมาหรือแนวโน้มของพฤติกรรมนี้จะสอดคล้องกับความรู้สึกที่มีอยู่ เช่น คนที่มีความรู้สึกชอบ มีเจตคติ

ที่ดีต่อครู ก็อยากจะสรรเสริญ สนับสนุน ให้ความร่วมมือกับครู แต่ถ้าไม่ชอบหรือมีเจตคติที่ไม่ดีต่อครู ก็อยากจะพูดโจมตีหรือกล่าวถึงความไม่ดีไม่งามเกี่ยวกับครู

เจตคติที่คนเรามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้เสมอ นักเรียนที่จะมีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียน จะต้องมีความรู้ความเข้าใจว่าโรงเรียนคืออะไร มีกิจกรรมอย่างไร เกี่ยวข้องกับใครบ้าง ตนจะได้รับประโยชน์อะไรจากโรงเรียน ฯลฯ แล้วจะเกิดความชอบ-ไม่ชอบ พอใจ-ไม่พอใจ กับสภาพกิจกรรม ผู้คน และบรรยากาศของโรงเรียน ความพอใจ-ไม่พอใจนั้นก็จะส่งผลต่อแนวโน้มพฤติกรรม คือ ทำให้เด็กอยากไปโรงเรียนหรือไม่อยากไปโรงเรียน

โดยปกติ คนเรามักจะแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับเจตคติที่มีอยู่ แต่ก็ไม่เสมอไปทุกกรณี ในบางครั้งเรามีเจตคติอย่างหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้แสดงพฤติกรรมตามเจตคติที่มีอยู่ เช่น เรามีเจตคติที่ดีต่อบางคน อยากจะกลั่นแกล้ง แต่เราก็ไม่ได้ทำ เพราะทราบว่าจะไม่ถูกต้อง หรือบางคนมีเจตคติที่ดีต่อการปกครองระบบประชาธิปไตยต้องการสนับสนุน แต่เมื่อถึงเวลาเลือกตั้ง ก็ไม่ออกไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียง ดังนั้นการที่คนเราได้ทราบถึงความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก หรือเจตคติของบุคคล จึงไม่ได้เป็นหลักประกันว่าจะทำนายพฤติกรรมของเขาได้อย่างถูกต้อง

ประโยชน์การศึกษาเรื่องเจตคติ

การแสดงพฤติกรรมของบุคคล Oscamp (ใน ทรงพล ภูมิพัฒน์ 2538: 134-235) ได้สรุปประโยชน์ของการศึกษาเจตคติดังต่อไปนี้

1. เจตคติเป็นเสมือนไม้ตออย่างดี เพราะเพียงแต่รู้ว่าเรามีเจตคติอย่างไรเราก็สามารถที่จะสรุปพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขาได้
2. เจตคติทำให้เราสามารถที่จะพิจารณาตัดสินเหตุของพฤติกรรมของบุคคลคนหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นหรือต่อสิ่งอื่น
3. ความเข้าใจเรื่องเจตคติ ช่วยให้อธิบายถึงความคงเส้นคงวาในพฤติกรรมของบุคคลคนหนึ่ง ซึ่ง Allport ได้กล่าวไว้ว่าความคงเส้นคงวาในพฤติกรรมของแต่ละบุคคลจะช่วยให้อธิบายถึงสถานภาพของสังคมได้
4. เจตคติเป็นความสำคัญที่บุคคลพึงมี และเขาเห็นว่าถูกต้องโดยไม่คำนึงถึงความเกี่ยวข้องต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น และเจตคติของเขาจะมีส่วนทำให้บุคคลอื่น สถาบันต่าง ๆ และปัญหาต่าง ๆ ในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงทำให้เขาเกิดการรับรู้ในสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวของเขา ซึ่งเขาต้องพยายามศึกษาเพื่อผลประโยชน์ต่อตัวของเขาเอง

5. ความเข้าใจเรื่องเจตคติ ทำให้เกิดแนวคิดที่กำหนดขึ้น โดยไม่รู้สีกตัวซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมและความเปลี่ยนแปลงในระหว่างที่แสดงถึงการขัดแย้งของแรงกระตุ้น

6. ความเข้าใจเรื่องเจตคติ ทำให้เกิดการโต้เถียงหรือวิพากษ์วิจารณ์ระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมว่าเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม สันดานญาณและการเรียนรู้สามารถที่จะทำให้เกิดเจตคติได้

7. ในแนวของสังคมวิทยา ความเข้าใจเรื่องเจตคติเป็นการจัดเตรียมจุดสำคัญที่จะทำให้เกิดความสนใจในทัศนะต่าง ๆ อันจะเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและพฤติกรรม

8. ในแนวของสังคมวิทยา มีบางท่านได้มองเจตคติว่าเป็นศูนย์กลางของความเข้าใจพื้นฐานของพฤติกรรมทางสังคม ดังนั้นพวกเขาจึงได้จัดเตรียมกลไกอันเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของแต่ละบุคคล

9. ในแนวของวิทยาศาสตร์ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเห็น โดยทั่ว ๆ ไปมีความจำเป็นอย่างยิ่งในสังคม

ความเชื่อ เจตคติ และความตั้งใจ

Fishbien and Ajzen (ใน ทรงพล ภูมิพัฒน์ 2538: 137-238) สรุปว่า ความเชื่อเป็นลักษณะที่แสดงถึงความรู้สึกนึกคิดที่จะเป็นไปได้เพราะเขาคิดว่าข้อเท็จจริงมันเป็นเช่นนั้น ซึ่งความคิดนั้นอาจจะไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงก็ได้

สำหรับคำว่า เจตคติ (attitudes) ก็เป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใด ๆ มันอาจจะเป็นความรู้สึกที่ดี-ไม่ดี ชอบ-ไม่ชอบ รัก-เกลียด พอใจ-ไม่พอใจ ก็ได้ ตัวอย่างเช่น นายมาไม่ชอบข้าราชการ มีลูกก็ไม่อยากให้รับราชการ ทั้งนี้เป็นเพราะว่านายมาไปติดต่อธุรการงานที่อำเภอ บ้าง ศาลากลางจังหวัดบ้าง ก็มักจะถูกข้าราชการบนสถานที่ดังกล่าวไม่ได้ให้ความเป็นธรรมตามความรู้สึกของนายมา นั่นก็คือนายมาเกิดเจตคติต่อพวกข้าราชการไปในทางไม่ดี เป็นต้น

ส่วนคำว่า ความตั้งใจ (intentions) นั้น Dumville กล่าวว่า เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลจดจ่ออยู่กับสิ่งหนึ่งมากกว่าสิ่งอื่น ๆ ส่วน Ross ให้ความหมายว่า ความตั้งใจ เป็นกระบวนการที่ทำให้สิ่งหนึ่งเกิดขึ้นภายในจิตใจได้อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากบุคคลทั่ว ๆ ไป ถ้าเรามีความปกติเหมือนกับสามัญชนธรรมดา สภาพทางจิตใจของเขาก็จะมีความรู้สึกนึกคิดเมื่อเขาได้สัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ อาจจะสัมผัสด้วยการใช้มือจับต้อง ใช้ตามอง หรือใช้หูฟังสิ่งที่อยู่รอบตัวเขา แต่พอมีสิ่งหนึ่งที่เขาเกิดความสนใจ เขาก็จะเลือกตอบสนองต่อสิ่งนั้น เป็นต้น

เจตคติและความเชื่อจึงเป็นเรื่องนามธรรมที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนความตั้งใจจะเป็นอาการรูปธรรมที่แสดงออกตามที่มีเจตคติหรือมีความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สรุปสั้น ๆ ได้ดังนี้

ความเชื่อ เป็นความรู้สึกนึกคิดที่ยอมรับเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นข้อเท็จจริง (facts) หรือเรื่องที่เป็นความจริง (truth) ซึ่งความจริงแล้วอาจจะเป็นเรื่องจริงหรือเท็จก็ได้ ตัวอย่างเช่น ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาและลัทธิต่าง ๆ

เจตคติ เป็นความรู้สึกนึกคิดที่เกิดจากประสบการณ์ที่เคยได้รับมาก ตัวอย่างเช่น คนบางคนอาจมีเจตคติไม่ดีต่อศาสนาพุทธ เนื่องจากเคยพบเห็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพระสงฆ์อยู่บ่อย ๆ

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของเจตคติกับความเชื่อ เจตคติ และความตั้งใจ

องค์ประกอบของเจตคติทั้ง 3 ประการ ดังที่กล่าวมาแล้ว ถ้านำมาพิจารณาร่วมกับคำว่า ความเชื่อ เจตคติ และความตั้งใจ จะเห็นว่าองค์ประกอบเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับคำทั้งสามดังนี้

ความเชื่อ (beliefs) จะมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางการรู้ (cognitive) คือสิ่งที่บุคคลรู้ว่ามีเป็นอย่างนี้หรือเป็นสิ่งที่บุคคลหนึ่งคิดเอาเอง เช่น เขาเห็นว่าหนังสือเล่มหนึ่งน่าสนใจ เพียงแต่ได้เห็นรูปเล่มหรือชื่อเรื่องเท่านั้น

เจตคติ (attitude) จะมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางการรู้สึก (affective) คือเป็นการประเมิน ดีราคา หรือนิยมในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น เขาเห็นเด็กคนหนึ่งซื้อหนังสือวิทยาสารเป็นประจำก็เกิดความนิยมในตัวเด็กคนนั้นว่าเป็นผู้ใฝ่รู้และรักความก้าวหน้า

ความตั้งใจ (intentions) จะมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางการกระทำ (behavior) คือเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีความเชื่อต่อสิ่งหนึ่ง ๆ แล้ว เขาก็จะแสดงอาการหรือทำทางซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อของเขา เช่น เมื่อเขาเห็นหนังสือเล่มหนึ่งน่าสนใจ และต่อไปก็คือเขาจะตั้งใจอ่านหนังสือเล่มนั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรม

จากการอธิบายของประกอบของเจตคติ จะเห็นได้ว่า เจตคติมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยมีส่วนในการกำหนดรูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลจะแสดงต่อสิ่งที่เป็นที่หมายของเจตคติ หรือกล่าวได้ว่า เจตคติเป็นสาเหตุของพฤติกรรม

นอกจากเจตคติจะเป็นสาเหตุของพฤติกรรมแล้ว เจตคดียังเป็นผลของพฤติกรรมด้วย เพราะเวลาที่บุคคลแสดงพฤติกรรมตามความคิดความต้องการแล้ว เขาก็จะได้รับประสบการณ์ที่ทำให้เขามีความคิด ความรู้สึกบางอย่างต่อการกระทำนั้นด้วย เช่น เวลาที่นักเรียนคุยกันในห้องแล้ว โคนครูดุ ความรู้สึกเสียใจ ความรู้สึกผิด หรือความรู้สึกอับอาย ไม่พอใจ ฯลฯ ของนักเรียนคนนั้น คือผลของพฤติกรรมที่เขาได้กระทำไป ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้จะทำให้นักเรียนไม่อยากคุยในชั้นเรียนอีก (มีเจตคติในแง่ต่อการคุยกันในชั้นเรียน) และอาจมีเจตคติในแง่ต่อเพื่อนที่ชวนตนคุย รวมไปถึงการมีเจตคติในแง่ต่อครูที่คุตนด้วย ในกรณีที่เราก่อพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่เคยทำมาก่อน หากการกระทำนั้นให้ผลที่เราพอใจ เราจะเกิดเจตคติในแง่ต่อการกระทำนั้น เช่น นักเรียนที่ตอบคำถามของครูได้ถูกต้องจะเกิดความรู้สึกพอใจและภูมิใจในตนเอง พอใจในการแสดงพฤติกรรมการตอบคำถามของครู และมักจะพยายามตอบคำถามครูต่อไปอีก แต่ถ้าการกระทำพฤติกรรมครั้งแรกปรากฏผลไม่พอใจ ก็จะเกิดเจตคติในแง่ต่อการกระทำนั้น เช่น นักเรียนที่ทำแบบฝึกหัดผิดหมดตั้งแต่ครั้งแรก มักจะมีเจตคติในแง่ต่อการทำแบบฝึกหัดหรือวิชานั้น ๆ และไม่อยากจะเรียนหรือทำแบบฝึกหัดวิชานั้น ๆ อีก ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า เจตคติเป็นผลของพฤติกรรม ซึ่งเจตคติที่เกิดโดยผลของพฤติกรรมนี้ก็จะมามีอิทธิพลในการกำหนดรูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลจะกระทำในครั้งต่อไปด้วย ซึ่งอาจสรุปได้ว่า ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรม ก็คือ เจตคติเป็นทั้งเหตุและผลของพฤติกรรม (สงวนศรี วิรัชชัย, 2527: 63)

การก่อเกิดเจตคติ

มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีคุณภาพทางสมองสูงจึงมีเจตคติได้มากมายหลายอย่างซึ่งเจตคติเหล่านั้นจะเกิดมาจากประสบการณ์ การอบรมเลี้ยงดู อิทธิพลของสื่อมวลชน เหตุการณ์ที่ประทับใจ บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ความต้องการที่จะบรรลุผลตามที่ปรารถนาและอื่นๆ อีกหลายประการ ซึ่งมนุษย์จะเรียนรู้หลังจากมนุษย์เกิด สุภาณี สนธิรัตน และคณะ (2539: 372-376) ได้สรุปสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลมีเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 4 ประการคือ

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (specific experiences) เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้พบกับเหตุการณ์นั้นมาด้วยตนเองของเขาเอง และการไปพบนั้นทำให้เกิดความฝังใจกลายเป็นเจตคติในทางที่ดีต่อเขา ในทางตรงกันข้าม ถ้าเราได้รับการลงโทษหรือได้รับการคับข้องใจ เราจะไม่ชอบเขาและอาจมีเจตคติไปในทางไม่ดีต่อเขาได้ หรืออีกตัวอย่างเช่น บุคคลหนึ่งเคยไปทัศนศึกษาทางเรือหลายครั้ง และบังเอิญครั้งหนึ่งเกิดเรือล่ม คนตายไปหลายคนตัวเองก็เกือบตายจากประสบการณ์ครั้งนี้อาจทำให้เกิดการฝังใจกลายเป็นเจตคติของเขา ทำให้เขาไม่กล้าไปไหนมาไหนทางเรืออีกเลยก็เป็นได้ การเกิดเจตคติตามสมัยนี้ ถ้าเห็นเหตุการณ์ที่รุนแรงเพียงครั้งเดียวเท่านั้นอาจก่อให้เกิดเจตคติขึ้นได้ทันที

2. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (communication from others) โดยปกติในชีวิตประจำวันของคนเรา จะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในสังคมอยู่แล้ว จากการเกี่ยวข้องติดต่อกันทำให้เรารับเอาเจตคติหลาย ๆ อย่างเข้าไว้โดยไม่ตั้งใจ ทั้งนี้เพราะการเกี่ยวข้องกันนั้นจะอยู่ในลักษณะที่ไม่มีแบบแผน โดยมากจะเป็นในกลุ่มครอบครัว วงศ์เครือญาติ หรือผู้ที่สนิทสนมกัน ตัวอย่างเช่น เรามักได้ยินพ่อแม่หรือผู้ปกครองจะพูดกับลูกเสมอว่า อย่าไปรังแกสัตว์หรือทำร้ายสัตว์ มันเป็นบาป ตายแล้วจะไม่มีความสุข เมื่อถูกอบรมสั่งสอนบ่อย ๆ ความรู้สึกอันนี้ก็กลายเป็นเจตคติได้ หรืออีกตัวอย่างในสังคมไทยชนบท ผู้ใหญ่มักสอนเด็ก ๆ ว่าให้ขยันเรียนหนังสือ โตขึ้นจะได้ทำงานเป็นข้าราชการจะได้สบายมีเงินเดือนกินจนตาย ซึ่งการสอนเช่นนี้ก็จะทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่องานราชการ

ตัวกลางที่เป็นสื่อสำคัญและมีอิทธิพลในการสร้างเจตคติ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หนังสือวารสารต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งผู้รายงานข่าวหรือผู้ทำหน้าที่สื่อสารเกิดความลำเอียงในการให้ข่าว ตัวอย่างเช่น พ่อแม่ผู้ปกครองมักมีความลำเอียงในการมองพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่น เพราะเคยได้ยินการรายงานข่าววัยรุ่นมักจะเป็นไปในทางไม่ดีเสมอ

3. รูปแบบ (models) มีบ่อยครั้งที่เจตคติของเราพัฒนาขึ้นมาจากการเลียนจากรูปแบบ กล่าวคือเป็นการมองดูบุคคลอื่นว่าเขากระทำหรือปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างไร แล้วเราก็เอารูปแบบนั้นมาปฏิบัติ ซึ่งรูปแบบอันนั้นจะก่อให้เกิดเจตคติได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับว่าผู้เป็นรูปแบบนั้นเป็นบุคคลที่เขายอมรับและนับถือเพียงใด ตัวอย่าง ในครอบครัวหนึ่ง ผู้เป็นพ่อชอบเล่นกับสัตว์เลี้ยงในบ้านเสมอ เช่น สุนัข แมว และไม่ว่าผู้เป็นพ่อนั้นจะจับสัตว์เลี้ยงโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม หลังจากนั้นจะต้องล้างมือเสมอ จากการสังเกตเห็นเป็นประจำของลูก อาจทำให้ลูกแปลความหมายได้ว่าจับสัตว์เลี้ยงจะติดมือหรือสัตว์เลี้ยงนั้นนอนกับพื้นอาจมีเชื้อโรคสกปรก ฉะนั้น เมื่อเด็กเห็นบ่อย เป็นเจตคติของเด็ก ทั้งนี้เพราะมีพ่อเป็นต้นแบบ

4. องค์ประกอบของสถาบัน (institutional factors) อันได้แก่ โรงเรียน วัด ครอบครัว หน่วยงาน สมาคม องค์กรต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสถาบันเหล่านี้มีส่วนในการสร้างเจตคติให้แก่บุคคล ได้อย่างมากมาย เช่น โรงเรียนเป็นสถานที่ให้ความรู้และอบรมสั่งสอนให้เด็กได้ประพฤติปฏิบัติ และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพในวันข้างหน้า ดังนั้นบุคคลทั่วไปจึงมองว่าโรงเรียนเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะต้องมียู่ในสังคม เพื่อช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคคลในสังคม

คำว่า เจตคติต่อตนเอง (self attitude) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลที่ต่อตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นไปในทางที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจก็ได้ เจตคติต่อตนเองของแต่ละบุคคลก็ย่อมแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ มากมาย เช่น การอบรมเลี้ยงดู ลักษณะนิสัย ความรู้ สภาพแวดล้อม และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ได้สะสมกันมาเป็นเวลานาน การที่คนเราจะมองตนเองว่าเขาเป็นอย่างไรนั้นถ้าพิจารณาแล้วจะมีอยู่หลายรูปแบบและเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน หากที่จะบอกได้ว่าเจตคติต่อตนเองมีรูปแบบเป็นอย่างไร ซึ่งเราสามารถสรุปถึงรูปแบบที่บุคคลจะมีเจตคติต่อตนเอง สรุปได้ 2 ลักษณะ

1. ความรู้สึกว่าตนเองดีกว่าคนอื่น (superiority) หมายความว่า บุคคลนั้นมองตนเองว่าเป็นคนเก่ง มีความรู้ ความสามารถเหนือใคร ๆ งานทุกอย่างจะประสบผลสำเร็จได้จะต้องมีเขาคนหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการถ้าขาดเขางานเหล่านั้นจะไม่ประสบความสำเร็จหรือสำเร็จได้ ก็ไม่ใช่คุณภาพ พูด่าง ๆ ว่า ตนเองนั้นคือผู้วิเศษที่จะสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับทุกสิ่งทุกอย่างมากกว่าใคร ๆ บุคคลมีความรู้สึกหรือเจตคติดังกล่าวอาจเป็นเพราะสาเหตุดังต่อไปนี้

1.1 การอบรมเลี้ยงดูมาตั้งแต่เป็นเด็กทุกคนในบ้านที่เลี้ยงดูจะเอาอกเอาใจอยู่ตลอดเวลา เด็กต้องการอะไรเป็นต้องได้ ทำอะไรก็ได้ไม่มีคำว่าผิดหรือไม่ดี ใครจะดูจะทำโทษก็ไม่ได้ จากความเคยชินอันนี้ทำให้เกิดเป็นความรู้สึกฝังใจในตนเองว่าต้องเป็นหนึ่งเหนือทุกคน และก็จะติดตัวไปจนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่

1.2 การศึกษาเล่าเรียน เมื่อตอนเป็นเด็กอาจเป็นคนเรียนเก่งประสบความสำเร็จในการเรียนตลอดมา จนเป็นที่รักของครูและได้รับการชมเชยอยู่เสมอทำให้เกิดความเชื่อมั่นใจตนเองสูง เมื่อออกมาทำงานความรู้สึกว่าตนเองเป็นคนเก่งก็จะคงอยู่ในความรู้สึกของเขา และบุคคลเหล่านี้ส่วนมากก็จะเป็นคนที่มีความสามารถในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ดีกว่าบุคคลอื่นจริง ๆ

1.3 ผู้ใหญ่อุปถัมภ์ บุคคลนั้นอาจจะไม่ใช่คนมีความรู้ความสามารถมากนัก แต่บังเอิญเป็นคนช่างพูด ช่างเข้าหาผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็เลยมอบงานต่าง ๆ ให้ทำ ถ้าเป็นระบบราชการก็เรียกว่า ป้อนงานให้ จะได้มีความดีความชอบ จากพฤติกรรมเช่นนี้ทำให้บุคคลนั้นคิดว่าที่ผู้ใหญ่มอบงานให้ก็เพราะตนเองเก่งกว่าใคร ๆ หรือบางทีผู้ใหญ่นั้นก็อาจจะรู้ว่าเพราะตนเองประจบประแจงเก่ง

1.4 ตัวคุณตนเองผิด อย่างเช่น ตัวอย่างในกรณีข้อ 1.3 ก็ได้ กล่าวคือ จากพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่มอบงานให้ตนเองทำเสมอ ทำให้บุคคลนั้นตัวคุณตนเองผิด คิดว่างานเหล่านี้คนอื่นไม่มีความสามารถที่จะทำได้ นอกจากตนเองเท่านั้นและยิ่งบ่อย ๆ ครั้งเข้าก็เลยเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีความรู้ ความสามารถเหนือคนอื่นจึงทำให้ผู้ใหญ่ต้องมอบงานให้เฉพาะตนเองทำ

2. ความรู้สึกว่าคุณด้อยกว่าคนอื่น (inferiority) หมายความว่า บุคคลผู้นั้นมีความรู้สึกต่อตนเองว่า มีทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ความสามารถด้านการทำงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ซึ่งความรู้สึกอันนี้อาจจะตรงต่อสภาพความเป็นจริงหรือไม่จริงก็ได้ แต่ทว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกว่าเขาด้อยกว่าคนอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสาเหตุหลายประการด้วยกัน แต่ที่สำคัญก็คล้าย ๆ กับความรู้สึกที่ตนเองดีกว่าคนอื่น ส่วนในด้านการทำงานก็ไม่ประสบผลสำเร็จ คือ ความดีความชอบซึ่งบางครั้งตนเองก็พยายามจนสุดความสามารถแล้ว และอีกประการหนึ่งที่สำคัญมาก คือ ใช้วิธีการเปรียบเทียบที่ไม่ถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์ยังมีกิเลส มีความทะเยอทะยาน ชอบมองคนที่สูงกว่าแล้วก็สรุปว่าตนเองด้อยค่า เช่น เราขณะนี้ เป็นครู มีรายได้ก็เฉพาะแต่เงินเดือนประจำข้าราชการประเภทอื่น ๆ ก็อีกนับหมื่นนับแสนที่มีรายได้ แต่ราษฎรธรรมดาที่หาเช้ากินค่ำอีก สรุปแล้วรวรร้อยละ 70-80 ยังมีฐานะเศรษฐกิจด้อยกว่าเรา แต่เรากลับไปมองว่าเป็นตำรวจ ร่ำรวย มีรายได้พิเศษ เป็นครู-อาจารย์ระดับมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยก็ร่ำรวย จากความคิดอันนี้แหละเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เรามองตนเองด้อยกว่าคนอื่น อันเป็นสิ่งนำมาซึ่งความไม่พอใจในการดำเนินชีวิตของผู้ที่คิดเช่นนั้นตลอดไปได้

การแสดงประชามติและสเกลการวัดนั้นเป็นเครื่องมือในการวัดเจตคติของบุคคลที่มีอยู่ การวัดเหล่านี้ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าเจตคตินั้นถูกก่อเกิดมาได้อย่างไร เจตคติเกิดจากการเรียนรู้ในสังคม บุคคลมีแนวโน้มที่จะรับเอาเจตคติของบุคคลอื่นที่เรามีความสัมพันธ์อย่างสนิทสนมภายในกลุ่มของตนนั้น บุคคลจะถือเป็นรางวัลเมื่อได้รับการยอมรับภายในกลุ่ม เจตคติส่วนมากของเราได้มาจากการกระทำของเราที่ได้ทำลงไปแล้ว ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละคน

อิทธิพลของกลุ่ม วัฒนธรรมและครอบครัวต่อการเกิดเจตคติ

อิทธิพลของกลุ่ม (group influence) เจตคติของบุคคลได้รับอิทธิพลมาจากสมาชิกภายในกลุ่มได้ Krecch *et al.* ใน สุปาณี สนิธิรัตน์ และคณะ (2539: 373) สรุปว่าเจตคติของสมาชิกภายในกลุ่มนั้นมี 4 ลักษณะ คือ 1) กลุ่มมีแรงบีบคั้นให้สมาชิกให้คล้ายตาม 2) บุคคลย่อมต้องการสังกัดกลุ่มที่มีเจตคติสอดคล้องกับเจตคติของตนเอง 3) สมาชิกในกลุ่มทุกคนได้รับการทราบข่าวสารต่างๆ เหมือน ๆ กัน และ 4) สมาชิกใหม่จะยอมรับเอาเจตคติของกลุ่มเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม

กลุ่มขนาดเล็กที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุดคือครอบครัวและกลุ่มเพื่อน ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลมากที่สุด ส่วนกลุ่มที่มีขนาดใหญ่หรือเป็นกลุ่มลอย ๆ เช่น กลุ่มวัฒนธรรมหรือ ชนชั้นทางสังคมนั้นต่างก็มีอิทธิพลต่อสมาชิกเช่นกัน

วัฒนธรรม (culture) วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อบุคคลในสังคมนั้น ๆ วัฒนธรรมหมายถึง “สิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลแต่ละคนในสังคมยอมรับเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี ความเมตตากรุณา และค่านิยมในสังคมนั้น ๆ” วัฒนธรรมที่แตกต่างกันย่อมเป็นตัวกำหนดให้บุคคลในแต่ละวัฒนธรรมมีเจตคติแตกต่างกันออกไป ผลจากการวิจัยชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมสะท้อนถึงเจตคติของสมาชิกของวัฒนธรรมนั้นแต่ละคน

จากการศึกษาของ Brotman and Senter ใน สุปาณี สนิธิรัตน์ และคณะ (2539: 373) พบว่าในสังคมที่ต่างวัฒนธรรมกันในเรื่องสิทธิความเท่าเทียมกันของสตรี ชาย หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานและที่แต่งงานแล้วมีเจตคติแตกต่างกัน พบว่าชาย-หญิงในประเทศต่าง ๆ มีเจตคติต่อสิทธิความเท่าเทียมกันของสตรีจากต่ำไปหาสูง (จากต่อต้านไปหาเห็นด้วย) เรียงลำดับได้ดังนี้ ชายโมร็อกโก ชายอเมริกัน ชายฝรั่งเศส หญิงเยอรมัน ชายเยอรมัน หญิงฝรั่งเศส หญิงอเมริกัน ในยุโรป ชายอังกฤษ หญิงอังกฤษ ชายอเมริกันในยุโรป และ หญิงอเมริกัน

อิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อเจตคตินั้น สามารถศึกษาได้จากการเปรียบเทียบเจตคติของกลุ่มย่อยและชนชั้นทางสังคม มีผลการศึกษายู่มากมาย แต่จากการศึกษาในอเมริกาพบว่าเจตคติที่ต่างกัมนั้นมีผลโดยตรงมาจากความแตกต่างด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และพื้นฐานทางศาสนา ซึ่งชี้ให้เห็นว่าชนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงมีแนวโน้มยึดถือความโอปอ้อมอารี การนับถือเรื่องภายนอก และเสรีภาพ รวมทั้งมีความคิดแบบอนุรักษนิยมในเชิงเศรษฐกิจ ส่วนเจตคติของคนในชนชั้นฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำมีแนวโน้มไปในทิศทางตรงข้าม อย่างไรก็ตาม การทำนายเจตคติที่อยู่บนพื้นฐานของชนชั้นทางสังคมเป็นเรื่องที่ยาก งานวิจัยพยายามมองหาตัวแปรหรือตัวทำนายที่เป็นรูปธรรมเช่น ระดับสติปัญญา หรือจริยธรรมมาใช้แทน

ครอบครัว (family) ครอบครัวเป็นกลุ่มทางสังคมที่สำคัญที่สุด ถือได้ว่าเป็นแหล่งแรกสุดของการเรียนรู้ทางสังคม เจตคติที่ปลูกฝังโดยครอบครัวเป็นสิ่งที่คงทนมากที่สุด ภายในครอบครัวพ่อแม่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อเด็ก พ่อแม่เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาแล้วก็ถ่ายทอดเจตคติทางวัฒนธรรมตลอดทั้งมีการฝึกฝนให้แก่เด็ก การที่พ่อแม่มีอิทธิพลที่มั่นคงในระหว่างปีแรก ๆ ของเด็ก เจตคติและความเชื่อถือเกือบทั้งหมดของเด็กจึงมีผลมาจากเจตคติและความเชื่อของพ่อแม่ ซึ่งจะติดตัวเด็กไปจนกระทั่งโต ทั้งพ่อและแม่อาจเป็นแบบอย่างให้เด็กเลียนแบบได้ แต่โดยปกติแล้ว ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นตัวแบบที่เด่นกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วนใหญ่เด็กชายมีแนวโน้มที่จะเลียนแบบพ่อ ส่วนเด็กหญิงจะเลียนแบบแม่ แต่การเลียนแบบนั้นไม่ใช่สิ่งที่ง่ายเสมอไป สำหรับพ่อหรือแม่ที่มีลักษณะเด่นนั้นอาจเป็นแบบให้เลียนได้ทั้งเด็กชายและเด็กหญิง พ่อแม่ที่มีความรักใคร่และเอาใจใส่ต่อเด็กก็มีแนวโน้มที่จะเป็นตัวอย่างของการเลียนแบบได้มาก จากทัศนะของทฤษฎีทางจิตวิเคราะห์ การเลียนแบบนั้นอาจมาจากความกลัวหรือความอิจฉาต่อพ่อแม่ในช่วงพัฒนาปมโอดิปัส (oedipus complex) Freud ในสุภาณี สนธิรัตน์และคณะ (2539: 374) ได้ยืนยันว่าเด็กชายที่อยู่ในขั้นอวัยวะเพศ (phallic stage) จะรู้สึกรักแม่และกลัวพ่อ เด็กจึงแก้ปัญหาโดยการเลียนแบบพ่อเพื่อที่จะให้ตัวเองได้รับความรักใคร่ ดังนั้นบุคคลที่มีบุคลิกภาพเข้มงวดและนิยมความรุนแรงมักจะผ่านการเลียนแบบมาจากพ่อแม่ที่เกรี้ยวกราดรุนแรง หรือที่ชอบลงโทษ ลักษณะการเลียนแบบนี้เรียกว่าการเลียนแบบต่อผู้ก้าวร้าว Anna Freud บุตรสาวของฟรอยด์ (1937) ได้บันทึกไว้ว่า ขบวนการนี้เนื่องจากเด็กที่หวาดกลัวได้รับเอานิสัยความก้าวร้าวจากบุคคลที่ขู่เข็ญ และด้วยเหตุนี้เขาจึงแปรสภาพจากความกลัวมาเป็นชอบบุคคลนั้น ในบางครอบครัวอาจก่อตั้งเจตคติให้แก่เด็กในทางตรงข้ามกับที่ผู้ใหญ่ต้องการ โดยเด็กอาจจะต่อต้านระเบียบวินัยที่เข้มงวดของพ่อแม่และไม่ยอมรับเจตคติเหล่านั้น เช่น ถ้าพ่อแม่มีความคิดในทางอนุรักษนิยม เด็กอาจจะมีความคิดในทางก้าวหน้า

กลุ่มเพื่อน (peer group) กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะต่าง ๆ หักเทียมกัน เป็นเพื่อนกันหรือเป็นคนรู้จักที่เห็นว่ามีความทัดเทียมกันทางสังคม ขณะที่เด็กเติบโตขึ้นนั้นเขาจะใช้เวลาส่วนมากคบค้าสมาคมกับคนที่เขาคิดว่าเท่าเทียมกัน บุคคลเหล่านี้จะมีอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นๆ ต่อเจตคติของเขา โดยเขาจะไว้วางใจเพื่อนเหล่านั้นในเรื่องการแนะนำคัดค้าน มิตรภาพ และด้านความสนุกสนานกลุ่มเพื่อนจะค่อย ๆ กลายเป็นกลุ่มที่สำคัญที่สุดทั้งในด้านความคิดเห็นและการกระทำ

จากการศึกษาเรื่องหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันดีของ Newcomb (1943) อ้างใน ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2538: 375) พบว่า กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อเจตคติของแต่ละบุคคล Newcomb ได้ทำการศึกษาแก่นักศึกษาหญิงในวิทยาลัย Bennington ในช่วงปี ค.ศ. 1939 ผู้ถูกทดลองทั้งหมดมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมระดับปานกลางและสูง ผู้มีความคิดแบบอนุรักษนิยม

ภายใต้อิทธิพลทางสังคมในวิทยาลัยแห่งนั้น มีการสนับสนุนอย่างแข็งขันต่อนโยบายการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย โดยธรรมชาติแล้ว นักศึกษาหญิงมีการเปลี่ยนความคิดในระดับที่แตกต่างกัน แต่ที่น่าสนใจก็คือนักศึกษาหญิงที่เปลี่ยนเจตคติจากอนุรักษนิยม มาเป็นเสรีประชาธิปไตยมากที่สุดหากเขาเหล่านั้นยึดถือตามแบบมาจากเพื่อนของพวกเขาขณะที่เข้าไปอยู่ในสังคมของวิทยาลัยแห่งนั้นในทางกลับกันกลุ่มนักศึกษาหญิงที่ยึดถือความคิดแบบอนุรักษนิยมอยู่นั้น แม้จะมีความคิดแบบเสรีประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นก็มีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมสังคมในวิทยาลัยน้อย จึงเห็นได้ว่าเจตคติแบบนั้นเปลี่ยนไปได้จากเจตคติของกลุ่ม

เจตคติและบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพของบุคคลคือ การซึมซาบจากมีอิทธิพลภายนอกที่มาปะทะสัมพันธ์กันแล้วยอมรับเอาเจตคตินั้นๆ โดยขึ้นอยู่กับแรงจูงใจของแต่ละคนและกลายเป็นบุคลิกภาพที่คงทนถาวรต่อไป จากการศึกษาในเบื้องต้น Dexter (1939) ได้แบ่งนักเรียนออกเป็นพวกหัวก้าวหน้า หัวปานกลาง และหัวอนุรักษนิยม โดยวิธีใช้คะแนนจากแบบทดสอบบุคลิกภาพเป็นเกณฑ์ พบว่านักเรียนกลุ่มหัวก้าวหน้ามีแนวโน้มเชื่ออำนาจภายในตน มีความพอใจในตนเอง และเป็นคนที่มีลักษณะเด่นมากกว่านักเรียนภายในกลุ่มอนุรักษนิยมและกลุ่มปานกลาง

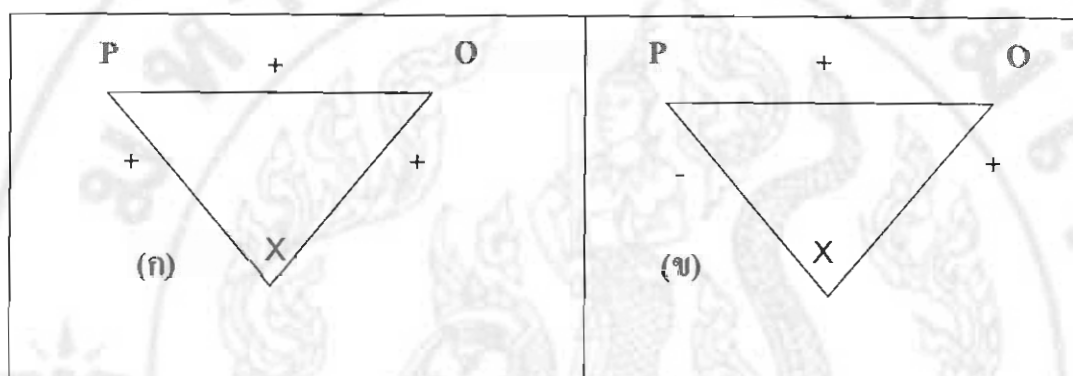
แต่ละคนมักจะยึดถือเอาเจตคติที่สอดคล้องกับบุคลิกภาพของตน เจตคติจะเป็นตัวสะท้อนบุคลิกภาพของแต่ละคนออกมา ในขณะที่บุคคลยอมรับเอาความคิดแบบอนุรักษนิยม เขาอาจจะแสดงลักษณะบุคลิกภาพในด้านขาดการรู้จักตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเองต่ำก็ได้

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเจตคตินั้น ได้มีการศึกษาสืบเนื่องมาตลอดเวลานักจิตวิทยาในสังคมยุคก่อนๆ ถือว่าเจตคติเป็นสิ่งสำคัญมากต่อมนุษย์ที่จะเป็นแรงบันดาลใจให้มนุษย์กระทำการต่างๆ นักจิตวิทยาสังคมได้ศึกษาและรวบรวมตั้งเป็นทฤษฎีขึ้นมา ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ที่เรียกว่า ทฤษฎีการสอดคล้องทางความคิด (theory of cognitive consonance) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ทฤษฎีความสมดุล (balance theory) ความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ จะอยู่ในรูปของหน่วยของการรู้ 3 หน่วยที่เรียกว่า รูปแบบ พี-โอ-เอ็กซ์ ของ Heider's (P-O-X model) ใจความสำคัญของทฤษฎีนี้มีอยู่ว่า “ถ้าหน่วยทั้งสามนี้มีความสอดคล้องกัน คนเราก็จะอยู่ในระบบที่สมดุล แต่ถ้าหน่วยทั้งสามไม่สอดคล้องกัน คนเราก็จะอยู่ในระบบที่ไม่สมดุล” ตัวอย่างเช่น ถ้า P ชอบ O

และ O ชอบ X ส่วน X ก็ชอบ P ในกรณีเช่นนี้เรียกว่าทั้ง P,O,X อยู่ในภาวะสมดุลไม่มีปัญหาในทางเจตคติที่ต้องปรับปรุงหรือแก้ไข แต่ถ้า P ชอบ O และ O ชอบ X แต่ X ไม่ชอบ P กรณีนี้เรียกว่า P,X,O อยู่ในภาวะไม่สมดุล มีปัญหาทางเจตคติที่ต้องปรับปรุงแก้ไข จากตัวอย่างกรณีแรกโปรดดูภาพที่ 1 (ก) และในกรณีหลังดูภาพที่ 1 (ข)

อธิบายภาพที่ 1 ถ้าเครื่องหมายบวก (+) แสดงว่า ชอบ เครื่องหมาย (-) แสดงว่า ไม่ชอบ

ภาพที่ 1 ตัวอย่างความสมดุลและความไม่สมดุลของเจตคติ

หลักสำคัญของทฤษฎีนี้อาจทำให้เกิดความเข้าใจยากหรือสับสนอยู่บ้าง จึงขอยกตัวอย่างชีวิตประจำวันเพื่อจะได้เข้าใจหลักได้ง่ายขึ้น กล่าวคือ นายไพศาล มีความนิยมชมชอบ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ว่าเป็นคนมีความรู้ความสามารถสูง แสดงว่า นายไพศาลมีเจตคติที่ดีต่อ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แต่ในขณะเดียวกันนายไพศาล มีความคิดว่าการเมืองเป็นเรื่องสกปรกและขาดความจริงใจ นั่นคือนายไพศาลมีเจตคติไม่ดีต่อการเมือง

ในกรณีเช่นนี้จะเห็นได้ว่าเข้าหลักของทฤษฎีสอดคล้องทางความคิด ซึ่งจะแยกอธิบายให้เห็นได้ดังนี้

1. กรณีที่ 1 นายไพศาล ชอบ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และถ้า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ชอบการเมือง แต่นายไพศาลไม่ชอบการเมือง แสดงว่าเกิดความไม่สมดุลขึ้น ในเจตคติของนายไพศาลที่มีต่อ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

2. กรณีที่ 2 นายไพศาล ชอบ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และถ้า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ไม่ชอบการเมือง แสดงว่ากรณีนี้จะเกิดการสมดุลขึ้นในเจตคติของนายไพศาลที่มีต่อ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

3. กรณีที่ 3 นายไพศาลชอบ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และถ้า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ชอบการเมือง และนายไพศาลก็กลับมาชอบการเมืองด้วย กรณีนี้จะเกิดภาวะสมดุลขึ้นในเจตคติของนายไพศาลที่มีต่อ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

การเปลี่ยนแปลงเจตคติ

เจตคติ เป็นสิ่งที่อารมณ์เจือปนอยู่ เช่น เราชอบสิ่งใด พอใจในสิ่งใด ก็คือ เรามีความรู้สึกต่อสิ่งนั้นไปในทางที่ดี ความรู้สึกอันนี้ก็เป็นอารมณ์ การเปลี่ยนแปลงเจตคตินั้น เปลี่ยนแปลงได้ยากเพราะเจตคติเป็นสิ่งที่มีความคงทน แต่ในบางอย่างหรือบางเรื่องก็อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ง่าย อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงเจตคติไม่ว่าจะเปลี่ยนในเรื่องใดก็ตาม โดยปกติเราจะยึดองค์ประกอบทั้ง 3 ของเจตคติ โดยทำให้องค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเสียไป

องค์ประกอบที่ 1 คือ องค์ประกอบทางการรู้ เช่น การเลี้ยงสัตว์ไว้ได้ดูบ้าน เราก็พยายามให้ความรู้เขา โดยให้เขารู้ว่าการเลี้ยงสัตว์ไว้ได้ดูบ้าน จะทำให้อากาศเสีย เรานอนบนบ้านก็จะหายใจเข้าไป เมื่อมากเข้าก็ให้โทษแก่ร่างกาย กล่าวคือ อาจทำให้เป็นไซนัส เป็นโรคหืดหอบ สุขภาพไม่แข็งแรงเท่าที่ควร

องค์ประกอบที่ 2 คือ องค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้สึก เช่น เด็กเคยถูกสุนัขกัด เกิดความกลัวสุนัขมาก เราก็พยายามนำเด็กไปใกล้ๆ สุนัข จับสุนัขให้เด็กเล่นบ้าง เมื่อบ่อยๆ ครั้งเข้าความรู้สึกก็อาจเปลี่ยนได้ ว่าสุนัขไม่เหมือนกันทุกตัว อาจมีบางตัวเท่านั้นที่มันเอยุตนเองไปถูกกัดเข้า

องค์ประกอบที่ 3 คือ องค์ประกอบทางพฤติกรรม เช่น มีชายคนหนึ่งเป็นโรคจิตเกลียดแม่มาก เราก็ให้คนนั้นออกมาแสดงบทบาทต่อหน้าเพื่อนฝูง ต่อหน้าแพทย์ว่าการรักแม่นั้นจะต้องแสดงอย่างไร วิธีการนี้อาจทำให้ชายคนนั้นเปลี่ยนความรู้สึกแล้วก็อาจเปลี่ยนแปลงการกระทำได้

จากการกระทำให้องค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเสียไป นับว่าเป็นสำคัญในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลภายนอกอีกหลายประการ ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเจตคติได้ดังนี้

1. การเกลี้ยกล่อม (persuasion) เป็นการให้ความรู้หรือบอกเล่าชักชวน เพื่อให้บุคคลนั้นเห็นคล้อยตามว่า สิ่งที่เราแนะนำนั้นเป็นความจริงและเป็นสิ่งที่ดีงามการที่จะให้คนเปลี่ยนเจตคติเดิมมารับเจตคติใหม่ ไม่ใช่ของง่ายที่จะทำได้ตามลำพังเราคนเดียว ถ้าเรายังเป็นเพียงคนหนึ่งที่ยังไม่ได้มีบทบาทสำคัญในสังคม ดังนั้นเราจึงต้องหากวิธีที่จะทำให้เขาเชื่อใจ โดยที่เขาไม่

รู้ตัวว่าเรากำลังจะเปลี่ยนความคิดของเขา กลวิธี ดังกล่าวนั้นก็เช่น ให้คนที่เคารพนับถือไปพูด ให้คนที่มียุทธิพลเหนือจิตใจเขาพูด ให้คนที่เขารักใคร่ไปพูด มีการให้รางวัลเป็นการปูทางไว้ก่อนใช้วิธีการอ้างอิงผู้มีชื่อเสียงใช้วิธีการยกย่อง ซึ่งวิธีการเหล่านี้เราจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมซึ่งในบุคคลแต่ละคนย่อมจะมีไม่เหมือนกัน

2. การย้ายกลุ่ม (group change) โดยหลักการของกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลเหนือสมาชิกภายในกลุ่ม คือสามารถทำให้คนในกลุ่มคล้อยตามได้ ดังนั้นเมื่อเราจะเปลี่ยนเจตคติของบุคคลหนึ่ง เราก็อาจจะให้บุคคลนั้นย้ายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มใหม่นี้น่าจะมีอิทธิพลเหนือเจตคติของบุคคลที่ย้ายเข้ามาใหม่ได้ ทั้งนี้เพราะเมื่อเข้าไปอยู่ในกลุ่มใหม่ ก็ย่อมได้พบกับสมาชิกใหม่ พบกับบุคคลหลายระดับ หลายอาชีพ ความรู้สึกหรือความคิดเห็นต่าง ๆ ก็ย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปได้

3. การโฆษณา (advertisement) นับว่ามีความสำคัญมากต่อการเปลี่ยนเจตคติซึ่งเราจะเห็นได้จากชีวิตประจำวันและอาจพบกับตัวเองเข้าแล้วก็ได้ ตัวอย่างเช่น บางคนไม่ชอบดูภาพยนตร์ไทย แต่จากการโฆษณาภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องแรกของไทยที่ชาวต่างประเทศยอมรับ พร้อมทั้งมีตัวอย่างบางตอนที่น่าสนใจประกอบ เราก็อาจเปลี่ยนเจตคติได้ โดยการมาดูภาพยนตร์เรื่องนั้น และก็จะดูภาพยนตร์เรื่องอื่นๆ อีก

4. แหล่งข่าวสาร (source of the message) วิธีการนี้โดยเฉพาะจากหนังสือพิมพ์ บทความทางวิทยุ ข่าวจากโทรทัศน์ นับว่ามีบทบาทสำคัญมากในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ทั้งนี้เพราะบุคคลมีความรู้สึก ว่าสิ่งที่ตีพิมพ์เผยแพร่ทั่วประเทศ ข่าวที่ออกจากรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ซึ่งแพร่ไปทั่วประเทศ เป็นเรื่องที่สำคัญมากถ้าไม่เช่นนั้นจะไม่ตีแผ่หรือเผยแพร่ไปทั่วประเทศ วิธีการนี้ใช้ได้ดีกับประเทศที่การศึกษายังไม่พัฒนา กล่าวคือประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังศึกษาอยู่ในระดับต่ำ

5. การกดดันของกลุ่ม (group pressure) เนื่องจากพลังอำนาจของกลุ่มมีอิทธิพลเหนือสมาชิกภายในกลุ่ม และจะมีอำนาจบีบบังคับให้เราอยู่ในแบบขนบธรรมเนียมประเพณีและปทัสถานของกลุ่ม ดังเราจะเห็นได้จากผู้นำกลุ่ม ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มใดก็ตามกลุ่มจะต้องกระทำให้สอดคล้องกับความคาดหวังของกลุ่มเสมอ

หน้าที่ของเจตคติ

หน้าที่ของเจตคติเป็นอีกประเด็นที่สำคัญ Katz นักจิตวิทยาสังคมคนหนึ่งเสนอไว้ว่าเจตคติมีหน้าที่อยู่ 4 อย่างซึ่งได้แก่ 1) การปรับตัว (adaptive function) เจตคติจะทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้บุคคลปรับตัว เพื่อให้บุคคลได้รับความสำเร็จ และไปสู่จุดมุ่งหมายที่พึงพอใจ 2) การ

ป้องกันตน (self-defensive function) กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมหรือข้อเท็จจริงต่างๆ อาจทำให้เราไม่สบายใจ เราก็สามารถป้องกันตัวเองได้ คือ มีเจตคติต่อคนอื่น ๆ ในทางลบ เช่น คนพวกนั้นเป็นคนขี้เกียจและสกปรก ที่เรามีเจตคติอย่างนี้ อย่างน้อยเราก็ต้องสะอาดและขยันกว่าเขา เราก็จะภาคภูมิใจ 3) การแสดงออกถึงคุณค่า (value-expressive function) เป็นการแสดงออกในเรื่องความคิดเห็นของเราให้บุคคลอื่นเห็นว่า จะต้องมีความสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม และ 4) ความรู้ (knowledge function) กล่าวคือ คนเราจะแสวงหาระดับความสามารถ เพื่อที่จะรับรู้หรือได้มาตรฐานอุดมมุ่งหมายของสังคม เป็นการช่วยเหลือให้เกิดความเข้าใจในเรื่องหนึ่ง ที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาในสังคมได้

สองหน้าที่แรกช่วยให้คนเราได้กำหนดและปรับตัวเองเพื่อที่จะได้รับรางวัลแทนที่จะถูกลงโทษ ส่วนสองหน้าที่หลัง เป็นการพาคนไปสู่ขั้นที่สูงขึ้นของความต้องการที่สัมพันธ์กับความมุ่งมั่นที่จะบรรลุตัวตนที่ตั้งไว้ (Penrod, 1983: 299)

การวัดเจตคติ

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2531: 181-182) ได้แนะนำในการวัดเจตคติว่าการวัดเจตคติมีความจำกัดในตัวของมันเองหลายประการ ซึ่งในการสร้างแบบวัดจะคำนึงถึงสิ่งสำคัญได้แก่

1. เจตคติเป็นตัวแปรจิตวิทยาในลักษณะตัวแปรสมมติ (hypothetical or latent variable) ซึ่งการศึกษาต้องอาศัยเทคนิค วิธีการที่ยากซับซ้อน ไม่สามารถสังเกตได้โดยง่าย ฉะนั้น ถ้าหากจะวัดเจตคติให้ได้จริง ๆ นอกจากต้องใช้เวลาศึกษาแล้วยังต้องระมัดระวังในการสร้างแบบวัดเจตคติเป็นพิเศษอีกด้วย

2. เจตคติที่วัดได้นั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของเจตคติทั้งหมดเท่านั้น กล่าวคือ เจตคติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น เป็นกริยาทำที่ทั้งปวงของบุคคลที่แสดงออกมาให้เห็น แต่ในการจะเลือกวิธีกริยาทำที่ที่แสดงออกให้เห็นนั้น จะต้องเลือกให้เป็นตัวแทนของกริยาทำที่ทั้งหลายปวงที่บุคคลแสดงออกมาให้เห็นนั้น คือ ข้อความวัดเจตคติที่สร้างต้องครอบคลุมประเด็นที่ต้องการวัดทั้งหมด

3. เจตคติเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับอารมณ์ และความรู้สึกละ ฉะนั้นในการวัดเจตคติจะต้องไม่ถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อความเจตคติที่ใช้ถามต้องไม่มีคำตอบที่ถูกต้องหรือผิดอย่างเด่นชัด

4. เจตคติ เป็นเรื่องที่ยังมีความหมายไม่แน่นอน และมีขอบเขตกว้างขวาง การจัดเจตคติในแต่ละครั้ง จึงต้องให้ความหมาย และขอบเขตเจตคติในเรื่องนั้นให้ชัดเจน มิฉะนั้นอาจจะทำให้เจตคติหลายเรื่องพร้อม ๆ กัน ทั้ง ๆ ที่ต้องการเพียงเรื่องเดียว

5. เจตคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ และการเปลี่ยนแปลงของเจตคติในแต่ละเรื่องนั้นจะแตกต่างกัน เจตคติบางเรื่องมีความคงทนอยู่ได้นานกว่าเจตคติในบางเรื่อง ฉะนั้นการวัดเจตคติจะต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงและความคงอยู่ของเจตคตินั้น ๆ ด้วย

บุญธรรม กิจปริดาปริสุทธิ (2531: 182-183) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างข้อความวัดเจตคติและอธิบายว่า แบบวัดเจตคติโดยทั่วไปประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นข้อความเรียกว่า ข้อความเจตคติ และส่วนที่เป็นคำตอบ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า เรียกรวมกันว่า มาตรวัดเจตคติ (attitude scales)

การสร้างข้อความวัดเจตคติมีข้อความที่ควรยึดเป็นหลักดังนี้

1. ข้อความที่สร้างขึ้นต้องเป็นข้อความที่สามารถโต้แย้งได้ และการโต้แย้งเป็นความคิดเห็นมิใช่ข้อเท็จจริง
2. ข้อความวัดเจตคติต้องมีความหมายสมบูรณ์ และชี้ให้เห็นเจตคติอย่างเด่นชัดเพียงประการเดียว
3. ข้อความวัดเจตคติต้องเป็นข้อความง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ควรเขียนเป็นประโยคอิสระประโยค
4. ข้อความวัดเจตคติต้องสั้นกะทัดรัด และเข้าใจความชัดเจน
5. ข้อความวัดเจตคติแต่ละข้อ ต้องมีความคิดหรือใจความเดียว หากมีหลายความคิดหรือหลายใจความ จะทำให้กำกวม และยุ่งยากในการวิเคราะห์ อย่างเช่นข้อความวัดเจตคติว่าการคุมกำเนิดเป็นการขัดต่อหลักศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ข้อความนี้มีสองใจความ คือ การคุมกำเนิดเป็นการขัดต่อหลักศาสนา กับการคุมกำเนิดเป็นการขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ซึ่งก่อให้เกิดความลำบากในการตอบมาก กล่าวคือ ถ้าหากเห็นว่าการคุมกำเนิดเป็นการขัดต่อหลักศาสนา แต่ไม่เห็นว่าการขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีไทยจะตอบอย่างไร ในการวิเคราะห์ก็เช่นเดียวกันผลที่ได้จะหมายความว่าอย่างไร

6. การใช้ภาษาในข้อความวัดเจตคติ

6.1 ควรเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ควรใช้ศัพท์เทคนิคทางวิชาการ ไม่ว่าจะวัดผู้มีระดับการศึกษาสูงหรือไม่ก็ตาม

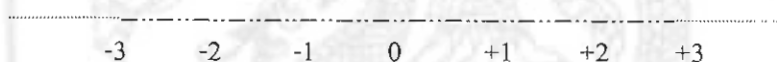
6.2 การใช้คำคุณศัพท์หรือกริยาวิเศษณ์ ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ หากหลีกเลี่ยงได้ ก็ไม่ควรมีในข้อความวัดเจตคติ ทั้งนี้เนื่องจาก คำคุณศัพท์ หรือกริยาวิเศษณ์นั้น มักจะทำให้ข้อความวัดเจตคติกำกวมไม่ชัดเจน เช่น คำว่า ทั้งหมด เสมอ ๆ ไม่เลย ไม่เคย เป็นครั้งเป็นคราว สวยมาก เป็นต้น

6.3 ข้อความวัดเจตคติไม่ควรใช้ประโยคปฏิเสธ โดยเฉพาะปฏิเสธซ้อน ห้ามใช้เป็นอันดับ กล่าวคือ ถ้าตอบว่าเห็นด้วย จะแปลว่าไม่เห็นด้วย และถ้าตอบว่าไม่เห็นด้วย จะแปลว่าเห็นด้วยเป็นต้น

การวัดเจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เราอาจวัดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง หรืออาจวัดองค์ประกอบทางการรู้ องค์ประกอบทางความรู้สึก และองค์ประกอบทางการกระทำพร้อมกันไปเลยก็ได้ การวัดเจตคตินั้นเขาจะวัดออกมาในลักษณะของ ทิศทาง (direction) และปริมาณ (magnitude) ทั้งนี้เพราะมีเครื่องมือวัด และผู้ที่นิยมสร้างเครื่องมือที่จะวัดในลักษณะนี้กันมาก (ภาพที่ 2)

ทิศทาง (direction) จะมีอยู่ 2 ทิศทาง คือ ทางบวกหรือทางลบ ทางบวก ก็หมายถึงการประเมินค่าของการรับรู้ การรู้สึก และการกระทำไปในทางที่ดี ชอบ พอใจ ส่วน ทางลบ จะเป็นการประเมินค่าของการรับรู้ การรู้สึก และการกระทำไปในทางที่ไม่ดี ไม่ชอบ ไม่พอใจ

ปริมาณ (magnitude) เป็นความเข้มข้นหรือความรุนแรงของเจตคติไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์นั่นเอง

ภาพที่ 2 เจตคติแบบเส้นตรง ซึ่งอาจเป็นในทางบวกหรือลบ

คนที่มีความเจตคติรุนแรง อาจจะเป็นการรุนแรงในทางบวกหรือทางลบก็ได้ แต่ถ้ามี เจตคติใกล้ศูนย์ ก็แปลว่ามีความรุนแรงน้อย

นอกจากลักษณะ 2 ประการนี้แล้ว เจตคดียังมีลักษณะอื่น ๆ เช่น ความเด่นชัด (salient) ความซับซ้อน (complexity) ความรู้สึกนึกคิด (consciousness) ความเป็นศูนย์กลาง (centrality) เป็นต้น ซึ่งลักษณะเหล่านี้ยังไม่มีผู้นิยมสร้างเครื่องมือวัด

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าวิธีการวัดเจตคติออกมาในลักษณะของทิศทางและปริมาณ ซึ่งวิธีการวัดนั้นอยู่หลายวิธีดังนี้

1. วิธีการสังเกต (observation) เป็นวิธีการที่ใช้ตรวจสอบบุคคลอื่น โดยการเฝ้ามองและจดบันทึกพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีแบบแผน เพื่อจะได้ทราบว่าบุคคลที่เราสังเกตมีเจตคติ ความเชื่อ อุปนิสัยเป็นอย่างไร การสังเกตเป็นวิธีการศึกษาที่เก่าแก่และใช้กันมากจนถึงปัจจุบันซึ่งวิธีนี้เป็นที่นิยมและใช้แพร่หลายอยู่ในทุก ๆ สาขาวิชา โดยเฉพาะการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม

เพราะจะทำให้ผู้ศึกษาได้มองเห็นพฤติกรรมของบุคคลด้วยตนเอง อันจะก่อให้เกิดการสรุปผลจากการศึกษาได้ตรงกับความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลที่ได้จากวิธีการสังเกต จะถูกต้องใกล้เคียงกับความจริงหรือเป็นที่เชื่อถือได้เพียงใด นั้น มีข้อควรคำนึงหลายประการ กล่าวคือควรจะมีการศึกษาหลายๆ ครั้ง ทั้งนี้เพราะเจตคติของบุคคลมาจากหลาย ๆ สาเหตุนอกจากนี้ตัวผู้สังเกตเอง จะต้องทำตัวให้เป็นกลางไม่มีความลำเอียง และการสังเกตควรไปสังเกตหลาย ๆ ช่วงเวลา ไม่ใช่สังเกตเฉพาะเวลาใดเวลาหนึ่ง

2. วิธีการสัมภาษณ์ (interview) เป็นวิธีการที่ผู้ศึกษาจะต้องออกไปสอบถามบุคคลนั้น ๆ ด้วยปาก (การพูดคุย) ของตนเอง ซึ่งโดยปกติผู้สัมภาษณ์จะเตรียมแผนการล่วงหน้าเอาไว้ว่าจะสัมภาษณ์ในเรื่องใด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด ผู้สัมภาษณ์จะต้องทำให้ลักษณะบรรยากาศในการสัมภาษณ์เป็นกันเอง ยิ่งถ้าเป็นกันเองมากเท่าใด ข้อมูลที่ได้ก็ยิ่งถูกต้องมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะผู้เล่าจะสบายใจไม่เกรงเกรียง

ข้อควรคำนึงที่สำคัญในการสัมภาษณ์โดยเฉพาะในตอนเริ่มแรกของการสัมภาษณ์ไม่ควรทำให้เป็นพิธีที่มีแบบแผน ถึงแม้ผู้สัมภาษณ์จะมีแบบร่างหน้ามาแล้วก็ตาม การเก็บข้อมูลผู้สัมภาษณ์อาจค้นบันทึกจากแบบฟอร์มที่เตรียมไป แต่ควรเป็นบันทึกจากเรื่องของข้อเท็จจริงซึ่งจะไม่ทำให้กระทบกระเทือนต่อบรรยากาศของการสัมภาษณ์หรือไม่ก็อาจใช้เทปอัดไว้ก็ได้ วิธีการสัมภาษณ์นี้นับได้ว่าเป็นวิธีการหาข้อมูลที่วิธีหนึ่งทำได้สะดวก ไม่สิ้นเปลืองมาก สามารถจะได้ข้อมูลทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต แต่ข้อเสียก็คือข้อมูลที่จะเป็นที่เปลี่ยนแปลงมาก สามารถจะได้ข้อมูลทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต แต่ข้อเสียก็คือข้อมูลที่จะเป็นไปที่เสื่อมเสียแก่ผู้ที่เราจะศึกษาอาจจะไม่ถูกเปิดเผย ซึ่งเราจะต้องใช้วิธีการอื่น ๆ ศึกษาเพิ่มเติมอีก

3. วิธีการใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นวิธีที่นิยมใช้เมื่อผู้ศึกษาไม่สามารถที่จะติดต่อกับผู้ที่ศึกษาได้โดยตรง แบบสอบถามนั้นจะมีข้อคำอธิบายไว้อย่างเรียบร้อย เพื่อให้ผู้ตอบทุกคนตอบมาเป็นแบบแผนเดียวกัน การใช้วิธีส่งแบบสอบถามนี้เป็นวิธีที่ใช้กันมากในการวัดเจตคติ ทั้งนี้เพราะเราสามารถที่จะสร้างและถามได้ในหลายๆ ด้านตามความต้องการของผู้ศึกษา อีกทั้งยังเป็นการประหยัดเวลาในการหาข้อมูล เพราะผู้ศึกษาสามารถที่จะส่งแบบสอบถามไปให้คนเป็นจำนวนมาก ๆ ในเวลาเดียวกัน ส่วนด้านการลงทุนก็นับได้ว่าใช้ทุนน้อยกว่าอีกหลาย ๆ วิธี

การวัดเจตคตินิยมใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามมากที่สุด และก็มีผู้คิดแบบสอบถามกันอยู่เรื่อย ๆ แบบสอบถามที่ใช้กันมากได้แก่ มาตรฐานอันดับคุณภาพ มาตรฐานแบบเรอร์ส โดนมมาตรวัดแบบลิเคิร์ท และมาตรวัดแบบ semantic differential เป็นต้น ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงมาตรส่วนแบบลิเคิร์ท และมาตรวัดแบบ semantic differential อันเป็นแบบที่นิยมใช้กันมากในประเทศไทยเพียงพอสังเขป

มาตราส่วนแบบลิเคิร์ต (likert scales) Likert เป็นผู้คิดขึ้นและเป็นที่นิยมใช้กันแพร่หลาย เนื่องจากสามารถสร้างได้โดยไม่ง่าย มาตราส่วนวัดเจตคติแบบลิเคิร์ตประกอบไปด้วยข้อความที่แสดงถึงเจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วมีคำตอบให้เลือก 5 คำตอบ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ปานกลางหรือไม่แน่ใจ น้อย และน้อยมาก

การตอบใน 5 คำตอบนั้น โดยมากผู้ตอบมักจะเลือกคำตอบ ตัวไม่แน่ใจ ดังนั้นบางครั้งจึงมีผู้ดัดแปลงเป็น 6 ตัวเลือก คือ เห็นด้วย 3 ตัวเลือก และไม่เห็นด้วย 3 ตัวเลือก โดยหลีกเลี่ยงตัวเลือก ไม่แน่ใจ หรือ เห็นด้วย กับ ไม่เห็นด้วย ซึ่ง 6 ตัวเลือกนั้นอาจจะอยู่ในลักษณะดังนี้

- (+1) ฉันเห็นด้วยเล็กน้อย
- (+2) ฉันเห็นด้วยมากพอสมควร
- (+3) ฉันเห็นด้วยอย่างมาก
- (-1) ฉันไม่เห็นด้วยเล็กน้อย
- (-2) ฉันไม่เห็นด้วยมากพอสมควร
- (-3) ฉันไม่เห็นด้วยอย่างมาก

Likert เป็นนักจิตวิทยาในยุคแรกๆที่ได้สร้างเครื่องมือเพื่อวัดเจตคติ โดยเขาได้วิเคราะห์เจตคติออกมาเป็น 5 ด้านเพื่อวัดคนอเมริกันในยุคนั้น ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ 2) ความสัมพันธ์เชิงเชื้อชาติ 3) ด้านความขัดแย้งด้านเศรษฐกิจ 4) ด้านความขัดแย้งด้านการเมือง และ 5) ด้านศาสนา แต่ละด้าน Likert ได้สร้างแบบสอบถามที่มีลักษณะเฉพาะ บ้างก็ตอบเพียงใช่หรือไม่ใช่ บ้างก็เป็นแบบตัวเลือก (Penrod, 1983) แต่ที่ทำให้ Likert เป็นที่รู้จักคือคำถามที่มีตัวเลือกซึ่งผู้วิจัยจะให้ค่าช่องแต่ละช่องตามทิศทางของเจตคติ ก่อนที่จะรวมออกมาเป็นคะแนนเจตคติโดยรวมต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง มาตราส่วนแบบนี้ ประกอบด้วยประโยคต่างๆ ซึ่งแต่ละประโยคผู้ถูกทดสอบ จะแสดงความรู้สึกของตนออกมา 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยน้อย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่ละระดับมีคะแนนให้ไว้ตั้งแต่ 1-5 คะแนนของคนหนึ่ง ๆ ได้จากคะแนนรวมจากทุกๆประโยค

จากแนวคิดการวัดเจตคติของ Likert นี้ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวในการศึกษาเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ โรงเรียนแม่อาววิทยาคม และโรงเรียนไชยปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่

การประกอบอาชีพของประชาชนในชนบท

โดยความหมายแล้ว อาชีพ หมายถึง ชนิดของงานหลักที่บุคคลหนึ่งกระทำ อยู่ มีมากมายหลายชนิดตามสภาพของการประกอบอาชีพอยู่เพื่อยังชีพ ซึ่งทั่วไปอาชีพแบ่งออกได้เป็น 3 หมวดใหญ่ๆ คือ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2536: 141)

1. ผู้มีวิชาชีพ (professional occupation) เป็นอาชีพชั้นสูง คนที่จะเลือกอาชีพนี้จะต้องเรียนมาก และได้รับการฝึกฝนเป็นพิเศษ เช่น อาชีพแพทย์ หนายความ วิศวกร สถาปนิก ครู ผู้มีวิชาชีพที่อาศัยอยู่ในชนบทส่วนใหญ่จะเป็นครูที่สอนตามโรงเรียนระดับประถมศึกษา เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน่วยงานตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบท
2. อาชีพระดับกลางหรือช่างฝีมือ (skilled occupation) เป็นอาชีพที่ต้องฝึกฝนมีความรู้และมีฝีมือในงานเป็นระดับอาชีพที่เรียกว่า ใช้มือและสมองควบคู่กันไปอาชีพนี้ ที่ทำงานในชนบท ได้แก่ ช่างรับเหมาก่อสร้างรายย่อย ผู้รับจ้างทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม ในชนบท คนงานประจำหรือชั่วคราวที่มีฝีมือที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐในชนบท และผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทั่วไป
3. คนงาน (unskilled occupation) เป็นระดับอาชีพที่ใช้แรงงาน ผู้เลือกอาชีพนี้ไม่ต้องเรียนมาก ส่วนมากเรียนรู้จากการกระทำจริง ๆ เช่น คนงานขุดดิน รับจ้างแบกหาม

สรุปว่าอาชีพของชาวชนบทเป็นงานที่ทำให้ประชาชนในชนบทยึดเป็นอาชีพเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพจะเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพรอง ซึ่งมีหลายอาชีพที่ทำอยู่ เช่น

1. อาชีพเกษตรกรรม ชาวชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ทั้งนี้ เพราะว่าประชากรทั้งหมดของประเทศมากกว่าร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในชนบทและในหมู่บ้านของชาวชนบท มีประมาณร้อยละ 85 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ถ้าพิจารณากลับไปถึงประชากรทั้งหมดของประเทศแล้ว ในปัจจุบันมีผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักถึงร้อยละ 70 แต่ในอนาคตคงมีแนวโน้มลดลง เพราะอุตสาหกรรมได้ขยายตัวมากขึ้น มูลเหตุที่ชาวชนบทประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ เพราะว่า

- 1.1 สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้เอื้ออำนวยทรัพยากรการผลิตให้ คือพื้นที่ดินที่เป็นที่ราบอย่างกว้างขวาง ฝนตกเป็นฤดูกาล ลมไม่พัดแรงจนกลายเป็นพายุ และแสงแดดจัดซึ่งเป็นที่ต้องการของต้นพืชและสัตว์เลี้ยง ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยการผลิตชนิดที่ผู้ประกอบการเกษตรไม่ต้องซื้อหา ซ้ำยังมีคุณค่ามหาศาล ซึ่งอาจหาได้ง่ายในเฉพาะพื้นที่ชนบทเท่านั้น นับว่าเป็นการ

ประหยัดต้นทุนการผลิตเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามก็ทรัพยากรการผลิตต่าง ๆ ดังได้กล่าวแล้วนั้นจัดว่ายังมีสมรรถนะเป็นการผลิตสูง หากว่าเกษตรกรจะได้เรียนรู้ถึงการนำไปใช้อย่างถูกวิธี

1.2 ทรัพยากรผลิตจากธรรมชาติเพื่อผลิตกรรมอย่างอื่นอาจมีบ้าง เช่น ป่าไม้ ซึ่งก็ได้ถูกบุกรุกทำลายเอาที่ดินไปใช้เพื่อการผลิตทางเกษตรเสียเป็นส่วนใหญ่จนเกิดการขาดดุลอาจต้องรอการฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพป่าดั้งเดิมในอีกนานปี แร่ธาตุ ก๊าซธรรมชาติหรือน้ำมันปิโตรเลียม ซึ่งยังมีได้มีการสำรวจอย่างแน่นอนและรัฐอาจต้องลงทุนสูง ใช้เวลาอีกหลายทศวรรษ อีกทั้งยังจะไม่ช่วยให้เกษตรกรเปลี่ยนอาชีพได้ด้วย เนื่องจากอุตสาหกรรมประเภทนี้ต้องใช้เทคโนโลยีสูงคงไม่ต้องใช้แรงงานมาก ฉะนั้นสภาพของชนบทก็คงยังมีผู้ประกอบการอาชีพทางเกษตรจำนวนมากดังเดิม

1.3 คุณสมบัติของทรัพยากรการผลิตทางเกษตรจากธรรมชาติมีความเหมาะสมกับการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ที่ประชาชนชาวไทยใช้ในการบริโภคเป็นอาหารหลัก ได้แก่ ข้าว ถั่ว ต่าง ๆ พืชผัก ผลไม้ เป็ด ไก่ สุกร โค และกระบือ ซึ่งเหมาะกับการใช้เป็นแรงงานอีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนั้นยังสามารถผลิตส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศที่ผลิตอาหารไม่พอเลี้ยงประชาชนของตน ขณะเดียวกันประเทศไทยยังได้รับเงินตราต่างประเทศมาใช้ในการจัดหาเครื่องมือหรืออุปกรณ์ สมัยใหม่เพื่อการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ อีกด้วย

1.4 เป็นอาชีพที่ได้รับเป็นมรดกตกทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษทั้งในด้านทรัพยากรการผลิต ปัจจัยการผลิต ตลอดจนได้รับการฝึกฝนอบรมติดต่อกันมาเป็นเวลานาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการปลูกฝังกันมาเพื่อให้ผู้ประกอบการอาชีพนี้โดยเฉพาะ

1.5 เนื่องจากแหล่งผลิตทางเกษตรของไทยอยู่กระจัดกระจายไปในท้องที่ทุรกันดารและไกลคมนาคม ทำให้เกษตรกรไปไหนมาไหนได้ไม่สะดวก เกษตรกรมีความเป็นอยู่ค่อนข้างโดดเดี่ยวจึงไม่มีโอกาสเลือกอาชีพอย่างอื่น และถ้าเป็นอาชีพทางเกษตรอันเป็นที่มาของปัจจัยจำเป็นต่อการครองชีพ ซึ่งเกษตรกรจะไม่ใช่ภาระในการทำมาหาเลี้ยงชีพเพราะสามารถช่วยตัวเองได้ก็อยู่ด้วย

1.6 เนื่องจากชาวชนบทมีความพอใจในความเป็นอยู่อย่างอิสระ และรักสงบ จึงเหมาะสมกับที่จะประกอบอาชีพทางการเกษตร ซึ่งไม่ต้องเกี่ยวข้องกับสังคมภายนอกมากนัก

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น พอจะลงความเห็นได้ว่าพื้นที่ชนบทมีความเหมาะสมกับอาชีพทางเกษตรมากกว่าอย่างอื่น ปัจจุบันสภาพในการประกอบอาชีพทางเกษตรได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมอันเนื่องมาจากสาเหตุบางประการคือ

1. การผลิตในปัจจุบันต้องใช้ทุนมากขึ้น เพราะต้องนำไปใช้ในสิ่งที่มีได้เตรียมรับสถานการณ์มาก่อน เช่น ที่ดินที่ใช้ในการผลิตเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ จำเป็นต้องใช้ปุ๋ย โรคแมลงทำลายพืชผลมากขึ้น ต้องใช้เครื่องมือและยาปราบศัตรูพืช ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยเสริมการผลิตที่ผู้ประกอบการจะต้องเพิ่มค่าใช้จ่าย

2. ปัจจัยพื้นฐานทางการเกษตร ยังมิได้มีการพัฒนาสนับสนุนการผลิตเท่าที่ควร เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ การชลประทาน ดังมีชาวสวนผลไม้ในบางพื้นที่ต้องซื้อน้ำรดต้นไม้คิดมูลค่าเป็นเงินมากทุกปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายในการลงทุน และมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการผลิตและปริมาณผลผลิตที่จะได้รับอย่างแท้จริง

3. การแปรปรวนของราคาสินค้าเกษตร อันเนื่องมาจากสินค้าเกษตรของไทยส่วนมากยังต้องพึ่งพาตลาดต่างประเทศ ประกอบกับสภาพการผลิตทางเกษตรของไทยเป็นรายเล็ก รายน้อย การรวบรวมสินค้าในท้องถิ่นจำนวนมากย่อมมีค่าขนส่งหลายขั้นตอน ขณะเดียวกันก็มีสินค้าเกษตรกรรมบางอย่างเหมือนของไทยที่สามารถผลิตได้และมีจำหน่ายกันในต่างประเทศด้วย ทำให้เกิดการแข่งขัน จึงกระทบกระเทือนถึงราคาสินค้าในประเทศไทย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2536: 444)

สรุปว่าการประกอบอาชีพของประชาชนในชนบท มีลักษณะแตกต่างกัน ได้แก่อาชีพชั้นสูง อาชีพระดับกลาง และอาชีพที่ต้องแรงงาน แต่ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากในชนบทจะมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพ นอกจากนั้นอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน แต่ในสภาพปัจจุบันเมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไปอาชีพเกษตรกรรมต้องใช้เงินทุนสูงในการที่จะทำให้ได้รับผลผลิตที่ดี ปัจจัยพื้นฐาน เช่น แหล่งน้ำ การชลประทาน ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร อีกทั้งราคาผลผลิตมีความแปรปรวนไม่แน่นอน ซึ่งเป็นปัญหาที่เกษตรกรในชนบทมักประสบอยู่เสมอจนถึงปัจจุบัน

ความสำคัญของอาชีพเกษตรกรรม

ประชากรในโลกมีชีวิตอยู่ได้เพราะการเกษตร ถ้าเราหันมาดูประเทศเราก็จะพบว่าเนื้อที่ส่วนใหญ่ของประเทศจะเป็นที่ที่ใช้ทำการเกษตร นอกจากนั้นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีอาชีพทางการเกษตร และถ้าเราหันมาพิจารณาถึงความสำคัญของการเกษตร ก็จะพบว่าการเกษตรมีความสำคัญดังต่อไปนี้ (ศิลปชัย คำชู, 2540: 41-42)

1. การเกษตรเป็นแหล่งที่มาของอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์

2. การเกษตรมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือ ประเทศในแถบเอเชีย หลายประเทศที่มีรายได้หลักเนื่องจากการส่งสินค้าการเกษตรออกจำหน่ายต่างประเทศ ทั้งนี้รวมทั้งประเทศไทยด้วย

3. การเกษตรช่วยให้ประชากรแต่ละประเทศมีงานทำ โดยเฉพาะประเทศไทย ประชากรประมาณร้อยละ 75 มีอาชีพในการเกษตร นอกจากผู้ประกอบการเกษตรโดยตรงแล้ว งานการเกษตรยังต้องการบุคคลที่มีความสามารถในงานสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย เช่นงานค้นคว้า วิจัย งานทางด้านการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตร การขายสินค้าที่เป็นผลผลิตทางการเกษตร การขนส่งและการบรรจุผลิตผลในการหีบห่อ ฯลฯ งานดังกล่าวต้องการคนงานในระดับต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ นักวิชาการ นักส่งเสริม พ่อค้า และคนงานที่ใช้แรงงาน ดังนั้นประชากรมีงานทำเพราะการเกษตร

ชนิดของอาชีพเกษตรกรรมที่ประชาชนในชนบทยึดเป็นอาชีพหลัก จำแนกออกได้ดังนี้

1. อาชีพเกษตรกรรมที่เกี่ยวกับพืช ได้แก่ การปลูกพืชไร่ (ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ยาสูบ ถั่ว และอื่น ๆ) พืชสวน (ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอก ไม้ประดับ) ป่าไม้ (การปลูกป่า การแปรรูปไม้ ตัด และชักลากไม้)

2. อาชีพเกษตรกรรมที่เกี่ยวกับสัตว์ ได้แก่ สัตว์ใหญ่ (โคเนื้อ-กระบือ โคนม) สัตว์เล็ก (สุกร แพะ แกะ) สัตว์ปีก (ไก่ เป็ด) ประมง (ปลาน้ำเค็ม ปลาน้ำจืด กุ้ง) อาชีพที่เกี่ยวเนื่องหรือสนับสนุนด้านการเกษตรและอาชีพอื่น ๆ เช่น อาชีพค้าขาย (การจำหน่ายวัสดุ-อุปกรณ์การเกษตร) อาชีพการทำนาเกลือ เลี้ยงไหม เลี้ยงผึ้ง เลี้ยงมด เป็นต้น

3. อาชีพนอกการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2536: 141) ได้กล่าวถึงอาชีพนอกภาคเกษตรไว้ว่า

3.1 อาชีพรับจ้างทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรมในชนบท ในปัจจุบันโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กกระจายสู่ชนบทมากขึ้น เช่น โรงงานมันสำปะหลัง โรงบ่มใบยา โรงงานน้ำตาล โรงงานสับประรดกระป๋อง โรงงานผลิตภัณฑ์มะเขือเทศ โรงงานอาหารสัตว์ โรงฆ่าสัตว์ โรงสีข้าว โรงเลื่อย โรงน้ำแข็ง ตลอดจนเหมืองแร่และอื่น ๆ ชาวชนบทจะประกอบอาชีพตามโรงงานอุตสาหกรรมที่กระจายออกสู่ชนบทมากขึ้น

3.2 อาชีพหัตถอุตสาหกรรม ชาวชนบทบางส่วนประกอบอาชีพทางหัตถอุตสาหกรรม เช่น อาชีพทอผ้า เย็บผ้า จักสาน งานไม้ไผ่ เครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านประจำภาค

สรุปว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีความสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ในด้านเศรษฐกิจจะเป็นอาชีพที่ให้ประชาชนมีงานทำ สร้างรายได้กับประชาชน และสร้างรายได้ให้กับประเทศชาติ โดยการส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ สำหรับในด้านสังคมอาชีพเกษตรกรรมเป็นแหล่งของปัจจัย 4 ซึ่งอาชีพเกษตรกรรมเป็นการสร้างงานให้กับประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรง คือ การปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ การจำหน่ายวัสดุทางการเกษตร เป็นต้น และทางอ้อมจะเป็นการสร้างงานให้กับประชาชนที่รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนการสร้างอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้าน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เจตคติของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต่ออาชีพเกษตรกรรม

การเกิดเจตคติของคนเรามาจากพื้นฐานองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้านคือ ด้านความรู้สึก ด้านการคิด และด้านพฤติกรรม กล่าวคือเมื่อมีความรู้สึกว่าสิ่งใดที่มีประโยชน์ก็จะมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น และมีแนวโน้มต่อพฤติกรรมที่จะปฏิบัติในอนาคต ซึ่งในการดำรงชีวิตของคนเรานั้นมีความต้องการในการดำรงชีวิตตามทฤษฎีความต้องการของ Maslow เพื่อต้องการได้รับผลประโยชน์ในการได้มาซึ่งรายได้และการยอมรับในสังคม ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมออกเป็น 2 ด้าน คือ

ด้านประโยชน์ตอบแทน

Alano ใน ธนรัตน์ แสงรัตน์ชัยกุล (2546: 34) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเข้มเข้มนั้น เนื่องจากพวกเขามีความพึงพอใจอย่างสูงในผลกำไร หรือผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับ บุปผา สันพะเยาว์ (2538: 18) ให้ความหมายของความพึงพอใจว่าหมายถึง ทำที่ความรู้สึกหรือเจตคติในทางที่ดีของบุคคลที่มีต่องานที่ทำอยู่ ถ้าบุคคลใดพึงพอใจในงานมาก ก็จะมีการเสียสละ อุทิศร่างกาย แรงใจ แรงปัญญาให้แก่งานมาก ส่วนผู้ที่มีความพึงพอใจในการทำงานน้อย ก็มักทำงานเพียงตามหน้าที่

ธีรศักดิ์ ทาทอง (2529: 22) กล่าวว่า หลักในการเลือกอาชีพของบุคคล บุคคลนั้นจะแสวงหาความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับอาชีพ เช่น ลักษณะของอาชีพ ความต้องการของตลาดแรงงานเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ รายได้ ความมั่นคง และโอกาสก้าวหน้าในอาชีพ

ด้านสังคม

เกล็ดแก้ว ร่วงลือ (2528: 27) ได้ศึกษาถึงเรื่องตัวกำหนดความพึงพอใจในการทำงาน รวมทั้งปัจจัยจูงใจ (motivation factors) และปัจจัยค้ำจุน (hygiene factors) เรียงลำดับความสำคัญนี้คือ ความสำเร็จของงาน (M) การได้รับการยอมรับนับถือ (M) ตัวงานเอง (M) ความสัมพันธ์กับผู้อื่น (H) ความเป็นไปได้ของความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน (H) ความรับผิดชอบ (M) และตัวกำหนดความไม่พึงพอใจในการทำงานเรียงลำดับความสำคัญ ซึ่งรวมทั้งปัจจัยจูงใจ (M) และปัจจัยค้ำจุน (H) ดังต่อไปนี้คือ นโยบายและการบริหาร (H) การคงอยู่หรือการขาดความสำเร็จในงาน (H) ความสัมพันธ์กับผู้อื่น (M) เงินเดือน (M) และตัวงานเอง (M)

วิรัช กงตะจันทร์ (2530: 147) กล่าวว่า เกษตรกรที่ยากจนแทบจะไม่ค่อยร้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม บางทีเป็นเพราะว่าเป็นการยากที่จะได้รับความเชื่อมั่นจากเขาได้ อย่างไรก็ตามโดยปกติเกษตรกรเหล่านี้ จะยินดีมากถ้านักส่งเสริมแสดงให้เห็นว่าเขาสนใจในการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างแท้จริง

ปัจจัยที่มีผลต่อเจตคติ

สถานภาพส่วนบุคคล

เพศ

โสภณ นุชนาด (2542: 126) กล่าวว่า ความแตกต่างระหว่างเพศ (sex differences) มีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างความสนใจของเด็กชายและเด็กหญิง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการมีสภาพร่างกายที่ต่างกันและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมทางเพศอีกด้วย

สุชา จันทน์เฒ (2533: 240) กล่าวว่า ในช่วงวัยรุ่นทั้งชายและหญิงจะเริ่มวางแผนเกี่ยวกับอาชีพของเขาในอนาคต โดยทั่วไปวัยรุ่นจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจและสังคมชั้นกลาง จะได้รับการสนับสนุนให้มีการวางแผนการประกอบอาชีพในอนาคตมากกว่าวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวชั้นต่ำ และวัยรุ่นหญิงจะวางแผนเกี่ยวกับอาชีพน้อยกว่าวัยรุ่นชาย อาชีพของครอบครัวก็มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของวัยรุ่นด้วย

จรรยา เศรษฐบุตร และคณะ (2541: 100) ได้สำรวจความคิดเห็นและความต้องการของเยาวชนไทยต่ออาชีพที่เยาวชนต้องการทำหลังเรียนจบ (2 อันดับ) จำแนกตามเพศ พบว่า เยาวชนหญิงในเขตชนบทมีความต้องการทำงานบริษัทและสถาบันการเงินมากที่สุด (ร้อยละ 23.9) รองลงมา คือ ครู - อาจารย์ (ร้อยละ 17.7) ส่วนเยาวชนชายมีความต้องการทำงานช่างประเภทต่าง ๆ (ร้อยละ 24.7) รองลงมา คือ ตำรวจและทหาร (ร้อยละ 17.5) ส่วนอาชีพเกษตรกรรมนั้นพบน้อยมากในกลุ่มเยาวชนทั้งชายและหญิง (ร้อยละ 2.1 และ 2.9) ตามลำดับ

สุธี ชิวหากาญจน์ (2538: 17) กล่าวว่า คนส่วนใหญ่ยอมรับว่าพฤติกรรมของคนจะแตกต่างกันระหว่างเพศซึ่งลักษณะผู้ชายส่วนใหญ่มีความคิดเป็นของตนเองมีโครงสร้างร่างกายที่แข็งแรงมากกว่าผู้หญิง ส่วนผู้หญิงนั้นจะเชื่อฟังง่ายและมีความรับผิดชอบความละเอียดในการฝีมือมากกว่าผู้ชาย

เห็นได้ว่า ความแตกต่างทางเพศทำให้เกิดความแตกต่างในการเลือกอาชีพ โดยเพศชายมักเลือกอาชีพทหาร ตำรวจ วิศวกร งานช่างต่าง ๆ และงานกลางแจ้ง ในขณะที่เพศหญิงมักเลือกอาชีพเกี่ยวกับการบริการ พยาบาล เสมียน และงานในร่มมากกว่า

ผลการเรียน

ประกิต สอนงาม (2535: 83-84) รายงานว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมักเลือกอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ เช่น งานวิชาการ แพทย์ นักกฎหมาย นักปกครอง ทหาร ตำรวจ ขณะที่นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมักเลือกอาชีพเกี่ยวกับงานช่างต่าง ๆ การค้า งานบริการ เช่น เสมียน เป็นต้น

รัชนิกร เศรษฐฐิ (2528: 144) กล่าวว่า การศึกษาเป็นกรรมวิธีหรือกระบวนการต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ในชีวิต อันจะทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถเจตคติ ค่านิยม หรือ คุณธรรมและสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการ กลายเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ

โตกันท์ นุชนาด (2542) ได้ทำการสำรวจความสนใจอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2527 ในกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ในระดับต่ำ ปานกลาง และสูง ต่างก็สนใจหมวดวิชาชีพวิชาการ โดยที่นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สนใจอาชีพ วิศวกร ตำรวจ และทหาร มากที่สุด ส่วนนักเรียนหญิงสนใจอาชีพ พยาบาล นักธุรกิจ และค้าขายมากที่สุด ตามลำดับ

สนธิ สมักรการ และ สุพรรณิ ไชยอำพร (2538: 11) พบว่า สถิติทางด้านแรงงานปี พ.ศ. 2534 แรงงานไทยส่วนใหญ่ร้อยละ 77.4 เรียนจบแค่ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าร้อยละ 4.7

ไม่เคยเข้าโรงเรียนที่เรียนถึงระดับมัธยมศึกษา มีเพียงร้อยละ 8.5 ส่วนอาชีวศึกษาร้อยละ 2.7 และระดับอุดมศึกษาร้อยละ 3.7

ภูมิหลังครอบครัว

การศึกษาของหัวหน้าครอบครัว

จรรยา เศรษฐบุตร และคณะ (2541: 100) พบว่า ระดับการศึกษาของบิดาของเยาวชนในเขตเมืองมีการศึกษามากกว่าเยาวชนในเขตชนบท และเมื่อเปรียบเทียบระดับการศึกษาของมารดากับการศึกษาของบิดา พบว่าระดับการศึกษาของมารดาจะต่ำกว่าการศึกษาของบิดา ซึ่งแบบแผนเช่นนี้พบในครอบครัวทั่วไปเช่นกัน

อนงค์ เกิดสำลี (2521: 10) ได้สนับสนุนว่าระดับการศึกษาของเกษตรกรมีผลต่อการยอมรับของเกษตรกร โดยผู้ที่มีการศึกษาสูงย่อมมีแนวโน้มการยอมรับวิทยาการใหม่ ที่ส่งเสริมมากกว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาน้อย

อาชีพของหัวหน้าครอบครัว

วิจิตร อวาทกุล (2546: 13) กล่าวว่า ถ้าหากบรรพบุรุษประกอบอาชีพทางการเกษตรมาก่อน ลูกหลานมีแนวโน้มที่จะมีความชำนาญและปฏิบัติตามอย่างบรรพบุรุษ

วิไลยา บุตรดี (2533: 21) กล่าวว่า ประสบการณ์ในการทำงานมากและน้อย มีผลต่อความต้องการในการทำงาน ปัจจัยเชิงใจและค่าจ้างโดยรวมและรายได้แตกต่างกัน

ชม ภูมิภาค (2531: 101) กล่าวว่า ความสามารถในการแก้ปัญหานั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์เป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ในการแก้ปัญหาประเภทต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโอกาสต่างๆ โดยพื้นฐานไม่คิดกันมากนัก จึงสามารถใช้ความรู้เพิ่มหรือประสบการณ์เป็นหลักใหญ่ๆ มาใช้เป็นประสบการณ์หรือการเรียนรู้ที่นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์

นุ้ม อินธิสิทธิ์ (2541: 40) ได้วิจัยเรื่อง ความต้องการประกอบอาชีพอิสระของนักศึกษา ชั้นปีที่ 4 จากนักศึกษาสาขาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ และสาขาโคนม ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาทั้ง 2 สาขา มีความต้องการทำงานทันทีหลังจบการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 93 และหน่วยงานที่นักศึกษาทั้ง 2 สาขาให้ความสนใจต้องการที่จะทำงาน คือ รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 33 เอกชน ร้อยละ 23 ราชการร้อยละ 20 ธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 17 และอื่นๆ ร้อยละ 7 สำหรับธุรกิจส่วนตัว สามารถแยกประเภทได้ดังนี้ คือ วงการบันเทิง ทำการเกษตร ทำฟาร์มสุกร ค้าขาย เลี้ยงวัว ทำสวนสัตว์ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่ง เป็นสาขาโคนม โคนม ซึ่งนิยมทำการเกษตร ทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ เป็นส่วนมากจึงเลือกที่จะทำธุรกิจส่วนตัว มากกว่าสาขาเศรษฐศาสตร์

สำหรับอุปสรรคข้อขัดข้องในการประกอบอาชีพการเกษตรของผู้ให้ข้อมูลผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมแล้วผลจากการผันผวนทางเศรษฐกิจของประเทศก่อให้เกิดสถานการณ์ที่เป็นมูลเหตุของอุปสรรค ข้อขัดข้องในการประกอบอาชีพต่อผู้ให้ข้อมูลของปัจจัยด้านต่าง ๆ ทั้งสิ้น ได้แก่ ด้านที่ดิน ด้านเงินทุน ด้านแรงงาน ด้านวัสดุ อุปกรณ์ ด้านผลผลิตและการตลาดและด้านคำแนะนำจากภาครัฐ ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนการผลิตของผู้ให้ข้อมูลเพิ่มสูงขึ้น

รายได้ของหัวหน้าครอบครัว

อัจฉรา สุขารมณ และคณะ (2540: 61) พบว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการเลือกอาชีพของนักเรียน นักเรียนที่ครัวเรือนมีรายได้สูงสนใจอาชีพที่ต้องใช้วิชาชีพ วิชาการ และอาชีพบริการ มากกว่านักเรียนที่ครัวเรือนมีรายได้ปานกลางและต่ำ ส่วนนักเรียนที่ครัวเรือนมีรายได้ต่ำจะสนใจอาชีพเกี่ยวกับช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต และอาชีพเกษตรมากกว่า

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2545: 6) รายงานว่า ผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2545 พบว่า ครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ มีรายได้โดยเฉลี่ยเดือนละ 9,582 บาท ต่อครัวเรือน เมื่อพิจารณาตามกลุ่มสถานะทางเศรษฐกิจสังคม พบว่า ครัวเรือนผู้ดำเนินธุรกิจของตนเองที่ไม่ใช่การเกษตรมีรายได้สูงที่สุดประมาณเดือนละ 12,628 บาท รองลงมาได้แก่ ครัวเรือนลูกจ้าง และครัวเรือนผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ มีรายได้ประมาณเดือนละ 10,042 บาท และ 6,993 บาท ตามลำดับ สำหรับครัวเรือนผู้ถือครองทำการเกษตรมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำที่สุดเดือนละ 6,581 บาท

สนธิ สมัตถการ และ สุพรรณิ ไชยอำพร (2538: 11) พบว่า การที่เด็กไทยเรียนต่อในระดับมัธยมปลายเพิ่มขึ้นน้อยมีสาเหตุจากพ่อ แม่ ยากจน ไม่มีเงินส่งลูกเรียน โรงเรียนที่สอนมีจำนวนจำกัด และส่วนมากจะอยู่ในตัวเมือง เด็กที่อยู่ในชนบทหากต้องการเรียนจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นครอบครัวที่มีฐานะไม่ดีนักก็จะส่งลูกเรียนไม่ได้เพราะมีค่าใช้จ่ายในการศึกษาสูง โดยเฉพาะครอบครัวที่มีลูกหลายคน

โสภณ ทองปาน (2536: 125) กล่าวว่า เมื่อพิจารณาจากรายได้ของผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรกับผู้ประกอบอาชีพอื่นนับวันจะมีความแตกต่างกันมากขึ้น เพราะอัตราการขายตัวของสาขาเกษตรต่ำกว่าสาขาอื่น

จำนวนบุตรในครัวเรือน

จรรยา เศรษฐบุตร และคณะ (2541: 47) กล่าวว่า ขนาดครอบครัวของเยาวชนไทยเป็นครอบครัวขนาดกลาง จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยในครอบครัวในเขตเมืองเท่ากับ 3.49 คน และในเขตชนบท 3.38 กว่าครึ่งหนึ่งของครอบครัวที่ตกเป็นตัวอย่าง มีบุตร 2-3 คน และครอบครัวที่มีบุตรจำนวนตั้งแต่ 6 คนขึ้นไปมีถึง ร้อยละ 12.9 ในเขตเมือง และร้อยละ 13.5 ในเขตชนบท ในขณะที่พบ

ว่าครอบครัวที่มีบุตรเพียงคนเดียวยังมีน้อยอยู่ มีเพียงร้อยละ 5.0 ในเขตเมือง และร้อยละ 5.4 ในเขตชนบท

การถือครองที่ดิน

สุวินัย รันดาเว และคณะ (2543: 91-92) เกษตรกรส่วนมากใช้ที่ดินทำการเกษตรสำหรับการปลูกพืชมากที่สุด (ร้อยละ 94.73) ส่วนที่เหลือเป็นที่รกร้างว่างเปล่า พืชส่วนใหญ่ที่เกษตรกรปลูกทั่วไป ได้แก่ ข้าว (ร้อยละ 56.13) พืชไร่อื่น ๆ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อย มันสำปะหลัง ถั่วเหลือง ฯลฯ (ร้อยละ 18.77) ส่วนไม้ผลและไม้ยืนต้น เช่น มะม่วง ลำไย กาแฟ เงาะ ลิ้นจี่ มีพื้นที่ปลูกน้อย (ร้อยละ 9.36) ผักและไม้ดอกไม้ประดับ (ร้อยละ 1.44) ส่วนสัตว์เลี้ยงที่เกษตรกรเลี้ยงกันมาก ได้แก่ โค กระบือ สุกร ไก่ไข่ ไก่เนื้อ เป็ด และห่าน นอกจากนี้ เกษตรกรบางส่วนยังเลี้ยงไหมทั้งพันธุ์ไทยลูกผสมและไหมพันธุ์ผสมต่างประเทศด้วย

เจริญ สุขนันตพงษ์ (2539: 10) กล่าวว่าปัจจัยคงที่ที่สำคัญต่อการพัฒนาการเกษตร ได้แก่ ขนาดการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร จากการสำรวจลักษณะการถือครองที่ดิน โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2536 พบว่าร้อยละ 59.22 ของจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่ถือครองทำการเกษตรไม่เกิน 20 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งขนาดพื้นที่ถือครองมีแนวโน้มลดลงไปตามการเพิ่มของประชากรของประเทศ

พงษ์ภักดิ์ วิฑธารักษ์ (2541: 14) ได้สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้เกษตรกรขายที่ดินทำกินของเกษตรกรไว้ว่า การตัดสินใจขายที่ดินทำกินนั้น เป็นกระบวนการตัดสินใจในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง มักจะตั้งอยู่บนเหตุผลนั้นทั้งสิ้น แต่การจะนำเหตุผลและผลมาใช้นั้นซึ่งในแต่ละบุคคลมีการนำมาใช้ไม่เหมือนกัน เพราะมีแนวความคิดที่มาจากมาตรฐานที่ผิดแผกกัน ต่างเหตุผลต่างผลและนำมาใช้ในเวลาที่ต่างกัน

1. ปัจจัยทางด้านกายภาพ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเกษตรกรขายที่ดินทำกินสามารถจำแนกเป็นปัจจัยย่อยได้ดังนี้

1.1 พื้นที่ถือครองเพื่อเกษตรกรรมมีขนาดเล็ก ไม่สามารถทำรายได้ที่เพียงพอแก่การดำรงชีพและไม่สามารถขยายพื้นที่เกษตรกรรมได้ เนื่องจากพื้นที่เกษตรกรรมในหมู่บ้านหรือนอกหมู่บ้านมีราคาสูง จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรขายที่ดินซึ่งมีราคาสูงและอพยพไปทำการเกษตรกรรมที่อื่น ๆ ที่ห่างไกลจากเมืองออกไปซึ่งที่ดินมีราคาถูกกว่า

1.2 ไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ ในปัจจุบันพื้นที่เกษตรกรรมถูกปิดล้อมโดยโครงการพัฒนาที่ดินขนาดใหญ่ โดยเฉพาะบ้านจัดสรรที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ใช้พื้นที่กว้างขวางและโครงการเหล่านี้ ปิดทางเข้าออกเพราะเดิมในชนบทนั้น เกษตรกรสามารถเข้าถึงพื้นที่โดยผ่าน

ที่ดินของเกษตรกรด้วยกันได้ ซึ่งทำไม่ได้เมื่อพื้นที่ถูกปิดกั้นด้วยหมู่บ้านจัดสรร โรงงานอุตสาหกรรม หรือโครงการอื่น ๆ เจ้าของที่ดินเดิมต้องตัดสินใจขายที่ดินให้แก่นายทุน

1.3 ความอุดมสมบูรณ์ของดิน การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและโครงการบ้านจัดสรรขนาดใหญ่ที่รุกเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมที่ยังคงเหลืออยู่บริเวณโดยรอบเกิดมลภาวะเนื่องจากได้รับน้ำเสีย ยิ่งไปกว่านั้นการพัฒนาที่ดินของโครงการเหล่านี้ ได้ถมที่ดินขวางการไหลของน้ำ ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมหลายแห่งไม่ได้รับน้ำอย่างเพียงพอ เป็นผลให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมตกต่ำและเกิดการเสียหาย เกษตรกรต้องตัดสินใจขายที่ดินทำกิน

2. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกร สามารถจำแนกเป็นปัจจัยย่อยได้ดังนี้

2.1 รายได้ เนื่องจากราคาผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาด ซึ่งบ่อยครั้งได้ทำให้ขายผลผลิตยาก ผลผลิตราคาตกต่ำและถูกพ่อค้าคนกลางกดราคารับซื้อผลผลิต รายได้ของเกษตรกรลดลง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่เกษตรกรจะต้องเลิกอาชีพเกษตรกรรมไปประกอบอาชีพอื่น ๆ จึงขายที่ดินซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม

2.2 หนี้สิน เกษตรกรส่วนมากยากจนมีรายได้ต่ำจนไม่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายเพื่อการครองชีพจึงจำเป็นต้องกู้เงินผู้อื่นเป็นประจำ แหล่งเงินกู้ส่วนใหญ่ก็ได้แก่พ่อค้า และคหบดีในท้องถิ่น ซึ่งคิดดอกเบี้ยในอัตราที่ค่อนข้างสูง ประกอบกับภาวะการผลิตมักจะขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศหรือธรรมชาติ ทำให้เกษตรกรส่วนมากที่กู้เงินมาไม่อาจส่งใช้คืนเงินกู้ได้ตามกำหนดเวลา ในที่สุดเกษตรกรจำเป็นต้องขายที่ดินทำกินหรือถูกยึดที่ดิน

2.3 ราคาที่ดินเนื่องจากมีการพัฒนาที่ดินเพื่อการลงทุนธุรกิจการค้าและโรงงานอุตสาหกรรมรวมทั้งธุรกิจซื้อขายที่ดินเพื่อเก็งกำไร เป็นเหตุให้ที่ดินมีราคาสูงจนเป็นที่น่าพอใจ เกษตรกรจึงขายที่ดินทำกินให้กับนายทุน

3. ปัจจัยทางด้านสังคมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนทำให้เกษตรกรขายที่ดินทำกิน

3.1 สภาพแวดล้อมในชุมชนและค่านิยม เกษตรกรส่วนใหญ่ยากจนประกอบกับอาชีพเกษตรกรรมเป็นงานหลักและมีรายได้ไม่แน่นอน ลูกหลานไม่ต้องการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เมื่อเห็นเพื่อนบ้านขายที่ดินทำกินไปแล้ว เปลี่ยนสถานภาพของการครองชีพดีขึ้นทำให้เกิดการเลียนแบบ จึงเป็นเหตุหนึ่งที่เจ้าของที่ดินเพื่อเกษตรกรรมที่ขายที่ดินทำกิน

3.2 การเปลี่ยนอาชีพ เนื่องจากเมื่อเกษตรกรอายุมากและลูกหลายคนไม่ต้องการประกอบอาชีพดังกล่าว เมื่อเกษตรกรเปลี่ยนอาชีพเพื่อไปประกอบอาชีพใหม่จำเป็นต้องใช้ทุนจำนวนหนึ่งสำหรับการเริ่มต้น ประกอบกับไม่มีความจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากที่ดินเดิมอีก เกษตรกรจึงขายที่ดินทำกิน

4. ปัจจัยทางด้านการประชากร ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้จำแนกออกได้ 2 ปัจจัยคือ

4.1 ขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรกรรมจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตของเมือง ทำให้มีการลงทุนและการจ้างงานจำนวนมาก เกษตรกรวัยหนุ่มสาวซึ่งเป็นแรงงานหลักภาคเกษตรกรรม ไม่นิยมประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามบรรพบุรุษเดิม เนื่องจากรายได้ไม่แน่นอน จึงเลือกไปประกอบอาชีพรับจ้างในเมืองหรือเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งมีรายได้ที่แน่นอนกว่า เป็นผลให้เกิดภาวะขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรกรรม แรงงานที่เหลืออยู่มีจำนวนมากหรือแรงงานเด็กจึงเป็นเหตุหนึ่งที่เจ้าของที่ดินเพื่อเกษตรกรรมขายที่ดินทำกินเพื่อลดพื้นที่เกษตรกรรม

4.2 การศึกษาเกษตรกรส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและการศึกษาค่ำ ไม่สามารถนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการปรับปรุงผลผลิตให้มีคุณภาพ เมื่อรายได้ของเกษตรกรลดลงจึงเป็นเหตุให้เกษตรกรตัดสินใจขายที่ดิน

ภาคสรุป

(Overview)

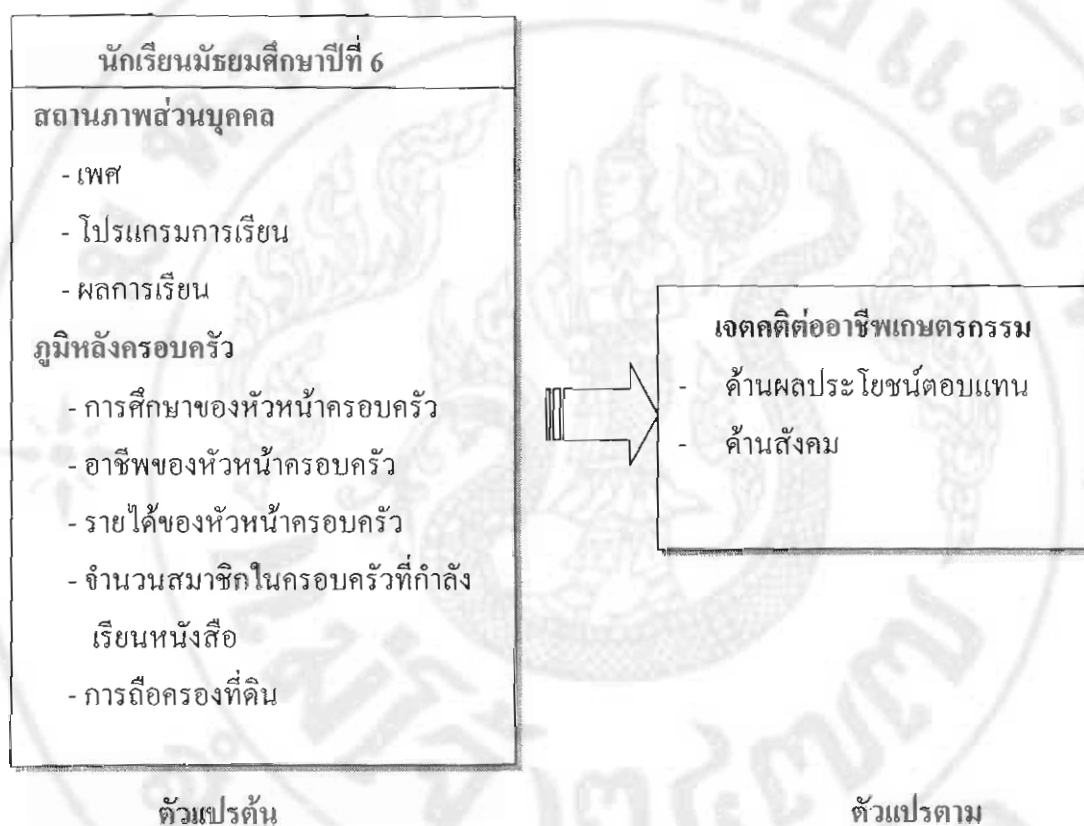
จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นว่า เจตคติเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจจะเป็นไปในทางที่พึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจก็ได้ เจตคติจะมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนเราเป็นอย่างมาก ที่จะเป็นแรงบันดาลใจให้บุคคลกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบผลทั้งต่อตนเองหรืองานที่รับผิดชอบ เช่นการที่บุคคลมีเจตคติที่ดีต่อตนเองหรือต่องานที่รับผิดชอบย่อมแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของงานว่าจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน ทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคตินี้อยู่มากมายสำหรับองค์ประกอบของเจตคติได้จัดไว้เป็น 3 ประเภท คือ องค์ประกอบทางการรู้ว่สิ่งนั้นดีหรือเลว มีประโยชน์อย่างไร องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก ชอบ – ไม่ชอบ พอใจ – ไม่พอใจ และองค์ประกอบทางด้านพฤติกรรมเมื่อบุคคลมีความรู้ในสิ่งนั้นแล้ว และความรู้สึกชอบ – ไม่ชอบ จะเกิดตามมาและพร้อมที่จะกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดลงไปการวัดเจตคติของบุคคลนั้นก็ควรวัดตามองค์ประกอบทั้งสามของเจตคติ โดยจะวัดเพียงองค์ประกอบเดียวหรือมากกว่าหนึ่งองค์ประกอบก็ได้จากการเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ทำให้การดำรงชีวิตของชาวชนบทได้รับความกระทบกระเทือน เพราะการแผ่อิทธิพลแห่งวัฒนธรรมแบบตะวันตกสามารถแทรกซึมเข้าสู่การดำรงชีวิตของคนในชนบทโดยเฉพาะผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรม ต้องคิดและปรับตัวหลาย ๆ ด้าน เพื่อต่อสู้กับคู่แข่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน มีการฝึกและพัฒนาคนในอาชีพเกษตรกรรม ให้มีความรู้

และวิสัยทัศน์ในด้านการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการในอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้ เรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่ทันสมัย มีผลโดยตรงต่อสินค้าเกษตร หากเกษตรกรไม่มีความรู้ก็ไม่สามารถแข่งขันในตลาดจำหน่ายได้ การศึกษาทางด้านเกษตรกรรมของกลุ่มเกษตรกรอาวุโส กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และยุวเกษตรกร จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทำให้ทราบถึงผลประโยชน์ตอบแทนที่จะนำพาครอบครัวให้อยู่ดี มีความสุข และเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะกลุ่มยุวเกษตรกรซึ่งจะเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ดีในอนาคต จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมในด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม ซึ่งจะเป็นผลต่อการตัดสินใจในการเลือกประกอบอาชีพเกษตรกรรมในอนาคต

การวิจัยในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาถึงเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ในด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนฝาง หนองปลมกั โรงเรียนแม่อาวยุทธวิทยา และโรงเรียนไชยปราการ ซึ่งเป็นความรู้สึนึกคิดและความคิดเห็น จากสิ่งกระตุ้นที่เป็นเนื้อหาของแบบสอบถามแล้วประเมินค่าทางจิตใจของนักเรียน อันเป็นผลจากการที่นักเรียนได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมของนักเรียนอันได้แก่ เพื่อน ผู้ปกครอง และจากสื่อต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับ ซึ่งมีตัวแปรต้น คือ ด้านสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ โปรแกรมการเรียน และผลการเรียน ด้านภูมิหลังครอบครัว ได้แก่ การศึกษาของหัวหน้าครอบครัว อาชีพของหัวหน้าครอบครัว รายได้ของหัวหน้าครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ และการถือครองที่ดิน น่าจะมีความสัมพันธ์กับเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านผลประโยชน์ตอบแทนและด้านสังคม

กรอบแนวความคิดในการวิจัย
(Conceptual Framework of the Research)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิด ตามภาพที่ 3

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย (Research Hypotheses)

จากกรอบแนวการวิจัยที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถตั้งสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลและภูมิหลังของครอบครัว อันได้แก่ เพศ โปรแกรมการเรียน ผลการเรียน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว อาชีพของหัวหน้าครอบครัว รายได้ของหัวหน้าครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ และการถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความสัมพันธ์กับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม

บทที่ 3

วิธีการดำเนินวิจัย

(RESEARCH METHODOLOGY)

การศึกษาเรื่อง เจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
เชียงใหม่ เขต 3 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

สถานที่วิจัย

(Locale of the Research)

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาใน โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
ของโรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ โรงเรียนแม่อาววิทยาคม และโรงเรียนไชยปราการ สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ เหตุผลที่ศึกษาใน 3 โรงเรียนดังกล่าว เนื่องจาก
เป็นโรงเรียนประจำอำเภอซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมในการ
ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูกพืช
เศรษฐกิจเป็นหลัก (คิดเป็นร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมด) ได้แก่ ข้าว ส้ม ลิ้นจี่ กระเทียม และ
หอมหัวใหญ่ และเป็นพื้นที่ที่อยู่ในสภาพที่ผู้วิจัยสามารถดำเนินการได้ เพราะเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัย
ปฏิบัติงานอยู่ และสะดวกต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับพื้นที่ในอำเภอเวียงแหงและอำเภอ
เชียงดาว ไม่ได้นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เนื่องจากมีข้อจำกัดในการทำการเกษตร
กรรมต่างจากอำเภอฝาง แม่อาว และไชยปราการ

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

(Population and Sampling Procedures)

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ โรงเรียนแม่อาว
วิทยาคม และโรงเรียนไชยปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จังหวัด
เชียงใหม่ ปีการศึกษา 2548 ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงชั้น

ที่สถานศึกษา มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีการเลือกศึกษาในวิชาเลือกเสรี และเป็นกลุ่มเยาวชนที่จะไปศึกษาในระดับอนุปริญญาหรือปริญญาตรี ซึ่งจะเลือกสาขาวิชาที่ตนเองชอบหรือจะนำไปประกอบอาชีพในอนาคต ซึ่งมีนักเรียนทั้งสิ้น 665 คน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2548 แยกตามสัดส่วนเพศ

ลำดับที่	โรงเรียน	จำนวนนักเรียน (คน)		
		ชาย	หญิง	รวม
1	ฝางชนูปถัมภ์	148	277	425
2	แม่อาววิทยาคม	36	70	106
3	ไชยปราการ	55	79	134
รวม		239	426	665

ที่มา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 (2547: 2)

การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับจำนวนประชากรได้มาจากการคำนวณและการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (sample size) ผู้วิจัยได้คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมของนักเรียน ตามวิธีการของ Yamane Taro (1973: 1088) โดยกำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้เท่ากับร้อยละ 5 หรือ 0.05 ตามสูตรดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดยที่ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง)
 N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ความคลาดเคลื่อนที่กำหนดว่าจะเป็น (0.05)

$$\begin{aligned}
 \text{แทนค่า } n &= \frac{665}{1 + 665(0.05)^2} \\
 &= 249.7652 \\
 &= 250 \text{ คน}
 \end{aligned}$$

ปรากฏผลการคำนวณขนาดตัวอย่างวิธีการนี้ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 250 คน

2. เนื่องจากในแต่ละกลุ่มมีจำนวนประชากรไม่เท่ากัน ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม มีการคำนวณหาสัดส่วนที่เหมาะสมตามจำนวนประชากรในแต่ละโรงเรียน โดยใช้สูตร

$$n_i = nN_i/N$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดใน 3 โรงเรียน

N = จำนวนประชากรทั้งหมดใน 3 โรงเรียน

N_i = จำนวนประชากรในแต่ละโรงเรียน

n_i = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกในแต่ละโรงเรียน

ตารางที่ 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2548 แยกตามสัดส่วนเพศ

ลำดับที่	โรงเรียน	จำนวนนักเรียน (คน)		
		ชาย	หญิง	รวม
1	ฝางชนูปถัมภ์	56	104	160
2	แม่อาววิทยาคม	13	26	39
3	ไชยปราการ	21	30	51
รวม		90	160	250

การคัดเลือกตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยวิธีการจับฉลาก (lottery sampling) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543: 89) โดยการให้หมายเลขตามรายชื่อนักเรียนจำนวน 3 โรงเรียน ทั้ง 665 คน ลงในกระดาษม้วนไว้ แล้วทำการจับฉลากจนครบจำนวนตัวอย่างที่ต้องการคือ 250 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

(Research Instrument)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้น โดยทดสอบความตรงและความเชื่อมั่น ก่อนที่จะนำไปใช้จริง ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบปลายปิด (close-ended question) และคำถามแบบปลายเปิด (open-ended question) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะพัฒนาเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล 2 ชุดด้วยกัน คือ

1. แบบสอบถามเพื่อใช้รวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล สภาพครอบครัวและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ โปรแกรมการเรียน และผลการเรียน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังครอบครัว ได้แก่ บุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัว สถานภาพของครอบครัว การศึกษาของหัวหน้าครอบครัว อาชีพของหัวหน้าครอบครัว รายได้ของหัวหน้าครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ และการถือครองที่ดิน

2. แบบวัดเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเองโดยการสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งเป็นคำถามแบบกรอกและเลือกตอบ ได้แก่ รายการในแบบสอบถาม

ตอนที่ 3 แบบวัดเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรม แบ่งเป็น 2 ตอนคือ ด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม

การทดสอบเครื่องมือ

(Pre-testing of the Instrument)

เพื่อให้แบบสอบถามมีความถูกต้องแม่นยำ ผู้วิจัยทำการทดสอบดังต่อไปนี้

1. การทดสอบความตรงในเนื้อหา (content validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามแนวทางในการตรวจเอกสาร นำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษาเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้มีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

2. การทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) นำแบบทดสอบที่เที่ยงตรงในเนื้อหาแล้วไปทดสอบกับประชากร ซึ่งมีใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้วิธีหาความสอดคล้องภายใน (internal consistency method) โดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา (coefficient alpha) ของ Cronbach ใน บุญชม ศรีสะอาด (2535: 96) ดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right)$$

ในที่นี้	α	=	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	k	=	จำนวนของเครื่องมือวัด
	$\sum S_i^2$	=	ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
	S_t^2	=	ความแปรปรวนของคะแนนรวม

ต่อจากนั้นได้นำแบบทดสอบมาวัดความเชื่อมั่น โดยใช้ระดับเกณฑ์เฉลี่ย 0.70 ขึ้นไป ถ้าแบบสอบถามที่นำไปทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นมากกว่า 0.70 หรือเท่ากับ 0.70 แสดงว่าแบบสอบถามนั้นเชื่อถือได้ แต่ถ้าค่าความเชื่อมั่นต่ำกว่า 0.70 จะต้องนำแบบสอบถามนั้นกลับมาเพื่อปรับปรุงจนกว่าระดับความเชื่อมั่นของแบบสอบถามจะอยู่ในระดับที่สูงกว่าหรือเท่ากับ 0.70 (บุญชม ศรีสะอาด, 2535: 96)

ผู้วิจัยได้ทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม จำนวน 30 ราย ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาดังนี้ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

เจตคติ	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
ด้านผลประโยชน์ตอบแทน	0.81
ด้านสังคม	0.83
รวม	0.82

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(Data Gathering)

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น โดยก่อนที่จะเก็บข้อมูลได้ดำเนินการแนะนำและชี้แจงการใช้แบบสอบถามแก่นักเรียน เพื่อให้การสอบถามเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ จนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครบตามกำหนดไว้ จึงแจกแบบสอบถามทั้งหมด 250 ชุด ในระหว่าง เดือนมิถุนายน 2548 เมื่อได้แบบสอบถามกลับมานำไปตรวจสอบข้อมูลความถูกต้อง แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจัดทำเป็นระบบและหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

(Analysis of Data)

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา จัดทำการจัดหมวดหมู่และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแปลงสภาพความคิดเห็นหรือตัวแปรที่ต้องการเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและกำหนดค่าออกมาเป็นตัวเลข โดยอาศัยการประมวลผลจากเครื่องใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS for WINDOWS) และสรุปโดยนำเสนอข้อมูลแบบตาราง (tabular presentation) มีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ค่าร้อยละ (percentage) เพื่อแจกแจงความถี่ของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม
2. ค่าเฉลี่ย (arithmetic mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่อหาค่าปัจจัยส่วนบุคคลที่มีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมของนักเรียนในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียน

ฝางชนูปถัมภ์ โรงเรียนแม่อาววิทยาคม และโรงเรียนไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ รวบรวมข้อมูลมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ยังใช้ในการวิเคราะห์ระดับเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ต่ออาชีพเกษตรกรรม

โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง

4.21 – 5.00	หมายถึง	นักเรียนมีเจตคติที่ดีที่สุดในอาชีพเกษตรกรรม
3.41 – 4.20	หมายถึง	นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพเกษตรกรรม
2.61 – 3.40	หมายถึง	นักเรียนมีเจตคติปานกลางต่ออาชีพเกษตรกรรม

1.81 – 2.60 หมายถึง นักเรียนมีเจตคติไม่ดีต่ออาชีพเกษตรกรรม

1.00 – 1.80 หมายถึง นักเรียนมีเจตคติไม่ดีที่สุดต่ออาชีพเกษตรกรรม

3. ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน (test of hypothesis) ใช้สถิติ Chi-square เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ โปรแกรมการเรียน และผลการเรียน ด้านภูมิหลังของครอบครัว ได้แก่ การศึกษาของหัวหน้าครอบครัว อาชีพของหัวหน้าครอบครัว รายได้ของหัวหน้าครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ และการถือครองที่ดิน

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

(Research Duration)

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาดำเนินการทั้งสิ้น ประมาณ 5 เดือน คือ ตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2548 ถึง เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2548

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

(RESULTS AND DISCUSSION)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคลของนักเรียน เพื่อศึกษาเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 250 ราย ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (simple random sampling) โดยวิธีการจับฉลาก (lottery sampling) การนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปตารางข้อมูลประกอบคำบรรยายและวิจารณ์ผลการวิจัยในขอบเขตของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 ภูมิหลังของครอบครัวผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 3 เจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

ผลการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สถานภาพส่วนบุคคล

ที่อยู่ปัจจุบัน

ผลการวิจัยในตารางที่ 4 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 47.20) อาศัยอยู่ในอำเภอฝาง รองลงมาร้อยละ 28.00 อาศัยอยู่อำเภอแม่อาว และร้อยละ 24.80 อาศัยอยู่อำเภอไชยปราการ

เมื่อแยกพิจารณาตามเพศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเพศชายส่วนใหญ่ (ร้อยละ 47.78) อาศัยอยู่ในอำเภอฝาง รองลงมาร้อยละ 26.66 อาศัยอยู่อำเภอไชยปราการ และร้อยละ 25.56 อาศัยอยู่อำเภอแม่อาว สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเพศหญิงส่วนมาก (ร้อยละ 46.88) อาศัยอยู่ในอำเภอฝาง รองลงมาร้อยละ 29.38 อาศัยอยู่อำเภอแม่อาว และร้อยละ 23.74 อาศัยอยู่อำเภอไชยปราการ

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามที่อยู่ปัจจุบัน

อำเภอที่อยู่	เพศ				รวม	
	ชาย		หญิง			
ฝาง	43	(47.78)	75	(46.88)	118	(47.20)
แม่อาว	23	(25.56)	47	(29.38)	70	(28.00)
ไชยปราการ	24	(26.66)	38	(23.74)	62	(24.80)
รวม	90	(100.00)	160	(100.00)	250	(100.00)

โปรแกรมการเรียน

ผลการวิจัยในตารางที่ 5 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.00) เรียนโปรแกรมการเรียนสายวิทย์-คณิต รองลงมาร้อยละ 26.80 เรียนสายศิลป์-ภาษา ร้อยละ 11.20 เรียนสายศิลป์คำนวณ ในขณะที่ร้อยละ 12.00 เรียนสายการงานอาชีพ พาณิชย ภาษาสังคม และศิลป์-สังคม

เมื่อแยกพิจารณาตามเพศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเพศชายส่วนใหญ่ (ร้อยละ 43.33) เรียนโปรแกรมการเรียนสายวิทย์-คณิต รองลงมาร้อยละ 28.89 เรียนสายศิลป์-ภาษา ร้อยละ 23.33 เรียนสายศิลป์คำนวณ ในขณะที่ร้อยละ 4.44 เรียนสายการงานอาชีพ และพาณิชย ตามลำดับ สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเพศหญิงส่วนใหญ่ (ร้อยละ 53.75) เรียนโปรแกรมการเรียนสายวิทย์-คณิต

รองลงมาร้อยละ 25.63 เรียนสายศิลป์-ภาษา ในขณะที่ร้อยละ 20.64 เรียนสายศิลป์คำนวณ สายการงานอาชีพ พาณิชย ภาษาสังคม และศิลป์-สังคม

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามโปรแกรมการเรียนที่เรียน

โปรแกรมการเรียนที่เรียน	เพศ				รวม	
	ชาย		หญิง			
วิทย์-คณิต	39	(43.33)	86	(53.75)	125	(50.00)
ศิลป์-ภาษา	26	(28.89)	41	(25.63)	67	(26.80)
ศิลป์-คำนวณ	21	(23.33)	7	(4.38)	28	(11.20)
การงานและอาชีพ	3	(3.33)	8	(5.00)	11	(4.40)
พาณิชย	1	(1.11)	10	(6.25)	11	(4.40)
ภาษาสังคม	-	-	5	(3.13)	5	(2.00)
ศิลป์สังคม	-	-	3	(1.88)	3	(1.20)
รวม	90		160		250	
	(100.00)		(100.00)		(100.00)	

ผลการเรียนภาคเรียนสุดท้าย

ผลการวิจัยในตารางที่ 6 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีผลการเรียนภาคเรียนสุดท้ายของปีการศึกษา 2547 เฉลี่ย 2.93 โดยมีผลการเรียนสูงสุด 3.93 และต่ำสุด 0.65 ($SD = 0.59$) โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ร้อยละ 49.60 มีผลการเรียนระหว่าง 3.01-4.00 รองลงมาร้อยละ 44.40 มีผลการเรียน 2.00-3.00 และร้อยละ 6.00 มีผลการเรียนระหว่าง 0.00-1.99 แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีผลการเรียนอยู่ในระดับที่ดี

เมื่อแยกพิจารณาตามเพศ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเพศชายส่วนใหญ่ (ร้อยละ 50.00) มีผลการเรียนระหว่าง 3.01-4.00 รองลงมาร้อยละ 44.00 มีผลการเรียน 2.00-3.00 และร้อยละ 10.00 มีผลการเรียนระหว่าง 0.00-1.99 สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเพศหญิงส่วนใหญ่ (ร้อยละ 49.38) รองลงมา ร้อยละ 46.88 มีผลการเรียน 2.00-3.00 และร้อยละ 3.74 มีผลการเรียนระหว่าง 0.00-1.99 เช่นเดียวกัน

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามผลการเรียนภาคเรียนสุดท้ายของปีการศึกษา 2547

ผลการเรียนภาคเรียนสุดท้าย	เพศ				รวม	
	ชาย		หญิง			
0.00-1.99	9	(10.00)	6	(3.74)	15	(6.00)
2.00-3.00	36	(40.00)	75	(46.88)	111	(44.40)
3.01-4.00	45	(50.00)	79	(49.38)	124	(49.60)
รวม	90	(100.00)	160	(100.00)	250	(100.00)
$\bar{X} = 2.93$	SD = 0.59		Min-Max = 0.65 – 3.93			

ภูมิหลังของครอบครัวผู้ตอบแบบสอบถาม

บุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัว

ผลการวิจัยในตารางที่ 7 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าบุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัวคือ บิดา (ร้อยละ 84.40) มีเพียงร้อยละ 9.60 ระบุว่า เป็นมารดา ในขณะที่ร้อยละ 6.00 ระบุว่า เป็นปู่ย่า ตายาย และลุงป้า น้าอา ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมไทยโดยทั่วไปที่เพศชายจะเป็นผู้นำหรือหัวหน้าครอบครัว สำหรับที่ระบุว่ามารดาเป็นหัวหน้าครอบครัวอาจจะเนื่องมาจากพ่อเสียชีวิต หรืออาจจะไปทำงานที่อื่น ทำให้แม่เป็นผู้ทำหน้าที่ต้องรับผิดชอบครอบครัว

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามบุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัว

บุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
บิดา	211	84.40
มารดา	24	9.60
ปู่ย่า ตายาย	8	3.20
ลุงป้า น้าอา	7	2.80
รวม	250	100.00

สถานภาพทางครอบครัว

ผลการวิจัยในตารางที่ 8 ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 86.00) ระบุว่าครอบครัวอยู่ร่วมกัน คือมีพ่อแม่และลูก ในขณะที่ร้อยละ 14.00 ระบุว่าครอบครัวมีลักษณะแยกกันอยู่

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสถานภาพครอบครัวอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากเป็นลักษณะของสังคมไทยที่พ่อแม่ต้องคอยดูแลลูก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มที่กำลังศึกษาเล่าเรียนยังมีอายุน้อย จะต้องมียุติแม่คอยดูแลสั่งสอน ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่ระบุว่าครอบครัวมีลักษณะแยกกันอยู่อาจจะเนื่องมาจากพ่อแม่หย่าร้าง ทำให้ต้องอยู่กับพ่อหรือแม่

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามสถานภาพทางครอบครัว

สถานภาพทางครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
อยู่ร่วมกัน	215	86.00
แยกกันอยู่	35	14.00
รวม	250	100.00

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว

ผลการวิจัยในตารางที่ 9 ผลการวิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73.60) ระบุว่าหัวหน้าครอบครัวมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 20.80 มีการศึกษาระดับสูงกว่าประถมศึกษา มีเพียงร้อยละ 5.60 ที่หัวหน้าครอบครัวไม่ได้รับการศึกษา

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า หัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีการศึกษาระดับประถมศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากระบบการศึกษาในอดีตมีการศึกษาภาคบังคับเพียงระดับประถมศึกษา และในสังคมชนบทนั้นมักห่างไกลจากความเจริญ ขาดแคลนสถานศึกษา ทำให้คนในชนบทมีการศึกษาดำ สำหรับผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาจะเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุมาก เช่น ปู่ย่า ตายาย ซึ่งในอดีตอาจจะตกสำรวจสำมะโนประชากรการเข้าเรียน

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	14	5.60
ประถมศึกษา	184	73.60
มัธยมศึกษา	26	10.40
อนุปริญญา ปว.ช/ปว.ส.	9	3.60
ปริญญาตรี	17	6.80
รวม	250	100.00

อาชีพของหัวหน้าครอบครัว

จากผลการวิจัยในตารางที่ 10 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 59.20) ระบุว่าหัวหน้าครอบครัวประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม ในขณะที่ร้อยละ 17.20 ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 14.40 ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 6.80 ประกอบอาชีพรับราชการ มีเพียงร้อยละ 2.40 ทำงานเอกชนและรัฐวิสาหกิจ

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม ทั้งนี้เนื่องมาจากในสังคมชนบทประชาชนส่วนใหญ่จะทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามอาชีพของหัวหน้าครอบครัว

อาชีพของหัวหน้าครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ	17	6.80
ค้าขาย	36	14.40
ทำงานเอกชน	3	1.20
ทำงานรัฐวิสาหกิจ	3	1.20
เกษตรกรกรรม	148	59.20
รับจ้าง	43	17.20
รวม	250	100.00

รายได้ในภาคเกษตรกรรม

จากผลการวิจัยในตารางที่ 11 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 68.40) ระบุว่าหัวหน้าครอบครัวมีรายได้ในภาคเกษตรกรรม และร้อยละ 31.60 ระบุว่าไม่มีรายได้ในภาคเกษตรกรรม โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลที่หัวหน้าครอบครัวมีรายได้ในภาคเกษตรกรรม จำนวน 171 รายนั้นมีรายได้ในภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 51,532.16 บาทต่อปี ($SD = 63,383.05$) มีรายได้ในภาคเกษตรกรรมน้อยที่สุดคือ 4,500 บาทต่อปี และมากที่สุดคือ 500,000 บาทต่อปี โดยพบว่าหัวหน้าครอบครัวมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 61.41) มีรายได้ในภาคเกษตรกรรมต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40,000 บาทต่อปี รองลงมา ร้อยละ 20.47 มีรายได้ในภาคเกษตรกรรมระหว่าง 40,001-60,000 บาทต่อปี และในขณะที่ร้อยละ 18.13 มีรายได้ในภาคเกษตรกรรมมากกว่า 60,000 บาทต่อปี

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามรายได้ในภาคเกษตรกรรม

รายได้ในภาคเกษตรกรรม (บาท/ปี)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	79	31.60
มี	171	68.40
20,000 และน้อยกว่า	37	21.64
20,001 – 40,000	68	39.77
40,001 – 60,000	35	20.47
60,001 – 80,000	9	5.26
80,001 และมากกว่า	22	12.87
$X = 51,532.16$ $SD = 63,383.05$ Min-Max = 4,500-500,000		

รายได้นอกภาคเกษตรกรรม

จากผลการวิจัยในตารางที่ 12 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 68.80) ระบุว่าหัวหน้าครอบครัวมีรายได้นอกภาคเกษตรกรรม และร้อยละ 31.20 ระบุว่าไม่มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรม โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลที่หัวหน้าครอบครัวมีรายได้นอกภาคเกษตรกรรม จำนวน 172 รายนั้นมีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 59,028.49 บาทต่อปี (SD = 96,032.03) มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมน้อยที่สุดคือ 2,000 บาทต่อปี และมากที่สุดคือ 800,000 บาทต่อปี โดยพบว่าหัวหน้าครอบครัวมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 63.37) มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40,000 บาทต่อปี รองลงมาร้อยละ 18.60 มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมมากกว่า 80,000 บาทต่อปี และร้อยละ 18.02 มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรม ระหว่าง 40,001-80,000 บาทต่อปี (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามรายได้นอกภาคเกษตรกรรม

(n = 250)

รายได้นอกภาคเกษตรกรรม (บาท/ปี)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	78	31.20
มี	172	68.80
20,000 และน้อยกว่า	60	34.88
20,001 – 40,000	49	28.49
40,001 – 60,000	22	12.79
60,001 – 80,000	9	5.23
80,000 และมากกว่า	32	18.60
X = 59,028.49	SD = 96,032.03	Min-Max = 2,000-800,000

รายได้รวม

จากผลการวิจัยในตารางที่ 13 รายได้รวมของหัวหน้าครอบครัวพบว่า หัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีรายได้รวมเฉลี่ย 75,859.60 บาทต่อปี ($SD = 97,662.15$) มีรายได้รวมน้อยที่สุดคือ 10,000 บาทต่อปี และมากที่สุดคือ 800,000 บาทต่อปี โดยพบว่าหัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.80) มีรายได้รวมต่ำกว่าหรือเท่ากับ 60,000 บาทต่อปี รองลงมาร้อยละ 23.20 มีรายได้รวมมากกว่า 80,000 บาทต่อปี และร้อยละ 10.00 มีรายได้รวมระหว่าง 60,001-80,000 บาทต่อปี

จากข้อมูลรายได้ที่ได้จากการศึกษาทั้งรายได้ในภาคเกษตรกรรม รายได้นอกภาคเกษตรกรรม และรายได้รวม แสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีรายได้ในอัตราที่สูงและต่ำแตกต่างกันมาก ซึ่งพิจารณาได้จากค่า SD ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ย ทั้งนี้เนื่องจากหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีรายได้จากการประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่แตกต่างกันมาก ในกรณีที่มิรายได้น้อยสาเหตุมาจากครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลบางรายมีจำนวนสมาชิกในช่วงวัยการทำงานเพียงคนเดียว หรือหัวหน้าครอบครัวหาเงินเพียงคนเดียว สมาชิกที่เหลืออยู่มีอายุมากเกินวัยทำงาน หรือเป็นเด็กที่กำลังเรียนหนังสืออยู่

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามรายได้รวม

(n = 250)

รายได้รวม (บาท/ปี)	จำนวน	ร้อยละ
20,000 และน้อยกว่า	18	7.20
20,001 – 40,000	87	34.80
40,001 – 60,000	62	24.80
60,001 – 80,000	25	10.00
80,000 และมากกว่า	58	23.20
รวม	250	100.00
$\bar{X} = 75,859.60$	$SD = 97,662.15$	Min-Max = 10,000-800,000

จำนวนสมาชิกในครอบครัว

จากผลการวิจัยในตารางที่ 14 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีสมาชิกภายในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 4 คน ($SD = 1.16$) ผู้ให้ข้อมูลที่มีสมาชิกภายในครอบครัวน้อยที่สุดคือ 2 คน และผู้ให้ข้อมูลที่มีสมาชิกภายในครอบครัวมากที่สุดคือ 11 คน โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนมาก (ร้อยละ 59.60) มีสมาชิกในครอบครัวระหว่าง 4-5 คน รองลงมาร้อยละ 32.00 มีสมาชิกในครอบครัวระหว่าง 2-3 คน และมีผู้ให้ข้อมูลเพียงร้อยละ 8.40 ที่มีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 5 คน

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีสมาชิกภายในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 4 คน กล่าวได้ว่าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลเป็นครอบครัวแบบขยาย โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีจำนวนสมาชิกเพียง 2 คน เนื่องมาจากพ่อแม่หย่าร้างกัน อาจจะอยู่กับพ่อหรือแม่ สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่มีจำนวนสมาชิก 8 คน ถือว่าเป็นครอบครัวใหญ่ ซึ่งอยู่รวมกันทั้งพ่อแม่ พี่น้อง และปู่ย่า หรือตายาย

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว

จำนวนสมาชิกในครอบครัว (คน)	จำนวน	ร้อยละ
2-3	80	32.00
4-5	149	59.60
6 และมากกว่า	21	8.40
รวม	250	100.00
$\bar{X} = 3.98$ $SD = 1.16$ Min-Max = 2-11		

จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ

จากผลการวิจัยในตารางที่ 15 ผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือเฉลี่ยประมาณ 2 คน ($SD = 1.02$) โดยผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือน้อยที่สุดคือ 1 คน และมากที่สุดคือ 6 คน โดยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนมาก (ร้อยละ 40.80) มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ 2 คน รองลงมาร้อยละ 38.00 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ 1 คน ร้อยละ 11.60 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ 3 คน และร้อยละ 9.60 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือมากกว่า 3 คน

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ

จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียน หนังสือ (คน)	จำนวน	ร้อยละ
1	95	38.00
2	102	40.80
3	29	11.60
4 และมากกว่า	24	9.60
รวม	250	100.00
$\bar{X} = 1.96$ $SD = 1.02$ Min-Max = 1-6		

ลักษณะการถือครองที่ดิน

จากผลการวิจัยในตารางที่ 16 แสดงว่าหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.60) มีลักษณะการถือครองเป็นของตนเอง รองลงมาร้อยละ 28.40 ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง โดยหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลที่มีที่ดินเป็นของตนเองจำนวน 179 รายนั้น มีจำนวนที่ดินเฉลี่ย 8.08 ไร่ โดยมีที่ดินเป็นของตนเองน้อยที่สุด 1 ไร่ และมากที่สุด 50 ไร่ โดยหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 54.75 มีจำนวนที่ดินระหว่าง 1-5 ไร่ รองลงมาร้อยละ 25.14 มีที่ดินจำนวน 6-10 ไร่ ร้อยละ 11.73 มีที่ดินมากกว่า 15 ไร่ และร้อยละ 8.38 มีที่ดินระหว่าง 11-15 ไร่ จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลที่มีที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งที่ดินส่วนใหญ่จะได้รับการสืบทอดมรดกจากบรรพบุรุษ

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน

(n = 250)

ลักษณะการถือครองที่ดิน (ไร่)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	71	28.40
มีที่ดินเป็นของตนเอง	179	71.60
1-5	98	54.75
6-10	45	25.14
11-15	15	8.38
16 และมากกว่า	21	11.73
$X = 8.08$ $SD = 8.72$ $Min-Max = 1-50$		

**เจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548
ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม**

เจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม นั้น ผู้ให้ข้อมูลแสดงเจตคติออกมาว่ามากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เกี่ยวกับด้านผลประโยชน์ตอบแทนและด้านสังคม ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม
ด้านผลประโยชน์ตอบแทน

เจตคติด้านผลประโยชน์ตอบแทน	ระดับเจตคติ				ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับเจตคติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
อาชีพเกษตรกรรมสร้างรายได้สำคัญแก่ประเทศชาติ	42 (16.80)	149 (59.60)	54 (21.60)	4 (1.60)	1 (0.40)	3.91	มาก
อาชีพเกษตรกรรมช่วยประเทศชาติลดการนำเข้าสินค้าเกษตร	30 (12.00)	129 (51.60)	81 (32.40)	9 (3.60)	1 (0.40)	3.71	มาก
อาชีพเกษตรกรรมสามารถพัฒนาได้ตลอดเวลาโดยการ ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยการผลิต	28 (11.20)	131 (52.40)	79 (31.60)	12 (4.80)	-	3.70	มาก
อาชีพเกษตรกรรมสามารถใช้ผลผลิตบริโภคในครอบครัวทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย	30 (12.00)	125 (50.00)	85 (34.00)	10 (4.00)	-	3.70	มาก
อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพอิสระบังคับบัญชาตัวเองได้	18 (7.20)	134 (53.60)	81 (32.40)	16 (6.40)	1 (0.40)	3.61	มาก
ผลผลิตจากการเกษตรสามารถพัฒนาเป็นอุตสาหกรรม เกษตรได้	9 (3.60)	141 (56.40)	85 (34.00)	15 (6.00)	-	3.58	มาก
เกษตรกรรมสามารถทำเป็นงานอดิเรกได้	10 (4.00)	94 (37.60)	106 (42.40)	38 (15.20)	2 (0.80)	3.29	ปานกลาง

ตารางที่ 17 (ต่อ)

เจตคติด้านผลประโยชน์ตอบแทน	ระดับเจตคติ				ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับเจตคติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย			
เกษตรกรสามารถสร้างรายได้สูงแก่ผู้ประกอบการ	6 (2.40)	86 (34.40)	132 (52.80)	22 (8.80)	4 (1.60)	3.27	ปานกลาง
อาชีพเกษตรกรรมสามารถถ่วงดุลเศรษฐกิจประเทศ	8 (3.20)	94 (37.60)	107 (42.80)	38 (15.20)	3 (1.20)	3.26	ปานกลาง
อาชีพเกษตรกรรมทำให้ผู้ประกอบการอาชีพและสมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพร่างกายดี	7 (2.80)	75 (30.00)	119 (47.60)	41 (16.40)	8 (3.20)	3.13	ปานกลาง
อาชีพเกษตรกรรมทำให้ผู้ประกอบการอาชีพและสมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพจิตดี	7 (2.80)	66 (26.40)	133 (53.20)	40 (16.00)	4 (1.60)	3.13	ปานกลาง
ผลผลิตจากอาชีพเกษตรกรรมขนส่งได้สะดวก	-	60 (24.00)	151 (60.40)	39 (15.60)	-	3.08	ปานกลาง
อาชีพเกษตรกรรมสามารถกำหนดการผลิตได้ตามความต้องการ	1 (0.40)	65 (26.00)	134 (53.60)	42 (16.80)	8 (3.20)	3.04	ปานกลาง
อาชีพเกษตรกรรมสามารถให้ผลผลิตตอบแทนได้รวดเร็ว	2 (0.80)	50 (20.00)	150 (60.00)	43 (17.20)	5 (2.00)	3.00	ปานกลาง

ตารางที่ 17 (ต่อ)

เจตคติด้านผลประโยชน์ตอบแทน	ระดับเจตคติ			ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับเจตคติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
ผลผลิตด้านการเกษตรหาตลาดจำหน่ายได้ไม่ยาก	5 (2.00)	46 (18.40)	143 (57.20)	49 (19.60)	7 (2.80)	ปานกลาง
อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ไม่เสี่ยงภัย	3 (1.20)	51 (20.40)	125 (50.00)	60 (24.00)	11 (4.40)	ปานกลาง
ผลผลิตจากอาชีพเกษตรสามารถรจการจำหน่ายได้นาน	1 (0.40)	59 (23.60)	112 (44.80)	71 (28.40)	7 (2.80)	ปานกลาง
อาชีพเกษตรกรรมลงทุนน้อย	-	39 (15.60)	126 (50.40)	67 (26.80)	18 (7.20)	ปานกลาง
อาชีพเกษตรกรรมไม่ต้องตรกรำรงนํนํก	1 (0.40)	20 (8.00)	74 (29.60)	105 (42.00)	50 (20.00)	น้อย
รวม				3.22	0.76	ปานกลาง

หมายเหตุ: ระดับการวัดเจตคติ

มากที่สุดหรือดีที่สุดที่สุด

ปานกลาง

น้อยที่สุดหรือไม่ได้ดีที่สุด

มากหรือดี

น้อยหรือไม่ดี

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.60-3.40

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60

ด้านผลประโยชน์ตอบแทน

จากการศึกษาถึงเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรกรรมของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ด้านประโยชน์ตอบแทนรวม 19 ประเด็น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติด้านประโยชน์ตอบแทนโดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.22) (ตารางที่ 17) โดยผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติในระดับมาก 6 ประเด็น คือ 1) อาชีพเกษตรกรกรรมสร้างรายได้สำคัญแก่ประเทศชาติ (ค่าเฉลี่ย 3.91) 2) อาชีพเกษตรกรกรรมช่วยประเทศชาติลดการนำเข้าสินค้าเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.71) 3) อาชีพเกษตรกรกรรมสามารถพัฒนาได้ตลอดเวลาโดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.70) 4) อาชีพเกษตรกรกรรมสามารถใช้ผลผลิตบริโภคในครอบครัวทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย (ค่าเฉลี่ย 3.70) 5) อาชีพเกษตรกรกรรมเป็นอาชีพอิสระบังคับบัญชาตัวเองได้ (ค่าเฉลี่ย 3.61) และ 6) ผลผลิตจากการเกษตรสามารถพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเกษตรได้ (ค่าเฉลี่ย 3.58) ตามลำดับ ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติในระดับปานกลาง 12 ประเด็น คือ 1) เกษตรกรรมสามารถทำเป็นงานอดิเรกได้ (ค่าเฉลี่ย 3.29) 2) เกษตรกรรมสามารถสร้างรายได้สูงแก่ผู้ประกอบการ (ค่าเฉลี่ย 3.27) 3) อาชีพเกษตรกรกรรมสามารถกู่วิกฤติเศรษฐกิจประเทศ (ค่าเฉลี่ย 3.26) 4) อาชีพเกษตรกรกรรมทำให้ผู้ประกอบการอาชีพและสมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพร่างกายดี (ค่าเฉลี่ย 3.13) 5) อาชีพเกษตรกรกรรมทำให้ผู้ประกอบการอาชีพและสมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพจิตดี (ค่าเฉลี่ย 3.13) 6) ผลผลิตจากอาชีพเกษตรกรกรรมขนส่งได้สะดวก (ค่าเฉลี่ย 3.08) 7) อาชีพเกษตรกรกรรมสามารถกำหนดการผลิตได้ตามความต้องการ (ค่าเฉลี่ย 3.04) 8) อาชีพเกษตรกรกรรมสามารถให้ผลผลิตตอบแทนได้รวดเร็ว (ค่าเฉลี่ย 3.00) 9) ผลผลิตด้านการเกษตรหาตลาดจำหน่ายได้ไม่ยาก (ค่าเฉลี่ย 2.97) 10) อาชีพเกษตรกรกรรมเป็นอาชีพที่ไม่เสี่ยงภัย (ค่าเฉลี่ย 2.90) 11) ผลผลิตจากอาชีพเกษตรสามารถรอการจำหน่ายได้นาน (ค่าเฉลี่ย 2.90) และ 12) อาชีพเกษตรกรกรรมลงทุนน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.74) ตามลำดับ ส่วนอาชีพเกษตรกรกรรมไม่ต้องการตรางานหนัก ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.27)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติด้านประโยชน์ตอบแทนโดยรวมในระดับปานกลาง โดยมีเจตคติในระดับมากเนื่องจากเป็นอาชีพที่ทุกอาชีพสามารถดำเนินการเป็นงานอดิเรกได้ และหากมีการผลิตที่ดีและมีคุณภาพก็จะสามารถขายผลผลิตได้ราคาสูง เป็นอาชีพที่มีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่องโดยมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ ทำให้ได้รับผลผลิตมากขึ้นกว่าในอดีต สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในครอบครัวเนื่องจากสามารถผลิตเองได้ ตลอดจนเป็นอาชีพที่ผลิตอาหารที่เลี้ยงคนทั้งประเทศ และสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศโดยการส่งออกไปจำหน่ายคนทั่วโลก นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลบางคนมีเจตคติในระดับมากที่สุดเกี่ยวกับเรื่องอาชีพเกษตรกรกรรมสร้างรายได้สำคัญแก่ประเทศชาติ โดยมีความคิดเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชาชนส่วน

ใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีการส่งผลผลิตทางการเกษตรไปขายทั่วโลก และสร้างรายได้เข้ามาสู่ประเทศปีละหลายพันล้านบาท

ในขณะที่มีผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติในระดับน้อยเนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรมีราคาถูกราคาไม่แน่นอน ไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ เป็นอาชีพที่ต้องทำงานหนัก และเป็นอาชีพที่ต้องเสี่ยงกับโรคภัยที่เกิดจากการใช้สารเคมี นอกจากนี้มีผู้ให้ข้อมูลบางคนมีเจตคติในระดับน้อยที่สุดเกี่ยวกับเรื่องอาชีพเกษตรกรรมทำให้ผู้ประกอบการอาชีพและสมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพร่างกายดี และอาชีพเกษตรกรรมสามารถกำหนดการผลิตได้ตามความต้องการ โดยมีความคิดเห็นว่าอาชีพเกษตรกรรม เกษตรกรมีความเสี่ยงต่อสารเคมีหรือยาฆ่าแมลงศัตรูพืชที่ใช้ในการเกษตร เนื่องจากในปัจจุบันการทำการเกษตรมีการใช้สารเคมีหรือยาฆ่าแมลงศัตรูพืชจำนวนมากขึ้นมากกว่าในอดีต และในการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรไม่สามารถกำหนดผลผลิตได้ เนื่องจากการผลิตทางการเกษตรต้องอาศัยสภาพดินฟ้าอากาศเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่เมื่ออาชีพเกษตรกรรม
ด้านสังคม

ด้านสังคม	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับเจตคติ	ระดับเจตคติ			ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับเจตคติ
				มากที่สุด	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
อาชีพเกษตรกรรมได้รับการยกย่องให้เป็นกระดูกสันหลังของชาติ	55 (22.00)	157 (62.80)	32 (12.80)	4 (1.60)	2 (0.80)		4.04	0.70	มาก
อาชีพเกษตรกรรมเป็นการปลูกฝังให้คนในชุมชนมีนิสัยเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี	17 (6.80)	160 (64.00)	66 (26.40)	7 (2.80)	-		3.75	0.62	มาก
อาชีพเกษตรกรรมเป็นการปลูกฝังให้คนในชุมชนมีนิสัยรักถิ่น ฐาน	11 (4.40)	172 (68.80)	59 (23.60)	8 (3.20)	-		3.74	0.59	มาก
อาชีพเกษตรกรรมทำให้เกิดการรวมกลุ่มทำงานโดยมีส่วนร่วม	13 (5.20)	166 (66.40)	65 (26.00)	4 (1.60)	2 (0.80)		3.74	0.62	มาก
อาชีพเกษตรกรรมเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง	9 (3.60)	142 (56.80)	86 (34.40)	12 (4.80)	1 (0.40)		3.58	0.66	มาก
อาชีพเกษตรกรรมส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรักสามัคคี	14 (5.60)	122 (48.80)	96 (38.40)	16 (6.40)	2 (0.80)		3.52	0.73	มาก
เกษตรกรรมมีเกียรติได้รับการยกย่องจากสังคม	9 (3.60)	115 (46.00)	87 (34.80)	32 (12.80)	7 (2.80)		3.35	0.85	ปานกลาง
รวม							3.67	0.68	มาก

ด้านสังคม

จากการศึกษาถึงเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ด้านสังคมรวม 7 ประเด็น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติด้านสังคมโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.67) (ตารางที่ 18) โดยผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติในระดับมาก 6 ประเด็น คือ 1) อาชีพเกษตรได้รับการยกย่องให้เป็นกระดูกสันหลังของชาติ (ค่าเฉลี่ย 4.04) 2) อาชีพเกษตรกรรมเป็นการปลูกฝังให้คนในชุมชนมีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี (ค่าเฉลี่ย 3.75) 3) อาชีพเกษตรกรรมเป็นการปลูกฝังให้คนในชุมชนมีนิสัยรักถิ่นฐาน (ค่าเฉลี่ย 3.74) 4) อาชีพเกษตรกรรมทำให้เกิดการรวมกลุ่มทำงานโดยมีส่วนร่วม (ค่าเฉลี่ย 3.74) 5) อาชีพเกษตรกรรมเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง (ค่าเฉลี่ย 3.58) และ 6) อาชีพเกษตรกรรมส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรักสามัคคี (ค่าเฉลี่ย 3.52) ตามลำดับ ส่วนประเด็นเกษตรกรรมมีเกียรติได้รับการยกย่องจากสังคม ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.35)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติด้านสังคมโดยรวมในระดับมาก โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งมีเจตคติในระดับมากที่สุด ประเด็นอาชีพเกษตรได้รับการยกย่องให้เป็นกระดูกสันหลังของชาติ โดยผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นว่า ประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีความสำคัญและเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนเป็นอาชีพผลิตอาหารให้กับคนในประเทศและคนทั่วโลก หากไม่มีอาชีพเกษตรกรรม ประเทศอาจจะไม่มีการพัฒนาในด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 ราย มีเจตคติในระดับน้อยที่สุดในประเด็นเกษตรกรรมมีเกียรติได้รับการยกย่องจากสังคม โดยมีความคิดเห็นว่าอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพที่ไม่ค่อยได้รับการยอมรับในสังคมเนื่องจากเป็นอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน ต้องทำงานกลางแดด กลางฝน และมีโอกาสในการเจริญก้าวหน้าในอาชีพน้อยกว่าอาชีพอื่น ๆ

บทขยายให้คำชี้แจงเฉพาะระดับที่ 6 ของเด็กวัย 11-12 ปี และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

ผลการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมได้ตั้งสมมติฐานคือ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล และภูมิหลังของครอบครัว อันได้แก่ เพศ โปรแกรมการเรียน ผลการเรียน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว อาชีพของหัวหน้าครอบครัว รายได้ของหัวหน้าครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ และการถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความสัมพันธ์กับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม โดยใช้สถิติ Chi-square โดยกำหนดระดับเจตคติในด้านต่าง ๆ เป็นเจตคติดีและไม่ดี จากการเทียบกับค่าเฉลี่ยรวมคะแนนที่สนใจทั้งหมด โดยค่าเฉลี่ยที่นำมาพิจารณาได้แก่ คะแนนเฉลี่ยรวมของเจตคติด้านผลประโยชน์ตอบแทนซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวม 3.22 และเจตคติด้านสังคมซึ่งมีค่าเฉลี่ยรวม 3.67 ซึ่งค่าคะแนนเฉลี่ยเจตคติของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดก็นำมาเทียบกับค่าคะแนนเฉลี่ยรวมนี้โดยค่าที่สูงกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยรวมจัดแบ่งให้เป็นเจตคติที่ดี และค่าคะแนนเฉลี่ยที่มีค่าต่ำกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยรวมก็จัดเป็นเจตคติที่ไม่ดี ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากคะแนนค่าเฉลี่ยของแต่ละด้านจึงได้ผลการแบ่งความหมายของเจตคติเฉลี่ยดังนี้

ด้านผลประโยชน์ตอบแทน	เจตคติมาก/ดี	ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.22-5.00
	เจตคติน้อย/ไม่ดี	ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00-3.21
ด้านสังคม	เจตคติมาก/ดี	ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67-5.00
	เจตคติน้อย/ไม่ดี	ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00-3.66

ผลการศึกษาโดยสถิติ Chi-square จึงได้ผลดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล
กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

ความสัมพันธ์ของเพศกับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 19 โดยแบ่งเพศออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เพศชาย และ เพศหญิง ระดับเจตคติแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ดี และ ไม่ดี ด้วยสถิติค่า Chi-square เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม พบว่า เพศของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านผลประโยชน์ตอบแทน ($\chi^2 = 6.088^*$, $P < 0.05$) แต่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านสังคม ($\chi^2 = 2.294$, $P > 0.05$) จากตารางมีข้อสังเกตว่าค่าความคาดหวังด้านผลประโยชน์ตอบแทนในเพศหญิงนั้นมีความแตกต่างจากความคาดหวังมากกว่าคือ ในเพศหญิงมีเจตคติด้านผลประโยชน์ที่ดีกว่าค่าเฉลี่ยมาก

ตารางที่ 19 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับระดับเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

เพศ	เจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม					
	ประโยชน์ตอบแทน			สังคม		
	ดี	ไม่ดี	รวม	ดี	ไม่ดี	รวม
ชาย	40 (16.00)	50 (20.00)	90 (36.00)	48 (19.20)	42 (16.80)	90 (36.00)
หญิง	97 (38.80)	63 (25.20)	160 (64.00)	101 (40.40)	59 (23.60)	160 (64.00)
รวม	137 (54.80)	113 (45.20)	250 (100.00)	149 (59.60)	101 (40.40)	250 (100.00)
	$\chi^2 = 6.088$		$P = 0.014^*$	$\chi^2 = 2.294$		$P = 0.130$

หมายเหตุ: * มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ความสัมพันธ์ของโปรแกรมการเรียนกับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 20 ด้วยสถิติค่า Chi-square โดยแบ่งโปรแกรมการเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มสายวิทย์-คณิต และกลุ่มสายวิชาอื่นๆ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลในด้านโปรแกรมการเรียนว่าสัมพันธ์กับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมหรือไม่ โดยแบ่งระดับเจตคติเป็น 2 กลุ่ม คือ ดีและไม่ดี เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยด้านผลประโยชน์ตอบแทนและด้านสังคม ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมการเรียนของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านผลประโยชน์ตอบแทน ($\chi^2 = 2.729$, $P > 0.05$) และด้านสังคม ($\chi^2 = 2.101$, $P > 0.05$) จึงกล่าวได้ว่า โปรแกรมการเรียนของผู้ให้ข้อมูลไม่ว่าจะเป็นสายวิทย์-คณิตหรือสายอื่นๆ ไม่มีผลเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมทั้งในด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม

ตารางที่ 20 ความสัมพันธ์ระหว่างโปรแกรมการเรียนกับระดับเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

โปรแกรมการเรียน	เจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม					
	ประโยชน์ตอบแทน			สังคม		
	ดี	ไม่ดี	รวม	ดี	ไม่ดี	รวม
สายวิทย์-คณิต	75 (30.00)	50 (20.00)	125 (50.00)	80 (32.00)	45 (18.00)	125 (50.00)
สายอื่น ๆ	62 (24.80)	63 (25.20)	125 (50.00)	69 (27.60)	56 (22.40)	125 (50.00)
รวม	137 (54.80)	113 (45.20)	250 (100.00)	149 (59.60)	101 (40.40)	250 (100.00)
	$\chi^2 = 2.729$		$P = 0.099$	$\chi^2 = 2.101$		$P = 0.156$

ความสัมพันธ์ของผลการเรียนกับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 21 ด้วยสถิติค่า Chi-square โดยแบ่งระดับผลการเรียนจากคะแนนเฉลี่ยเทียบกับค่าคะแนนเฉลี่ยรวมของผู้ให้ข้อมูลที่ 2.99 เป็น 2 กลุ่ม คือผลการเรียนน้อยกว่าค่าเฉลี่ยหรือระหว่าง 0.00-2.99 และผลการเรียนมากกว่าค่าเฉลี่ยหรือระหว่าง 3.00-4.00 วิเคราะห์ความสัมพันธ์กับระดับเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรม โดยแบ่งระดับเจตคติแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ดี และไม่ดี ผลการศึกษาพบว่า ผลการเรียนของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านสังคม ($\chi^2 = 3.989^*$, $P < 0.05$) สำหรับผลการเรียนของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านผลประโยชน์ตอบแทน ($\chi^2 = 0.01$, $P > 0.05$) โดยเฉพาะผลการเรียนของผู้ให้ข้อมูลที่มีผลการเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมในด้านสังคม

ตารางที่ 21 ความสัมพันธ์ระหว่างผลการเรียนกับระดับเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

ผลการเรียน	เจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม					
	ประโยชน์ตอบแทน			สังคม		
	ดี	ไม่ดี	รวม	ดี	ไม่ดี	รวม
0.00-2.99	64	53	117	62	55	117
	(25.60)	(21.20)	(46.80)	(24.80)	(22.00)	(46.80)
3.00-4.00	73	60	133	87	46	133
	(29.20)	(24.00)	(53.20)	(34.80)	(18.40)	(53.20)
รวม	137	113	250	149	101	250
	(54.80)	(45.20)	(100.00)	(59.60)	(40.40)	(100.00)
	$\chi^2 = 0.001$	$P = 0.976$		$\chi^2 = 3.989^*$	$P = 0.046$	

หมายเหตุ: * มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภูมิหลังของครอบครัว
กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

ความสัมพันธ์ของระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวกับเจตคติที่มีต่ออาชีพ
เกษตรกรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 22 ด้วยสถิติค่า Chi-square โดยแบ่งระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวออกเป็น 2 กลุ่ม คือระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และระดับสูงกว่าประถมศึกษา เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลในด้านระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวว่าสัมพันธ์ต่อเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมหรือไม่ โดยแบ่งระดับเจตคติเป็น 2 กลุ่ม คือ ดี และไม่ดี เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยด้านผลประโยชน์ตอบแทนและด้านสังคม ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านผลประโยชน์ตอบแทน ($\chi^2 = 0.024, P > 0.05$) และด้านสังคม ($\chi^2 = 0.102, P > 0.05$) จึงกล่าวได้ว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลไม่ว่าจะสูงหรือต่ำกว่าประถมศึกษาไม่มีผลเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมทั้งในด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม

ตารางที่ 22 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวกับระดับเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

ระดับการศึกษาของหัวหน้า ครอบครัว	เจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม					
	ประโยชน์ตอบแทน			สังคม		
	ดี	ไม่ดี	รวม	ดี	ไม่ดี	รวม
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	109 (43.60)	89 (35.60)	198 (79.20)	117 (46.80)	81 (32.40)	198 (79.20)
สูงกว่าประถมศึกษา	28 (11.20)	24 (9.60)	52 (20.80)	32 (12.80)	20 (8.00)	52 (20.80)
รวม	137 (54.80)	113 (45.20)	250 (100.00)	149 (59.60)	101 (40.40)	250 (100.00)
	$\chi^2 = 0.024$		$P = 0.877$	$\chi^2 = 0.102$		$P = 0.749$

ความสัมพันธ์ของอาชีพของหัวหน้าครอบครัวกับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 23 ด้วยสถิติค่า Chi-square โดยแบ่งอาชีพของหัวหน้าครอบครัวออกเป็น 2 กลุ่ม คืออาชีพเกษตรกรรมและไม่ใช่อาชีพเกษตรกรรม เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลในด้านอาชีพของหัวหน้าครอบครัวว่าสัมพันธ์กับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมหรือไม่ โดยแบ่งระดับเจตคติเป็น 2 กลุ่ม คือ ดี และ ไม่ดี ผลการศึกษาพบว่า อาชีพของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านผลประโยชน์ตอบแทน ($\chi^2 = 2.491, P > 0.05$) และด้านสังคม ($\chi^2 = 0.335, P > 0.05$) จึงกล่าวได้ว่า อาชีพของหัวหน้าครอบครัวครั้งนี้ไม่ใช่ประเด็นที่จะทำให้ค่าเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมดีหรือไม่ดี

ตารางที่ 23 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของหัวหน้าครอบครัวกับระดับเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

อาชีพ ของหัวหน้าครอบครัว	เจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม					
	ประโยชน์ตอบแทน			สังคม		
	ดี	ไม่ดี	รวม	ดี	ไม่ดี	รวม
ไม่ใช่อาชีพเกษตรกรรม	62 (24.80)	40 (16.00)	102 (40.80)	63 (25.20)	39 (15.60)	102 (40.80)
เกษตรกรรม	75 (30.00)	73 (29.20)	148 (59.20)	86 (34.40)	62 (24.80)	148 (59.20)
รวม	137 (54.80)	113 (45.20)	250 (100.00)	149 (59.60)	101 (40.40)	250 (100.00)
	$\chi^2 = 2.491$		$P = 0.144$	$\chi^2 = 0.335$		$P = 0.563$

รายได้รวมของหัวหน้าครอบครัว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 24 ด้วยสถิติค่า Chi-square โดยแบ่งระดับรายได้รวมของหัวหน้าครอบครัวจากรายได้ เป็น 2 กลุ่ม คือ รายได้รวม 76,000 บาทและน้อยกว่า และ รายได้รวม 76,001 และมากกว่า วิเคราะห์ความสัมพันธ์กับระดับเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรม โดยแบ่งระดับเจตคติแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ดี และ ไม่ดี ผลการศึกษาพบว่า รายได้รวมของหัวหน้าครอบครัวมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านสังคม ($\chi^2 = 6.101^*$, $P < 0.05$) แต่รายได้รวมของหัวหน้าครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านผลประโยชน์ตอบแทน ($\chi^2 = 0.418$, $P > 0.05$) ขณะที่รายได้รวมของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมในด้านสังคม

ตารางที่ 24 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้รวมของหัวหน้าครอบครัวกับระดับเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

รายได้รวมของหัวหน้าครอบครัว (บาทต่อปี)	เจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม					
	ประโยชน์ตอบแทน			สังคม		
	ดี	ไม่ดี	รวม	ดี	ไม่ดี	รวม
76,000 และน้อยกว่า	102 (40.80)	80 (32.00)	182 (72.80)	117 (46.80)	65 (26.00)	182 (72.80)
76,001 และมากกว่า	35 (14.00)	33 (13.20)	68 (27.20)	32 (12.80)	36 (14.40)	68 (27.20)
รวม	137 (54.80)	113 (45.20)	250 (100.00)	149 (59.60)	101 (40.40)	250 (100.00)
	$\chi^2 = 0.418$		$P = 0.518$	$\chi^2 = 6.101^*$		$P = 0.014$

หมายเหตุ: * มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ความสัมพันธ์ของจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เรียนหนังสือกับเจตคติที่มีต่ออาชีพ

เกษตรกรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 25 ด้วยสถิติค่า Chi-square โดยแบ่งจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เรียนหนังสือออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มสมาชิกในครอบครัวที่เรียนหนังสือจำนวน 1-2 คน และกลุ่ม 3 คนขึ้นไป (เทียบจากจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 1.96) ระดับเจตคติแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ดี และไม่ดี ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มสมาชิกในครอบครัวที่เรียนหนังสือของไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านผลประโยชน์ตอบแทน ($\chi^2 = 3.531, P > 0.05$) และด้านสังคม ($\chi^2 = 0.018, P > 0.05$) จึงกล่าวได้ว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เรียนหนังสือของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมทั้งในด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม

ตารางที่ 25 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เรียนหนังสือกับระดับเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

จำนวนสมาชิกในครอบครัว ที่เรียนหนังสือ (คน)	เจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม					
	ประโยชน์ตอบแทน			สังคม		
	ดี	ไม่ดี	รวม	ดี	ไม่ดี	รวม
1-2	114 (45.60)	83 (33.20)	197 (78.80)	117 (46.80)	80 (32.00)	197 (78.80)
3 และมากกว่า	23 (9.20)	30 (12.00)	53 (21.20)	32 (12.80)	21 (8.40)	53 (21.20)
รวม	137 (54.80)	113 (45.20)	250 (100.00)	149 (59.60)	101 (40.40)	250 (100.00)
	$\chi^2 = 3.531$		$P = 0.060$	$\chi^2 = 0.017$		$P = 0.897$

ความสัมพันธ์ของลักษณะการถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัวกับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 26 ด้วยสถิติค่า Chi-square โดยแบ่งลักษณะการถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัวออกเป็น 2 กลุ่ม คือมีที่ดินเป็นของตนเอง และไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ระดับเจตคติแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ดี และ ไม่ดี ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกร ด้านผลประโยชน์ตอบแทน ($\chi^2 = 0.001, P > 0.05$) และด้านสังคม ($\chi^2 = 0.038, P > 0.05$) จึงกล่าวได้ว่า ลักษณะการถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรทั้งในด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัวกับระดับเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกร

ลักษณะการถือครองที่ดิน ของหัวหน้าครอบครัว	เจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกร					
	ประโยชน์ตอบแทน			สังคม		
	ดี	ไม่ดี	รวม	ดี	ไม่ดี	รวม
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	39 (15.60)	32 (12.80)	71 (28.40)	43 (17.20)	28 (11.20)	71 (28.40)
มีที่ดินเป็นของตนเอง	98 (39.20)	81 (32.40)	179 (71.60)	106 (42.40)	73 (29.20)	179 (71.60)
รวม	137 (54.80)	113 (45.20)	250 (100.00)	149 (59.60)	101 (40.40)	250 (100.00)
	$\chi^2 = 0.001$		$P = 0.979$	$\chi^2 = 0.038$		$P = 0.845$

สรุปสมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ไว้ว่า ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล และภูมิหลังของครอบครัว อันได้แก่ เพศ ผลการเรียน โปรแกรมการเรียน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว อาชีพของหัวหน้าครอบครัว รายได้ของหัวหน้าครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ และการถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความสัมพันธ์กับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 0.05 มีดังนี้

เพศ

จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า เพศมีความสัมพันธ์กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติค่า Chi-square พบว่า เพศของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมในด้านผลประโยชน์ตอบแทน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

โปรแกรมการเรียน

จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า โปรแกรมการเรียนมีความสัมพันธ์กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติค่า Chi-square พบว่า โปรแกรมการเรียนของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมทั้งในด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ผลการเรียน

จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ผลการเรียนมีความสัมพันธ์กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติค่า Chi-square พบว่า ผลการเรียนของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมในด้านสังคม จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว

จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวมีความสัมพันธ์กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติค่า Chi-square พบว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่

มีต่ออาชีพเกษตรกรรวมทั้งในด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

อาชีพของหัวหน้าครอบครัว

จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า อาชีพของหัวหน้าครอบครัวมีความสัมพันธ์กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกร เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติค่า Chi-square พบว่า อาชีพของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรทั้งในด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

รายได้รวมของหัวหน้าครอบครัว

จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า รายได้รวมของหัวหน้าครอบครัวมีความสัมพันธ์กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกร เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติค่า Chi-square พบว่า รายได้รวมของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรในด้านสังคม จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ

จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือมีความสัมพันธ์กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกร เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติค่า Chi-square พบว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรทั้งในด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ลักษณะการถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัว

จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ลักษณะการถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัวมีความสัมพันธ์กับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกร เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติค่า Chi-square พบว่า ลักษณะการถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรทั้งในด้านผลประโยชน์ตอบแทน และด้านสังคม จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

(SUMMARY, IMPLICATIONS AND RECOMMENDATIONS)

สรุปผลการวิจัย

(Summary)

การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาถึงเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ผลการวิจัยพอสรุปได้ดังนี้

ผลการศึกษาสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งเพศชายและเพศหญิงส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอฝาง ศึกษาโปรแกรมการเรียนสายวิทย์-คณิต มีผลการเรียนภาคเรียนสุดท้ายของปีการศึกษา 2547 อยู่ระหว่าง 3.01-4.00 โดยมีเกรดเฉลี่ย 2.93 โดยมีเกรดเฉลี่ยสูงสุด 3.93 และต่ำสุด 0.65

ผลการศึกษาภูมิหลังของครอบครัวผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าบุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัวคือ บิดา มีสถานภาพครอบครัวอยู่ร่วมกัน คือมีพ่อ แม่ และลูก หัวหน้าครอบครัวมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ในภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 51,532.16 บาทต่อปี โดยมีรายได้ในภาคเกษตรกรรมน้อยที่สุดคือ 4,500 บาทต่อปี และมากที่สุดคือ 500,000 บาทต่อปี มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 59,028.49 บาทต่อปี โดยมีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมน้อยที่สุดคือ 2,000 บาทต่อปี และมากที่สุดคือ 800,000 บาทต่อปี มีรายได้รวมเฉลี่ย 75,859.60 บาทต่อปี มีรายได้น้อยที่สุดคือ 10,000 บาทต่อปี และมากที่สุดคือ 800,000 บาทต่อปี มีสมาชิกภายในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 4 คน โดยมีสมาชิกภายในครอบครัวน้อยที่สุดคือ 2 คน และมากที่สุดคือ 11 คน มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือเฉลี่ยประมาณ 2 คน โดยผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เรียนหนังสือน้อยที่สุดคือ 1 คน และมากที่สุดคือ 6 คน ซึ่งหัวหน้าครอบครัวมีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง

ผลการศึกษาเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านผลประโยชน์ตอบแทนและด้านสังคม

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านผลประโยชน์ตอบแทนโดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.22) โดยผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติในระดับมาก 6 ประเด็น คือ 1) อาชีพเกษตรกรรมสร้างรายได้สำคัญแก่ประเทศชาติ 2) อาชีพเกษตรกรรมช่วยประเทศชาติลดการนำเข้าสินค้าเกษตร 3) อาชีพเกษตรกรรมสามารถพัฒนาได้ตลอดเวลาโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยการผลิต 4) อาชีพเกษตรกรรมสามารถใช้ผลผลิตบริโภคในครอบครัวทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย 5) อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพอิสระบังคับบัญชาตัวเองได้ และ 6) ผลผลิตจากการเกษตรสามารถพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเกษตรได้ ตามลำดับ มีเจตคติในระดับปานกลาง 12 ประเด็น คือ 1) เกษตรกรรมสามารถทำเป็นงานอดิเรกได้ 2) เกษตรกรรมสามารถสร้างรายได้สูงแก่ผู้ประกอบการ 3) อาชีพเกษตรกรรมสามารถกักกักเศรษฐกิจประเทศ 4) อาชีพเกษตรกรรมทำให้ผู้ประกอบการอาชีพและสมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพร่างกายดี 5) อาชีพเกษตรกรรมทำให้ผู้ประกอบการอาชีพและสมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพจิตดี 6) ผลผลิตจากอาชีพเกษตรกรรมขนส่งได้สะดวก 7) อาชีพเกษตรกรรมสามารถกำหนดการผลิตได้ตามความต้องการ 8) อาชีพเกษตรกรรมสามารถให้ผลผลิตตอบแทนได้รวดเร็ว 9) ผลผลิตด้านการเกษตรหาตลาดจำหน่ายได้ไม่ยาก 10) อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ไม่เสี่ยงภัย 11) ผลผลิตจากอาชีพเกษตรสามารถรอการจำหน่ายได้นาน และ 12) อาชีพเกษตรกรรมลงทุนน้อย ตามลำดับ ส่วนอาชีพเกษตรกรรมไม่ต้องตรากตรำงานหนัก ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติในระดับน้อย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านสังคมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.67) โดยผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติในระดับมาก 6 ประเด็น คือ 1) อาชีพเกษตรได้รับการยกย่องให้เป็นกระดูกสันหลังของชาติ 2) อาชีพเกษตรกรรมเป็นการปลูกฝังให้คนในชุมชนมีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี 3) อาชีพเกษตรกรรมเป็นการปลูกฝังให้คนในชุมชนมีนิสัยรักถิ่นฐาน 4) อาชีพเกษตรกรรมทำให้เกิดการรวมกลุ่มทำงานโดยมีส่วนร่วม 5) อาชีพเกษตรกรรมเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง และ 6) อาชีพเกษตรกรรมส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรักสามัคคี ตามลำดับ ส่วนประเด็นเกษตรกรรมเกียรติได้รับการยกย่องจากสังคม ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติในระดับปานกลาง

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติของนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล และภูมิหลังของครอบครัวของผู้ให้ข้อมูล มีความสัมพันธ์และไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมของผู้ให้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านลักษณะส่วนบุคคล

เพศของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านผลประโยชน์ตอบแทน แต่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านสังคม กล่าวคือ ค่าความคาดหวังด้านผลประโยชน์ตอบแทนเพศหญิงมีเจตคติด้านผลประโยชน์ที่ดีกว่าค่าเฉลี่ยมาก

ผลการเรียนของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านสังคม แต่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านผลประโยชน์ตอบแทน กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลที่มีผลการเรียนสูง จะมีเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านสังคมมากด้วย

สำหรับ โปรแกรมการเรียน พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมทั้งด้านผลประโยชน์ตอบแทนและด้านสังคม

ด้านภูมิหลังของครอบครัว

รายได้รวมของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านสังคม แต่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านผลประโยชน์ตอบแทน กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลที่มีรายได้น้อยจะมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านสังคมมากด้วย

สำหรับระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว อาชีพของหัวหน้าครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือ ลักษณะการถือครองที่ดินของหัวหน้าครอบครัว พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมทั้งด้านผลประโยชน์ตอบแทนและด้านสังคม

อภิปรายผลการวิจัย (Implications)

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ได้นำเสนอตามประเด็นสำคัญ คือ ลักษณะส่วนบุคคล ภูมิหลังของครอบครัว ระดับเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรม และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม

1. จากการศึกษาในด้านลักษณะส่วนบุคคล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ทั้งเพศชายและเพศหญิงเลือกเรียนในโปรแกรมการเรียนสายวิทย์-คณิต คิดเป็นร้อยละ 50 ทั้งนี้เนื่องจากเป็นโปรแกรมการเรียนที่สามารถนำไปศึกษาต่อได้ในวิชาชีพต่าง ๆ ได้หลากหลาย เช่น ศึกษาต่อสาขาแพทย์ วิศวกรรม เป็นต้น และส่วนหนึ่งเป็นความคาดหวังของผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรหลานจบการศึกษาไปแล้วสามารถประกอบอาชีพที่ดีและมีเกียรติ ในขณะที่โปรแกรมการเรียนอื่น ๆ อาจจะไม่สามารถไปศึกษาต่อในสาขาดังกล่าวได้

2. จากการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา สะท้อนให้เห็นว่าในสังคมการเกษตรทุกคนถือว่าอาชีพนี้สำคัญต่อการมีกินมีใช้ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว ซึ่งเมื่อจบการศึกษากลับบ้านแล้วก็ออกมาทำงานช่วยเหลือครอบครัว หรือบางคนมีความต้องการเรียนต่อแต่อาจมีปัญหาเรื่องทุนการศึกษา และอาจจะอยู่ห่างไกลจากสถานศึกษา ทำให้ขาดโอกาสในการศึกษาต่อ ซึ่งสอดคล้องกับบุญสม วราเอกศิริ (2529: 4) ที่ระบุว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชากรในชนบทเกษตร มีการศึกษาค่ำหรือขาดมาตรฐานการศึกษา เนื่องมาจากว่าชนบทเกษตรนั้นมักอยู่ห่างไกลความเจริญ ขาดแคลนสถานศึกษา รวมทั้งส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องรายได้ต่ำทำให้ไม่มีเงินเรียนต่อ

3. จากผลการศึกษาพบว่า อาชีพหัวหน้าของครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 59.20) แต่เมื่อพิจารณาจากรายได้ของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีทั้งรายได้ในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน สะท้อนให้เห็นว่าหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีการประกอบอาชีพทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคการเกษตร โดยผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักเมื่อว่างเว้นจากการทำการเกษตรอาจจะมีไปประกอบอาชีพอื่นเป็นอาชีพเสริม เช่น รับจ้างทั่วไป ในขณะที่หัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากอาชีพเกษตรกรรม ก็อาจจะมีทำการเกษตรกรรมเป็นอาชีพเสริม เช่น สวนผลไม้ สวนส้ม เป็นต้น จึงทำให้หัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีรายได้ทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งเพียงอย่างเดียว

4. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านประโยชน์ตอบแทนโดยรวมในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าอาชีพเกษตรกรรมที่ผู้ปกครองทำอยู่หรือได้เห็นจากสภาพเป็นจริงโดยทั่วไปเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยง ราคาของผลผลิตไม่แน่นอน ตลอดจนอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ต้องทำงานหนักแต่ได้ผลตอบแทนน้อย ทำให้มีเจตคติในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับสุภาณี สนธิรัตน์ และคณะ (2539: 372) ที่กล่าวว่าประสบการณ์เฉพาะอย่าง เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้พบกับเหตุการณ์นั้นมาด้วยตนเองของเขาเอง และการได้รับประสบการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้เกิดความฝังใจกลายเป็นเจตคติในทางที่ดีต่อเขา ในทางตรงกันข้าม ถ้าเราได้รับการลงโทษหรือได้รับการคับข้องใจ เขาก็จะไม่ชอบและอาจมีเจตคติไปในทางไม่ดีได้ ในขณะที่เดียวกันธีรศักดิ์ ทาทอง (2529: 22) กล่าวว่า หลักในการเลือกอาชีพของบุคคลใด ๆ นั้นจะแสวงหาความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชีพ เช่น ลักษณะของอาชีพ ความต้องการของตลาดแรงงาน เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ รายได้ ความมั่นคง และโอกาสก้าวหน้าในอาชีพ สอดคล้องกับรายงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 (2547: อัดสำเนา) พบว่า บุตรหลานของเกษตรกรในอำเภอฝาง อำเภอแม่อาย และอำเภอไชยปราการ ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งในปีการศึกษา 2547 โรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ โรงเรียนแม่อายวิทยาคม และโรงเรียนไชยปราการ มีนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีสาขาเกษตรกรรมเพียง 36 คน คิดเป็นเพียงร้อยละ 5.52 ของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

5. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านสังคมพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีเจตคติต่ออาชีพเกษตรกรรมในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ถือว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติ เป็นอาชีพที่ผลิตอาหารให้คนทั้งประเทศและทั้งโลก ซึ่งสอดคล้องกับ นพคุณ ศิริวรรณ (2532: 18) ที่กล่าวว่าอาชีพเกษตรกรรมมีความสำคัญต่อไปทั้งในปัจจุบันและอนาคต ยิ่งเราชวนขวายสร้างอุตสาหกรรมขึ้นเพียงไร เกษตรกรรมยิ่งเพิ่มพูนความสำคัญมากขึ้นเป็นเงาตามตัวใน 3 ประการ คือ 1) เป็นแหล่งที่มาของอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นปัจจัยของการดำรงชีวิตของประชากรของโลก 2) การเกษตรมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยในแต่ละปีนำรายได้เข้าประเทศมากมายมหาศาล 3) ช่วยให้ประชากรของประเทศมีงานทำ เช่นเดียวกับผลการศึกษาพันธุ์ชัย วิหคโต (2542: 106) ได้ทำการศึกษาเจตคติของนักศึกษาที่เข้าเรียนในโรงเรียนเกษตรเพื่อชีวิต พบว่า นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนเกษตรเพื่อชีวิต เนื่องจากภูมิใจที่เห็นผลผลิต ได้ประสบการณ์และมีแนวทางในการประกอบอาชีพ เป็นการสร้างอาชีพที่สามารถนำไปใช้ในบ้านเกิด มีรายได้ระหว่างเรียน และได้เพื่อนมาก ขณะเดียวกันมีความใฝ่ฝันที่จะจะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รองลงมาคือการทำเกษตรเป็นอาชีพหลัก และทำธุรกิจส่วนตัว ตามลำดับ

6. ผลการศึกษาพบว่า เพศ ผลการเรียนรู้และรายได้รวมของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านสังคม โดยมีประเด็นการอภิปรายดังนี้

6.1 เพศ เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติค่า Chi-square พบว่า เพศของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านผลประโยชน์ตอบแทน โดยผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเพศหญิงจะมีเจตคติในระดับดี ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเพศชายจะมีเจตคติในระดับไม่ดี แสดงให้เห็นว่าเพศหญิงมองว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่สามารถใช้ผลิตบริโภคในครอบครัว สามารถประหยัดค่าใช้จ่าย และผลผลิตสามารถพัฒนารูปแบบไปจำหน่ายได้ เช่น การแปรรูปผลผลิต ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มแม่บ้านมีการพัฒนารูปแบบของสินค้าเกษตรเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับธรรมนูญ สิริพันธ์ (2530: 10) ใน สุทธิ ชิวหากาญจน์ (2538: 17) กล่าวว่า คนส่วนใหญ่ยอมรับว่าพฤติกรรมของคนจะแตกต่างกันระหว่างเพศ ซึ่งลักษณะของผู้ชายส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเป็นตัวของตัวเอง มีโครงสร้างที่แข็งแรงมากกว่าผู้หญิง ส่วนผู้หญิงนั้นจะเชื่อฟังง่าย มีความรับผิดชอบ ความละเอียดอ่อนในการฝีมือมากกว่าผู้ชาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษานูญสม วราเอกศิริ (2529: 127) ที่กล่าวว่า เพศหญิงและเพศชายมีแนวโน้มทางจิตวิทยาแตกต่างกัน ผู้ชายการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจริงแต่ค่อยเป็นค่อยไปตามวาระและโอกาส ผู้หญิงยังคงเอาจริงเอาจังกับชีวิตเช่นเดิม และส่วนใหญ่กลับยิ่งเพิ่มสูงขึ้น มีความตั้งใจอนุรักษ์นิยมเป็นที่ตั้งและยึดมั่นในเรื่องครอบครัวเป็นหลัก ในด้านแนวความคิดทั่วไปฝ่ายชายลึกซึ้งและตั้งใจปฏิบัติสูงกว่า ในขณะที่ฝ่ายหญิงหัดเชยการได้เปรียบด้านความประณีต และละเอียดละออ

6.2 ผลการเรียนรู้ เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติค่า Chi-square พบว่า ผลการเรียนรู้ของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านสังคม โดยผู้ให้ข้อมูลที่มีผลการเรียนดีจะมีเจตคติในระดับดี ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่มีผลการเรียนต่ำจะมีเจตคติในระดับไม่ดี จึงชี้ให้เห็นว่า ผลการเรียนรู้ของนักเรียนนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะสร้างความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ซึ่งหากมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องใด ๆ ย่อมส่งผลต่อเจตคติที่มีต่อสิ่งนั้น แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถระบุได้ว่านักเรียนที่มีเจตคติที่ดีจะศึกษาต่อสาขาเกษตรกรรม เนื่องจากในการศึกษาต่อยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รัชนิกร เศรษฐโชติ (2526: 144) พบว่าการศึกษาเป็นกรรมวิธี (มรรค) หรือกระบวนการต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ชีวิต อันจะทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถ เจตคติ ค่านิยม หรือคุณธรรม และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการกลายเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

6.3 รายได้รวมของหัวหน้าครอบครัว เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติค่า Chi-square พบว่า รายได้รวมของหัวหน้าครอบครัว มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่อ อาชีพเกษตรกรรมด้านสังคม โดยผู้ให้ข้อมูลที่หัวหน้าครอบครัวมีรายได้น้อยจะมีเจตคติที่ดี ส่วนผู้ ให้ข้อมูลที่หัวหน้าครอบครัวมีรายได้มากมีเจตคติไม่ดี ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลที่หัวหน้าครอบครัวมี รายได้น้อยจะเห็นความสำคัญต่ออาชีพเกษตรกรรมในด้านสังคมสูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้มากเนื่องจาก ในสังคมชนบทที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จะเป็นสังคมที่มีการปลูกฝังให้คนมีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเห็นได้จากการทำกิจกรรมการเกษตรจะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (การลงแขก) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอังฉรา สุขารมณ และคณะ (2540: 61) พบว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการเลือกอาชีพของนักเรียน นักเรียนที่ครัวเรือนมีรายได้สูงสนใจอาชีพที่ต้องใช้วิชาชีพ วิชาการ และอาชีพบริการ มากกว่านักเรียนที่ครัวเรือนมีรายได้ปานกลางและต่ำ ส่วนนักเรียนที่ครัวเรือนมีรายได้ต่ำจะสนใจอาชีพเกี่ยวกับช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต และอาชีพเกษตรมากกว่า ในขณะที่เดียวกันนพดล ลิ้มสุรัตน์ (อ้างในสุชา จันทน์เอม, 2533: 46) ที่กล่าวว่า วัยรุ่นจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจและสังคมชั้นปานกลางจะได้รับกระตุ้นสนับสนุนให้มีการวางแผนประกอบอาชีพในอนาคตมากกว่าวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจและสังคมชั้นต่ำ และสอดคล้องกับ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2538: 127-128) ได้กล่าวถึงทฤษฎีของ Maslow ไว้ว่า มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานไม่แตกต่างกัน ถ้ามนุษย์มีความต้องการครบถ้วนตามมาตรฐานทุกประการ จะทำให้มนุษย์มีความสุข มีความเป็นอยู่อย่างปลอดภัย ความต้องการเหล่านี้ประกอบด้วย 5 ลำดับขั้น คือ ความต้องการทางร่างกาย (Physical needs) ความต้องการทางด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security or safety needs) ความต้องการทางด้านสังคม (Social or Belongingness needs) ความต้องการได้รับการยกย่องในสังคม (Esteem or Egoistic needs) และ ความต้องการได้รับความสำเร็จตามความนึกคิด (Self-realization or Self actualization)

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงระดับเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ซึ่งสามารถนำไปเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร พัฒนาบุคลากร และการจัดสรรงบประมาณ เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนสนใจอาชีพเกษตรกรรมมากขึ้น จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดหลักสูตรท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ด้านอาชีพเกษตรกรรมในสถานศึกษา เพื่อเป็นการสร้างทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตั้งแต่ในวัยเรียน และเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรมว่าเป็นอาชีพที่ไม่ต้องตรากตรำทำงานหนักเสมอไป แต่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรได้

2. สถานศึกษาควรมีการจัดหลักสูตรอาชีพเกษตรกรรม โดยให้นักเรียนมีการปฏิบัติจริงตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการนำผลผลิตไปจำหน่าย เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผลตอบแทนที่ได้ทำมา ทำให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพเกษตรกรรมมากขึ้น

3. สถานศึกษาควรให้บุคลากรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเกษตร มีการพัฒนาความรู้ เทคนิค แนวการสอน หรือจัดกิจกรรม ให้มีความสนใจและไม่น่าเบื่อ และอาจจะมีการนำเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในชุมชนมาสอนเพิ่มเติม ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีความสนใจเกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรม

4. รัฐบาลควรมีนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องของอาชีพเกษตรกรรม ทั้งในเรื่องการส่งเสริมปลูกพืชในแต่ละพื้นที่ ควรมีการจัดหาตลาดรองรับผลผลิตอย่างชัดเจน ในขณะเดียวกันควรมีการกำหนดนโยบายในแต่ละระดับ เช่น ระดับชาติ ระดับจังหวัด หรือระดับอำเภอ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ที่มีความสนใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตลอดจนมีการยกย่องให้เกียรติกับเกษตรกรที่มีประสบความสำเร็จในชุมชน

5. จากผลการศึกษาพบว่าเพศ ผลการเรียนรู้ และรายได้รวมของหัวหน้าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับระดับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมด้านสังคม ดังนั้นในการจัดหลักสูตรการศึกษาในสถานศึกษาจึงควรพิจารณาในปัจจัยดังกล่าวของผู้เรียนด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงใหม่ เขต 3 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาถึงเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ผลการวิจัยในครั้งนี้มีข้อจำกัดอยู่มาก ควรจะมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น ค่านิยมของนักเรียนต่ออาชีพเกษตรกรรม
2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาถึงเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม เท่านั้น ดังนั้นหากมีการศึกษาในครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ ในเขตการศึกษาอื่น ๆ ตลอดจนมีการศึกษาเจตคติของนักเรียนสายอาชีพด้วย เพื่อให้ทราบถึงเจตคติของนักเรียนที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรมมากยิ่งขึ้น
3. ควรขยายขอบเขตของการวิจัยให้กว้างขวางขึ้นทั้งในด้านกลุ่มตัวอย่าง ด้านสถาบัน และด้านสถานที่ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- เกล็ดแก้ว รุ่งสือ. 2528. ความพึงพอใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน.
กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรรยา เศรษฐบุตร อัญชลี วราภรณ์ และ จิรจิต บุญชัยวัฒนา. 2541. รายงานการสำรวจ
สภาวะเยาวชนไทย พ.ศ. 2541. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัย
มหิดล.
- เจริญ สุขนันทพงษ์. 2539. “การพัฒนาการเกษตรในสภาวะที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานออกจาก
ภาคเกษตร”. วารสารส่งเสริมการเกษตร. (เมษายน): 9-12.
- ชม ภูมิภาค. 2531. การศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์เพื่อสันติภาพและการพัฒนา. กรุงเทพฯ:
ศิลปสนองการพิมพ์.
- ทรงพล ภูมิพัฒน์. 2538. จิตวิทยาสังคม. นนทบุรี: RS Printing.
- ธนรัตน์ แสงรัตนชัยกุล. 2546. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอ
สวรรคโลก และอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ธีรศักดิ์ ทาทอง. 2529. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแบบแผนการเรียนเกษตรกรรมของ
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาในสังกัดจังหวัด
ศรีสะเกษ. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นพคุณ ศิริวรรณ. 2532. เกษตรกรรมยุคใหม่. สิงห์บุรี: ศูนย์การพิมพ์พลชัย.
- นุ้ม อินธิสิทธิ์. 2541. ความต้องการประกอบอาชีพของนักศึกษาชั้นปีที่ 4. เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษ
ปริญญาตรี, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2535. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2531. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สามเจริญการพิมพ์.
- บุญสม วราเอกศิริ. 2539. ส่งเสริมการเกษตร: หลักและวิธีการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บุปผา สันพะเยาว์. 2538. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและไม่สำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรใน
จังหวัดลำปาง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- ประคิด สอนงาม. 2535. ความสนใจด้านอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัด
สุรินทร์. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2536. **ทัศนคติ: การวัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม**. กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล.
- พงษ์ศักดิ์ วิทยาภรณ์. 2541. **ทัศนคติและสาเหตุการขายที่ดินของเกษตรกร กรณีศึกษา: เปรียบเทียบอำเภอหางดงและอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พัฒนาชุมชนอำเภอฝาง. 2544. **เอกสารสรุปกิจกรรมพัฒนาชุมชนประจำปี 2544**. เชียงใหม่: พัฒนาชุมชนอำเภอฝาง, จังหวัดเชียงใหม่.
- พันธณี วิหกโต. 2542. **การประเมินและติดตามผลโครงการปฏิรูปการศึกษาโครงการเกษตรเพื่อชีวิต**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. 2536. **การบริหารการตลาด**. กรุงเทพฯ: ชวนการพิมพ์.
- รัชนิกร เศรษฐโร. 2528. **สังคมวิทยาชนบท**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2530. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- ลักขณา ศรีวัฒน์. 2544. **จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วสุธาร ศรีนพรัตน์. 2534. **วิธีวิจัยในงานส่งเสริมการเกษตร**. กรุงเทพฯ: เอสพีพรีนติ้งกรุ๊ป.
- วัลยา บุตรดี. 2533. **ความพึงพอใจในงานที่ปฏิบัติของเจ้าพนักงานเคหะเกษตรในภาคเหนือ**. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีเกษตรแม่โจ้.
- วิจิตร อาวะกุล. 2546. **“วิสัยทัศน์ ปรัชญาการเกษตร”**. วารสารไทย. 24, 87 (กรกฎาคม-กันยายน): 56-58.
- วิรัช คงกะจันทร์. 2530. **หลักการส่งเสริมการเกษตร**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2538. **พฤติกรรมของผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- ศิลปชัย คำชู. 2540. **หลักการเกษตรทั่วไป**. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร, คณะเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สงวนศรี วิรัชชัย. 2527. **จิตวิทยาเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ศึกษาพร.
- สนธิ สมักรการ และสุพรรณ ไชยอำพร. 2538. **สังคมไทยภาวะปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต (พ.ศ. 2535-2550)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. 2547. **สรุปรายงานการประชุมการจัดการศึกษาในรอบปี.** (อัครสำเนา)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2545. **รายงานผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.**

2545. **จังหวัดเชียงใหม่.** กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

สิน พันธุ์พินิจ. 2544. **การส่งเสริมการเกษตร.** กรุงเทพฯ: บริษัทรวมสาส์น.

สุชา จันทน์เอม. 2533. **จิตวิทยาทั่วไป.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ชวนการพิมพ์: กรุงเทพฯ.

สุธี ชิวหากาญจน์. 2538. **ความพึงพอใจของงานเกษตรกรตำบลในภาคใต้ตอนบน.** เชียงใหม่:

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีเกษตรแม่โจ้.

สุปานิ สนธิรัตน์ พวงเพชร วัชรอยู่ เสาวภา วัชรกิตติ ศิริินภา จามรมาน อารี เพชรผุด

วิภา ภักดี บัวทอง สว่างโสภาคกุล จำรอง เงินดี และ บังอร ชินกุลกิจนิวัฒน์. 2539. **จิตวิทยา**

และชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุวินัย รันดาเว สมจิตร โยระคง และ บำเพ็ญ เขียวหวาน. 2543. “เกษตรกรกับสังคมชนบท.”

ประมวลสาระชุดวิชาสังคมไทยกับการส่งเสริมการเกษตร. นนทบุรี: บัณฑิตศึกษาสาขา

วิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

โสภณัท นุชนาถ. 2542. **จิตวิทยาวัยรุ่น.** กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.

โสภณ ทองปาน. 2536. **นโยบายเกษตรไทย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลิศชัยการพิมพ์ 2.

อนงค์ เกิดคำดี. 2521. **การยอมรับวิทยาการแผนใหม่ของเกษตรกรรายย่อย อันเกิดจากการใช้สินเชื่อ**

เพื่อการเกษตรของกลุ่มเกษตรกรปากเกราะ อำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อัจฉรา สุขารมณ์ อรพินท์ ชูชม และ ทศนา ทองภักดี. 2540. **รายงานการวิจัย เรื่อง องค์**

ประกอบทางจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการเลือกงานของนิสิตระดับปริญญาตรี. กรุงเทพฯ:

สถาบันวิจัย พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

Feldman, Robert S. 2000. **Essentials of Understanding Psychology.** London: McGraw Hill.

Gortner, Harold F.

Penrod, S. 1983. **Social Psychology.** Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, Inc.

Myers, David G. 1993. **Exploring Psychology.** 2nd ed. New York: Worth Publishers.

Yamane, Taro. 1973. **Statistics and Introductory Analysis.** New York: Harper and Row

Publication.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

การวิจัยเรื่อง เจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ต่ออาชีพเกษตรกรรม

เลขที่แบบสอบถาม.....

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 3 ตอน
ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล
ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิหลังของครอบครัวผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านผล
ประโยชน์ตอบแทนและด้านสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. การกรอกแบบสอบถามในแต่ละตอนให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หรือเติมคำลงในช่องว่างตรงกับสภาพความเป็นจริงหรือเจตคติของผู้ตอบแบบสอบถาม
3. กรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อเพราะถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่งจะทำให้แบบสอบถามนี้ไม่สมบูรณ์และไม่สามารถนำไปวิเคราะห์ได้
4. การตอบแบบสอบถามจะเป็นประโยชน์ทางด้านวิชาการและไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ตอบแต่อย่างใด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคล

1. โรงเรียน
2. เพศ
() 1. ชาย () 2. หญิง
3. ที่อยู่ปัจจุบัน () อำเภอฝาง () อำเภอแม่ฮาด () อำเภอไชยปราการ
4. โปรแกรมการเรียน.....
5. ผลการเรียนถึงภาคเรียนสุดท้ายของปีการศึกษา 2547 ได้เกรดเฉลี่ย.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

6. หัวหน้าครอบครัวมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับนักเรียนคือ.....
7. สถานภาพทางครอบครัว () อยู่ร่วมกัน () แยกกันอยู่
8. การศึกษาของหัวหน้าครอบครัว
 - () ไม่ได้รับการศึกษา
 - () จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่.....
 - () จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่.....
 - () อนุปริญญา ปวช./ปวส.
 - () ปริญญาตรี
 - () อื่นๆ ระบุ.....
9. หัวหน้าครอบครัวประกอบอาชีพ
 - () รับราชการ
 - () ค้าขาย
 - () ทำงานเอกชน
 - () ทำงานรัฐวิสาหกิจ
 - () เกษตรกรรม
 - () อื่นๆ ระบุ
10. รายได้ของหัวหน้าครอบครัวในรอบปีที่ผ่านมาจาก
 - ในภาคเกษตรกรรม (เช่น ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น)
คิดเป็น.....บาทต่อปี
 - นอกภาคเกษตรกรรม (เช่น ค้าขาย รับราชการ รับจ้าง เป็นต้น)
คิดเป็น.....บาทต่อปี
11. รายได้รวมทั้งครอบครัวในรอบปีที่ผ่านมา บาท
12. สมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด คน
13. สมาชิกในครอบครัวเรียนหนังสือ คน
14. การถือครองที่ดิน
 - () ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง
 - () มีที่ดินเป็นของตนเอง จำนวน.....ไร่

ตอนที่ 3 ข้อความต่อไปนี้ แสดงถึงเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ที่มีต่ออาชีพเกษตรกรรม ด้านผลประโยชน์ตอบแทนและด้าน
สังคม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับเจตคติที่ตรงกับความรู้สึกของนักเรียน ที่มีต่อ
อาชีพเกษตรกรรม พร้อมกับเขียนระบุเหตุผลโดยเฉพาะถ้านักเรียนตอบมากที่สุด หรือ
น้อยที่สุดในช่องหมายเหตุ

ที่	ข้อความ	ระดับเจตคติ					หมายเหตุ
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1.	ด้านผลประโยชน์ตอบแทน เกษตรกรรมสามารถสร้างรายได้สูงแก่ผู้ประกอบการ						
2.	อาชีพเกษตรกรรมสร้างรายได้สำคัญแก่ประเทศชาติ						
3.	อาชีพเกษตรกรรมช่วยประเทศชาติลด-การนำเข้าสินค้าเกษตร						
4.	อาชีพเกษตรกรรมลงทุนน้อย						
5.	อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ไม่เสี่ยง-ภัย						
6.	อาชีพเกษตรกรรมสามารถพัฒนาได้ตลอดเวลาโดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยการผลิต						
7.	อาชีพเกษตรกรรมสามารถใช้ผลผลิตบริโภคในครอบครัวทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย						
8.	อาชีพเกษตรกรรมสามารถให้ผลผลิตตอบแทนได้รวดเร็ว						

ที่	ข้อความ	ระดับเจตคติ					หมายเหตุ
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
9.	อาชีพเกษตรกรรมสามารถกำหนดการผลิตได้ตามความต้องการ						
10.	ผลผลิตด้านการเกษตรหาตลาดจำหน่ายได้ไม่ยาก						
11.	ผลผลิตจากการเกษตรสามารถพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเกษตรได้						
12.	ผลผลิตจากอาชีพเกษตรสามารถรอการจำหน่ายได้นาน						
13.	ผลผลิตจากอาชีพเกษตรกรรมขนส่งได้สะดวก						
14.	อาชีพเกษตรกรรมสามารถกู่วิกฤติเศรษฐกิจประเทศ						
15.	อาชีพเกษตรกรรมไม่ต้องตรากตรำงานหนัก						
16.	เกษตรกรรมสามารถทำเป็นงานอดิเรกได้						
17.	อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพอิสระบังคับบัญชาตัวเองได้						
18.	อาชีพเกษตรกรรมทำให้ผู้ประกอบการอาชีพและสมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพร่างกายดี						
19.	อาชีพเกษตรกรรมทำให้ผู้ประกอบการอาชีพและสมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพจิตดี						

ข้อ	ข้อความ	ระดับเจตคติ					หมายเหตุ
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
	ด้านสังคม						
20.	อาชีพเกษตรได้รับการยกย่องให้เป็นกระดูกสันหลังของชาติ						
21.	เกษตรกรมีเกียรติได้รับการยกย่องจากสังคม						
22.	อาชีพเกษตรกรรมส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรักสามัคคี						
23.	อาชีพเกษตรกรรมเป็นการปลูกฝังให้คนในชุมชนมีนิสัยรักถิ่นฐาน						
24.	อาชีพเกษตรกรรมเป็นการปลูกฝังให้คนในชุมชนมีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี						
25.	อาชีพเกษตรกรรมทำให้เกิดการรวมกลุ่มทำงานโดยมีส่วนร่วม						
26.	อาชีพเกษตรกรรมเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง						

ภาคผนวก ข
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล	กิตติภณ สุพรรณกลาง
เกิดเมื่อ	5 สิงหาคม 2498
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2515 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนศิริวิทยากร (สวนหม่อน) จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2517 อนุปริญญาประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ. สูง) วิทยาลัยครูนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2524 ปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต หลักสูตรวิทยาศาสตร์ทั่วไป วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2518 รับราชการครู โรงเรียนวัดบ้านสะแกชำ จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2529 รับราชการครู ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2542 รับราชการครู ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2546-ปัจจุบัน รับราชการครู ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่